

N:o 151.

Kungl. Maj:ts nådiga proposition till Riksdagen med förslag till stadga om skjutsväsendet; gifven Stockholms slott den 31 mars 1911.

Under åberopande af bilagda i statsrådet och lagrådet förda protokoll vill Kungl. Maj:t härméd föreslå Riksdagen att antaga härvid fogade förslag till stadga om skjutsväsendet.

De till ärendet hörande handlingar skola Riksdagens vederbörande utskott tillhandahållas; och Kungl. Maj:t förblifver Riksdagen med all kungl. nåd och ynnest städse välbevågen.

GUSTAF.

Oskar Nylander.

Förslag

till

Stadga

om skjutsväsendet.

I Kap.

Om skjutsanstalt.

1 §.

Skjutsanstalt för resandes befordran skall å tjänlig plats finnas för hvarje ort, där behovet sådant kräver och anstalten enligt denna stadga kan uppehållas.

2 §.

Om inrättande, flyttning eller indragning af skjutsanstalt eller om förändring af sådan anstalts egenskap enligt 3 § förordnar Konungens befallningshafvande. Innan sådant förordnande meddelas, skola trafikanter och andra, som saken kan röra, i ärendet höras vid sammanträde, som efter tillkännagifvande i länskungörelserna och i ortstidning hålles antingen inför Konungens befallningshafvande eller, efter dess bestämmande, inför magistrat eller kronofogde.

3 §.

Skjutsanstalt skall, efter ty Konungens befallningshafvande bestämmes, vara antingen *gästgifveri* eller *skjutsstation*.

Vid skjutsstation tillhandahålles resande, förutom skjutsning, gäst- och stallrum samt vagnbod, hvilka lägenheter skola hållas i fullgodt stånd, äfvensom hästfoder.

Vid gästgifveri skola dessutom för de resande vara att tillgå nödig förplägning och upppassning samt, till det antal Konungens befallningshafvande bestämmes, ett eller flera rum för härbärg. Dessa rum skola vara städade, försedda med snygga möbler och i mån af behof uppvärmda sängkläder, så ock med nödigt lyse, samt, när årstid eller väderlek så fordrar, vara uppeldade.

4 §.

För begagnande af husrum, förplägning eller annan förmån, som jämlikt 3 § skall vid skjutsanstalt vara för resande att tillgå, skall resande erlägga skälig betalning. Dock äge resande, som ankommer till skjutsanstalt, under afvaktan på anskaffandet af därstädes beställd skjuts uppehålla sig i gästrummet utan betalning.

Visar sig behof af taxa å de förnödenheter, för hvilka enligt hvad nu är sagdt betalning skall erläggas, ankomme på Konungens befallningshafvande att fastställa sådan taxa. Är för skjutsanstalt dylik taxa utfärdad, skall densamma vara i gästrummet anslagen.

5 §.

För resandes befordran skola vid skjutsanstalt hållas fullt dugliga hästar med seltyg samt snygga åkdon och, där så nödigt finnes, ridsadlar, eller, där båtskjuts äger rum, farkoster, till det antal för hvarje dygn räknadt, som Konungens befallningshafvande bestämmes. Härvid bör iakttagas, att skjutsåtgången lägges till grund för bestämmandet af hästarnas eller farkosternas antal, samt att, där betydligt olika antal under olika tider af året utgår, bestämmelserna därefter lämpas.

Skjutsdygnet räknas från klockan sex eftermiddagen det ena dygnet till samma tid det andra.

Om tiden för hästars eller farkosters inställande skall Konungens befallningshafvande jämväl meddela föreskrift. Ej må därvid stadgas, att häst eller farkost skall inställas genast vid anfordran, eller att inom kortare tid än en timme efter anfordran skall tillhandahållas större antal hästar eller farkoster än det, som under nästföregående år dagligen i medeltal vid skjutsanstalten utgått.

Är skjuts beställd före den resandes ankomst, skola de hästar eller farkoster, hvilka för skjutsen utlämnas, afräknas å antalet af de hästar eller farkoster, hvilka inom den längsta tiden skola tillhandahållas.

Om olika slag af åkdon, som skola vid skjutsanstalt vara att tillgå, och deras beskaffenhet skall gälla hvad Konungen vid fastställande af afgift för begagnande af sådana åkdon bestämmer.

Jämte farkost skall tillhandahållas nödigt rodd- eller segelmanskap; och skall Konungens befallningshafvande meddela föreskrift såväl härom som angående farkostens beskaffenhet och det högsta antal personer eller största last, som vid hvarje tillfälle må med farkosten befordras.

Om skjuts med automobil eller motorbåt stadgas i 63 §.

6 §.

Vid skjutsanstalt skola såväl gästgifveri- eller stationshållningen, hvarmed förstås tillhandahållandet af de i 3 § härofvän omförmälda förnödenheter och förmåner, som skjutsningen gemensamt upplåtas på entreprenad efter ty i V kap. därom bestämmes.

Om uppehållande af skjutsanstalt annorledes än genom sådan entreprenad skils i VII kap.

7 §.

Gästgifveri skall förestås af gästgifvare, skjutsstation af stationsföreståndare.

Där entreprenad, som i V kap. afses, vid skjutsanstalt äger rum, skall entreprenören vara gästgifvare eller stationsföreståndare; honom dock obetaget att till sådan befattning i sitt ställe på egen bekostnad sätta annan person, som af Konungens befallningshafvande godkännes.

Uppehålles skjutsanstalt annorledes än genom entreprenad hvarom nyss är nämndt, skall särskild person till gästgifvare eller stationsföreståndare af Konungens befallningshafvande antagas.

8 §.

Till entreprenör eller eljest till gästgifvare eller stationsföreståndare må ej antagas annan än den, som äger medborgerligt förtroende, gjort sig känd för ordentlighet och redbarhet samt jämväl i öfrigt finnes för befattningen lämplig. Entreprenör skall ock, för att kunna såsom sådan godkännas, ställa antaglig borgen för fullgörande af de förbindelser han genom entreprenaden åtager sig. Denna borgen skall vara ingången af minst två personer, en för båda och båda för en såsom för egen skuld, och försedd med vederbörligt intyg om deras vederhäftighet samt innefatta ansvarighet för gäldande af alla de kostnader, som, i händelse entreprenören jämlikt 37 § varder skild från entreprenaden eller under entreprenadtiden aflider, kunna föränledas af entreprenadens uppehållande genom annan.

9 §.

Vid skjutsanstalt skall genom gästgifvarens eller stationsföreståndarens försorg och på hans bekostnad finnas uppsatt en tafla, tydliggen angifvande namnet å skjutsanstalten samt dess egenskap af gästgifveri eller skjutsstation, så ock namnen å och afstånden till de skjutsanstalter, till hvilka skjuts från ifrågavarande anstalt utgöres.

10 §.

Entreprenör vare pliktig att underkasta sig den förändring i skjuts-skyldigheten, som genom flyttning eller indragning af närbelägen skjutsanstalt eller tillkomsten af ny sådan göres nödvändig.

11 §.

Jämte iakttagande af hvad denna stadga i öfrigt för gästgifvare eller stationsföreståndare utsätter, skall honom åligga:

att med höflichkeit bemöta samt själf eller genom sina tjänare med beredvillighet tillhandaga resande;

att städse hålla anstaltens gästrum och öfriga lägenheter i behörigt skick;

att vårda det, som i hans förvar af resande lämnas;

att tillse, att häst jämte seltyg äfvensom åkdon eller farkost, som för skjuts tillhandahålles, är i fullt behörigt skick samt i motsatt fall anskaffa duglig skjuts;

att vidmakthålla ordning bland skjutsare under det de uppehålla sig vid skjutsanstalten; samt

att vaka öfver, att resande hvarken genom förvållande af någon, som med skjutsningen har befattning, uppehålles eller affordras betalning utöfver hvad i skjutslega eller andra afgifter enligt denna stadga bör erläggas eller på annat sätt tillskyndas olägenhet eller förfång af skjutsare eller andra vid skjutsanstalten sig uppehållande personer.

Aflägsnar sig gästgifvare eller stationsföreståndare från skjutsanstalten, skall han dessförinnan draga försorg, att hans åligganden vid anstalten under hans frånvaro fullgöras af annan lämplig person.

II Kap.

Om skjuts- och åkdonslega.

12 §.

Maximibeloppet af lega, som i allmänhet må uppbäras för skjuts efter häst, fastställes för hvarje stad, som ej hör till landsting, samt i öfrigt för hvarje län eller, där län är fördeladt i särskilda landstingsområden, hvarje sådant område af Konungen på förslag af vederbörande stadsfullmäktige eller landsting samt Konungens befallningshafvande. Beloppet kan sättas olika för olika delar af samma län.

13 §.

Maximilegan för båtskjuts vid anstalt, där sådan utgöres, bestämmes genom taxa, som för den anstalt fastställes af Konungen på dess befallningshafvandes förslag.

14 §.

Finnes i anseende till särskilda svårigheter för skjutsningens utgörande vid viss skjutsanstalt den enligt 12 § bestämda maximilega

mera afsevärdt understiga skjutsens verkliga värde; eller skulle för vidmakthållande af viss skjutsanstalt erfordras utöfver rättigheten till uppbärande af maximilega enligt 12 eller 13 §§ större bidrag af allmänna medel än att anstaltens nytta och behöflighet kan anses däremot svara; då må, i den ordning som i V och VII kap. sägs, skjutslegan för sådan anstalt kunna antingen för viss tid eller tills vidare förhöjas utöfver maximilegan efter ty skäligt pröfvas.

15 §.

Åkdonslega, hvarunder här förstås jämväl afgift för sadel och betsel till ridhäst, som af resande begagnas, så ock för sele när den resande medför eget åkdon, bestämmes af Konungen.

III Kap.

Om begagnande af skjuts.

16 §.

Vid skjutsanstalt äge en hvar resande påkalla och erhålla skjuts i enlighet med denna stadgas bestämmelser. Drucken eller vildsint person, som begär skjuts, må dock afvisas.

17 §.

Skjuts utgöres i allmänhet från och till skjutsanstalt. Dock skall skjuts lämnas äfven från eller till annat ställe dit farbar väg finnes, under förutsättning, att den skjutsande icke därigenom kommer att färdas längre väg än som motsvarar afståndet från skjutsanstalten, där skjutsen erhållits, till det längst därifrån belägna ombytesställe, dit skjuts från anstalten utgöres.

Där skjuts sålunda begagnas från annat ställe än skjutsanstalt, och den resandes färd ej går tillbaka till den anstalt, där skjutsen erhållits, skall den resande erlægga utöfver skjutslega efter den af honom därvid tillryggalagda väglängd jämväl särskild skjutslega för hämtningen. Denna lega beräknas efter vägens längd från anstalten till hämtningsstället.

Resande, som med skjuts ankommer till stad, vare jämväl berättigad att utan särskild ersättning med skjutsen färdas till annat ställe inom stadens planlagda område än därvarande skjutsanstalt. Kan ej härbärga å det uppgifna stället erhållas, må den resande icke förvägras att, för sökande af härbärga annorstädes, ytterligare begagna skjutsen mot särskild ersättning, beräknad efter sjuttiofem öre hästen för hvarje full halftimme, som skjutsen för detta ändamål tages i anspråk.

18 §.

Skjuts må före den resandes ankomst beställas antingen skriftligen eller, där så ske kan, genom telegram eller ock genom telefon från telefonstation.

Skriftlig beställning skall vara undertecknad af den resande själf eller annan person å hans vägnar. Beställning genom telegram eller telefon skall vara vitsordad af tjänstemän vid den telegraf- eller telefonstation, från hvilken beställningen göres.

Vid beställning skall uppgifvas, förutom den resandes namn, titel eller yrke samt hemvist, jämväl det antal hästar eller farkoster, som påfordras, tid och ort för skjutsens tillhandahållande samt namnet å det ställe, till hvilket skjutsen skall utgöras.

Har ej vid beställning iakttagits hvad sålunda är stadgadt, må densamma lämnas utan afseende.

19 §.

Entreprenör skall vara skyldig att under högst två timmar från den för skjutsens tillhandahållande bestämda tid låta skjuts afvakta att resan anträdes eller skjutsbeställningen återkallas. För hvarje full fjärdedels timme, som af den sålunda stadgade väntningstiden förflyter efter det skjutsen å utsatt tid varit att tillgå, skall entreprenören vara berättigad att i väntningspenningar af den resande erhålla tjugufem öre för hvarje häst.

20 §.

Entreprenör är ansvarig för, att skjuts lämnas inom behörig tid och i fullt dugligt skick.

Varder resande till följd däraf att honom lämnats oduglig häst förhindrad att med erhållen skjuts fortsätta resan, skall skjutsaren vara honom behjälplig att genom beting anskaffa annan skjuts.

21 §.

Återkallar resande skjutsbeställning senare än en timme innan skjutsen skall lämnas, skall entreprenören vara berättigad att af den resande för besvär och tidsspillan erhålla ersättning med sjuttiofem öre för hvarje häst.

Tillhandahålles betingad skjuts vid särskildt hämtningsställe utan att sedermera af den resande begagnas, äge entreprenören att för färden dit åtnjuta lega i förhållande till väglängden däremellan och skjutsanstalten, från hvilken skjutsen utgått, dock minst sjuttiofem öre för hvarje häst.

Utöfver ersättning eller lega, hvarom nu är sagdt, skola jämväl erläggas väntningspenningar, där sådana enligt 19 § böra utgå.

22 §.

Då gästgifvare, stationsföreståndare eller entreprenör därom tillsäger, skall resande innan färden anträdes erlägga, jämte väntningspenningar, där sådan bör utgå, belöpande skjutslega för resan till det ställe, dit skjutsen skall utgöras.

Har resande vid skjutsanstalt, hvarifrån färden anträdes, åtnjutit förmån, för hvilken enligt 4 § betalning skall gäldas, skall sådan betalning erläggas innan afresa får ske.

23 §.

Åkdon må ej, med mindre entreprenören det medgifver, belastas med större tyngd af resande och resgods än etthundrasextio eller, där skjutsaren ej å åkdonet färdas, tvåhundrafyrtio kilogram för hvarje häst. Person som fyllt tolf år anses härvid motsvara åttio samt barn under tolf år fyrtio kilograms vikt. Utgör resgods, som å åkdonet medföres, ej mer än tio kilogram för hvarje häst, varde det gods ej beräknadt.

På häst, som af resande användes till ridt, må ej läggas gods till större tyngd än femton kilogram.

24 §.

För schäs, kärra, trilla eller därmed jämförligt åkdon med eller utan sufflett vare resande ej skyldig att använda flera än en häst. För större åkdon skola begagnas två hästar.

25 §.

Resande, som färdas med eget åkdon, vare berättigad att, med iakttagande af stadgad körningstid, själf eller genom honom åtföljande person köra åkdonet. När två eller tre hästar begagnas för två åkdon, vare den resande icke skyldig att medhafva flera än en skjutsare. Är antalet hästar eller åkdon större, må så många skjutsare medfölja, som erfordras för hästarnas återhämtning.

Till skjutsare må ej användas person under aderton år, om ej den resande det medgifver; ej heller någon, som eljest uppenbarligen är för ändamålet olämplig eller oduglig.

26 §.

Begagnar resande ridhäst, skall han såsom godtgörelse för hästens återhämtande erlägga hälften af den för skjutsen belöpande lega.

27 §.

Skjuts intill en half mil betalas såsom för en half mil. Vid skjuts utöfver en half mil beräknas betalningen efter den tillryggalagda väglängden, dock att som full tiondedels mil räknas öfverskjutande del af sådan.

28 §.

Resande äge icke att fordra skyndsammare fortkomst än efter en och en fjärdedels timme på milen. Är afståndet mellan två skjutsanstalter ovanligt långt, eller är vägen af svårare beskaffenhet eller af backar i hög grad besvärad, ankomme på Konungens befallningshafvande att för sådant skjutshåll bestämma ställe, hvarest entreprenören må vara berättigad att låta hästen hvila högst en half timme.

Under färden må af resande göras uppehåll högst tre timmar. För den tid skjutsen sålunda uppehålles öfver en fjärdedels timme skall den resande erlägga väntningspenningar efter den i 19 § stadgade beräkningsgrund.

29 §.

Sker genom resandes eller honom åtföljande persons förvållande skada å häst, åkdon, seltyg eller sadel, må ej, innan öfverenskommelse om ersättning därför blifvit träffad och betalning af ersättningsbeloppet erlagts eller säkerhet därför ställts, skjuts till resans fortsättande lämnas den resande, med mindre den, som skadan lidit, det medgifver.

30 §.

Hvad i detta kapitel stadgas om entreprenör skall, där skjutsanstalt uppehålles annorledes än genom entreprenad, gälla om annan person, af hvilken skjuts vid den anstalt utgöres.

IV KAP.

Om tillsyn öfver skjutsanstalt.

31 §.

För kontroll öfver gästgifveri- eller stationshållningens och skjutsningens ordentliga besörjande skall vid skjutsanstalt finnas dagbok, som före hvarje månads början tillställles gästgifvaren eller stationsföreståndaren, i stad genom magistratens och på landet genom länsmannens försorg.

Gästgifvare eller stationsföreståndare skall vårda dagboken och opåmint tillhanda resande densamma för behöriga anteckningar efter ty nedan sägs.

32 §.

Dagboken, som bör bestå af erforderligt antal blad, uppdelade i särskilda kolumner för de anteckningar, hvilka böra däri införas, skall å första sidan innehålla uppgift å

de särskilda skjutsanstalter, till hvilka skjuts från anstalten utgöres; väglängden till berörda ställen;

den lega, som bör erläggas för resa till hvartdera af dessa ställen;

det antal hästar eller farkoster, som vid skjutsanstalten skall för de resande tillhandabållas, samt

de tider, inom hvilka skjuts efter tillsägelse skall inställas.

Riktigheten af dessa uppgifter skall genom vederbörande polismyndighets underskrift bestyrkas.

33 §.

Resande åligger att, innan han lämnar skjutsanstalt, hvarest skjuts tages, i dagboken anteckna sitt namn, titel eller yrke, dagen då resan äger rum, den ort, hvarifrån resan företages, och den, till hvilken resan ställes, äfvensom det antal hästar, som begagnas.

Lämnas skjuts vid särskildt hämtningsställe, eller underlåter resande att verkställa nämnda anteckningar, skola dessa göras af gästgifvaren eller stationsföreståndaren. Betingas skjuts genom beställning, som i 18 § afses, skall gästgifvaren eller stationsföreståndaren genast i dagboken anteckna tiden, då beställningen ingått.

34 §.

Vill resande anföra klagomål i ett eller annat hänseende öfver förhållande vid skjutsanstalt eller eljest vid skjutsningen, göre det antingen i särskild skrift, i stad till magistraten och å landet till vederbörande länsman, eller ock genom anteckning i därtill afsedd kolumn i dagboken. Resande skall därvid jämväl uppgifva de skäl och bevis, som för styrkande af klagomålets befogenhet må förefinnas, äfvensom sitt namn, titel eller yrke och postadress. Sker annorlunda, må klagomålet lämnas utan afseende.

Resande, som anför obefogadt klagomål, skall vara pliktig att ersätta alla de besvär och kostnader, som däraf föranledas för den, mot hvilken klagomålet riktats.

35 §.

För hvarje månad skall, inom åtta dagar efter utgången däraf, dagboken, försedd med gästgifvarens eller stationsföreståndarens underskrift, af honom aflämnas eller insändas, i stad till magistraten och å landet till länsmannen.

Förekommer i dagboken klagomål, eller är sådant i särskild skrift anfördt, skall magistraten eller länsmannen ofördröjligen verkställa noggrann undersökning rörande det öfverklagade förhållandet samt därefter till Konungens befallningshafvande insända dagboken eller klagoskriften jämte undersökningsprotokollet och vederbörandes förklaring.

Dagbok, i hvilken klagomål icke finnes antecknadt, skall ofördröjligen öfverlämnas till Konungens befallningshafvande.

36 §.

För hvarje skjutsanstalt skall i stad magistraten samt å landet kronobetjäningen öfva särskild tillsyn å, att ordning och skick äro vid anstalten rådande, samt att gästgifvare eller stationsföreståndare äfvensom entreprenör, där sådan finnes, behörigen fullgöra sina skyldigheter.

Å landet skall för nämnda ändamål länsmannen minst en gång i kvartalet eller, om Konungens befallningshafvande så förordnar, minst en gång i månaden besöka hvarje skjutsanstalt inom sitt tjänstgöringsområde och därvid med sorgfällighet undersöka anstaltens skötsel. Härom skall anteckning göras i dagboken.

Förekommer vid tillsyn, hvarom nu är sagdt, anmärkning, som finnes påkalla anmälan hos Konungens befallningshafvande, skall sådan anmälan ofördröjligen aflåtas.

37 §.

Visar gästgifvare eller stationsföreståndare gång efter annan försumlighet med fullgörande af sina skyldigheter, eller förekomma å skjutsanstalt vid särskilda tillfällen oordningar af den art, att gästgifvaren eller stationsföreståndaren icke kan anses fortfarande äga de för befattningens utöfvande erforderliga egenskaper, vare han, utom det bötesansvar, hvartill han i hvarje fall må hafva gjort sig skyldig, underkastad påföljden att från befattningen skiljas, och skall densamma i sådant fall öfverlämnas till annan person. Beslut härom meddelas af Konungens befallningshafvande, på anmälan af magistrat eller krono-

betjäning. Entreprenör, som sålunda skiljes från befattning såsom gästgifvare eller stationsföreståndare, skall vara pliktig att gälda kostnaden för befattningens uppehållande genom annan.

Underlåter eljest entreprenör att behörigen fullgöra sina skyldigheter, eller förekomma andra sådana omständigheter att entreprenaden icke vidare kan honom anförtros, skall han från densamma skiljas. Konungens befallningshafvande skall därom på anmälan af magistrat eller kronobetjäning meddela beslut. Varder entreprenör sålunda skild från entreprenaden eller aflider han under entreprenadtiden, och finnes ej annan lämplig person villig att för den återstående tiden öfvertaga entreprenaden på stadgade villkor, skall det åligga i stad magistraten och på landet länsmanen att skyndsamt ombesörja entreprenadens uppehållande på entreprenörens eller hans dödsbos och löftesmäns bekostnad. Kan det ej ske, varde förhållandet anmaldt hos Konungens befallningshafvande, och äge den myndighet förordna, att anstalten skall för den återstående entreprenadtiden indragas.

V Kap.

Om åstadkommande af entreprenad.

38 §.

Entreprenadtiden skall i allmänhet omfatta en period af fem kalenderår. Konungens befallningshafvande äge dock, om så anses lämpligare, inskränka perioden till tre år. I hvarje fall skall emellertid perioden utlöpa vid samma tidpunkt för alla skjutsanstalter inom ett och samma län.

Huru i visst fall entreprenadperiod må afse kortare tid än nu är sagdt stadgas i 49 §.

39 §.

För upplåtande på entreprenad af skjutsningen och i förening därmed af gästgifveri- eller stationshållningen vid skjutsanstalt skola anställas auktioner, en eller flera, efter ty i detta kapitel därom närmare bestämmes.

Auktion utlyses af Konungens befallningshafvande genom tillkännagifvande i länskungörelserna och i åtminstone en af ortens tidningar, ordinarie auktion minst en månad och ny auktion minst fjorton

dagar före auktionsdagen. Därvid skall för den anstalt, auktionen afser, jämväl meddelas uppgift å de bestämda entreprenadvillkoren, så ock å antalet hästar som under sistförflutna tre år, där anstalten så länge ägt bestånd, i medeltal vid densamma utgått.

Där så lämpligt finnes, må auktioner för flera skjutsanstalter å landet hållas vid samma tillfälle.

Auktion förrättas för skjutsanstalt i stad af magistraten samt för sådan anstalt å landet af kronofogden eller, där Konungens befallningshafvande så förordnar, länsmanen i orten.

Vid auktion skall föras protokoll, upptagande gjorda utrop och samtliga anbudsgifvares därvid afgifna lägsta anbud.

Efter auktionens slut skall protokollet jämte anbudsgifvares därvid aflämnade bevis, intyg och borgen skyndsamt insändas till Konungens befallningshafvande.

40 §.

I början af året näst före det, med hvilket den löpande entreprenadperioden inom länet går till ända, skall Konungens befallningshafvande efter vederbörande magistraters och länsmäns hörande taga under ompröfning, huruvida för någon eller några skjutsanstalter inom länet någon förändring af de stadgade entreprenadvillkoren må vara behöflig, samt, i den mån anledning därtill förekommer, meddela beslut om sådan ändring.

Härefter skall Konungens befallningshafvande ombesörja, att ordinarie entreprenadauktion före näst infallande maj månads utgång hålles för tillvägbringande af nytt beting för en hvar skjutsanstalt inom länet.

41 §.

Vid ordinarie auktion skall skjutsningen och i sammanhang därmed gästgifveri- eller stationshållningen utropas emot rättighet att af de resande i skjutslega uppbära den för orten fastställda maximilega utan villkor af bidrag. Varder därvid icke något anbud afgifvet, skall utrop anställas med villkor af bidrag jämte rättighet att uppbära nämnda maximilega.

42 §.

Nu har vid ordinarie auktion afgifvits anbud, mot hvilket med afseende å anbudsgifvares person eller borgen eller beskaffenheten af den

för gästgifveri- eller stationshållningen erbjuda lägenhet anmärkning ej förekommer; är sådant anbud afgifvet utan anspråk på entreprenadbidrag, skall det af Konungens befallningshafvande antagas. Äro två eller flera sådana anbud, skall det antagas, som innefattar erbjudande att besörja skjutsningen för lägsta legan. Äro två eller flera anbud därutinnan lika, hafve det företräde, som finnes erbjuda största säkerhet för entreprenadens behöriga fullgörande.

Är åter vid det eller de lägsta godkända anbudena fäst förbehåll om entreprenadbidrag, skall auktionsprotokollet för det ändamål, som afses i 44 §, af Konungens befallningshafvande öfverlämnas, för skjutsanstalt i stad, som ej deltagar i landsting, till stadsfullmäktige och för annan skjutsanstalt till årets lagtima landsting för det län eller landstingsområde, där skjutsanstalten är belägen.

43 §.

Är vid ordinarie auktion icke afgifvet något anbud, som Konungens befallningshafvande finner kunna godkännas, skall Konungens befallningshafvande skyndsamt låta förrätta ny auktion.

I afseende å denna auktion och därvid gjorda anbud, mot hvilka anmärkning ej förekommer, skola stadgandena i 41 och 42 §§ äga motsvarande tillämpning.

Göres vid auktion, hvarom nu är sagdt, ej anbud, som finnes kunna godkännas, gifve Konungens befallningshafvande stadsfullmäktige eller landstinget därom underrättelse för den åtgärd, som jämlikt 44 § däråf må föranledas.

44 §.

Stadsfullmäktige eller landstinget beslute, huruvida och till hvilket belopp entreprenadbidrag för skjutsanstalt må böra anvisas.

I sammanhang härmed må stadsfullmäktige eller landstinget, där anledning därtill förekommer, taga under öfvervägande och för sin del besluta, ej mindre huruvida någon förhöjning af skjutslegan utöfver maximilegan må kunna enligt 14 § medgifvas, än äfven huruvida, för den händelse entreprenad vid anstalten ej kan åstadkommas med tillämpning af sålunda bestämda villkor i afseende å bidrag och skjutslega, anstalten må indragas för den period, hvarom fråga är. Finnes anstalten böra, utan vidare åtgärd för entreprenad, för alltid indragas, må ock därom beslutas.

45 §.

Stadsfullmäktiges eller landstingets beslut skall ofördröjligen hos Konungens befallningshafvande anmälas.

Afser beslutet indragning af skjutsanstalt eller förhöjning af skjutslegan för sådan anstalt, skall beslutet därutinnan underställas Konungens befallningshafvandes pröfning. Sådan underställning skall ock äga rum beträffande landstings beslut, hvarigenom entreprenadbidrag beviljats.

Beslut, som sålunda underställes, skall af Konungens befallningshafvande oförändradt antingen godkännas eller ogillas. Ej må godkännande af landstings beslut om entreprenadbidrag vägras på den grund, att beviljad dylikt bidrag anses vara för högt.

Hvad sålunda efter underställning från landsting beslutas skall delgifvas landstinget, så framt tinget ännu är samladt. Eljest skall underrättelse om beslutet införas i länskungörelserna.

46 §.

Är betingadt bidrag medgifvet, skall motsvarande anbud antagas.

Har bidrag antingen alldeles icke eller ock endast till nedsatt belopp beviljats, med eller utan förhöjning af skjutslegan, och åtnöjes godkänd anbudsgifvare med sålunda bestämda villkor, skall ock entreprenaden till honom öfverlämnas. Hafva två eller flera afgifvit godkända anbud, skall med iakttagande af nämnda villkor entreprenaden hembjudas dessa anbudsgifvare i ordning efter deras anbud, så att den, som gjort lägre anbud, skall hafva företräde framför den, som högre bjudit.

Äro på grund af hvad sålunda stadgats två eller flera anbudsgifvare lika berättigade till entreprenadens öfvertagande, skall företrädet tillkomma den, som nöjes i främsta rummet med lägsta bidrag men eljest med lägsta skjutslega. Kan ej på sådant sätt dem emellan skiljas, skall entreprenaden lämnas till den, hvars antagande finnes erbjuda största säkerhet för entreprenadens behöriga fullgörande.

47 §.

Kan ej efter ty ofvan är sagdt entreprenad åstadkommas, skall Konungens befallningshafvande så snart ske kan föranstalta om förrättande af ny auktion.

Vid denna auktion skall utrop anställas med de villkor i afseende å bidrag och skjutslega, hvarom jämlikt 44 och 45 §§ blifvit bestämdt.

48 §.

Har vid auktion enligt föregående paragraf afgifvits anbud, mot hvilket anmärkning ej förekommer, varde det anbud antaget. Föreligga flera sådana anbud, skola i fråga om företrädet dem emellan de i 46 § stadgade grunder äga motsvarande tillämpning.

49 §.

Finnes under den för länet löpande entreprenadperiod ny skjutsanstalt böra utan afbidan på periodens slut inrättas och kan efter föregående auktion, hvarom Konungens befallningshafvande förordnar, entreprenad vid den anstalt åstadkommas för periodens återstående del utan entreprenadbidrag eller förhöjning i skjutslegan, äge Konungens befallningshafvande till den minstbjudande öfverlämna denna entreprenad. Kan ej sådant beting tillvägabringas, vare frågan om anstaltens uppehållande för nämnda tid förfallen.

Auktion enligt denna paragraf må hållas så snart ske kan och tillkännagifves på sätt om ordinarie entreprenadauktion är ofvan stadgadt.

50 §.

Med den person, till hvilken entreprenad skall öfverlämnas, skall afslutas entreprenadkontrakt, för skjutsanstalt i stad genom magistraten och för anstalt på landet genom kronofogden. Kontraktet skall upprättas i tre exemplar, af hvilka det ena tillika med borgensförbindelsen för entreprenadvillkorens behöriga fullgörande förvaras hos magistraten eller länsmannen, det andra tillställs entreprenören och det tredje insändes till Konungens befallningshafvande.

Bestyrkt afskrift af kontraktet skall jämte ett exemplar af denna stadga genom entreprenörens försorg finnas anslaget i skjutsanstaltens gästrum.

VI Kap.

Om utgörande af entreprenadbidrag.

51 §.

I fråga om gäldande af fastställda entreprenadbidrag utgör hvarje stad, som ej hör till landsting, och i öfrigt hvarje län eller landstingsområde ett distrikt för sig.

52 §.

Bidrag för distriktets samtliga vederbörande skjutsanstalter intill belopp, som motsvarar hälften af den för distriktet senast fastställda bevillning af fast egendom samt för inkomst af kapital eller arbete, skola gäldas med lika andel af staten och distriktet. Öferskjuta bidragen nämnda hälft, skall öferskottet gäldas med två tredjedelar af staten och en tredjedel af distriktet.

Vid beräkning efter ty nu är sagdt skall så anses, som om bevillingen vore beständ att utgå med sex öre för hvarje fulla etthundra kronor af taxeringsvärdet å jordbruksfastighet, fem öre för hvarje fulla etthundra kronor af taxeringsvärdet å annan fastighet och frälseränta samt en för hundra af taxerad inkomst.

53 §.

I fråga om statens andel i bidragen åligger Konungens befallningshafvande att, så snart denna andel blifvit till beloppet uttrönt, ofördröjligen till Konungen insända förteckning öfver de ifrågavarande särskilda skjutsanstalterna tillika med uppgift å det för hvarje sådan anstalt bestämda bidrag samt den däråf på staten belöpande andel. Konungens befallningshafvande äger emellertid att af under händer hafvande statsmedel efter hvarje halft års utgång utanordna och i landskontorets specialräkning afföra samt till entreprenörerna utbetala hvad en hvar af dem i statsbidrag tillkommer.

54 §.

För stad, som ej hör till landsting, utbetalas distriktets andel i bidrag halfårsvis ur stadens kassa till vederbörande entreprenör.

55 §.

För län eller landstingsområde skall distriktets andel i bidragen utgöras medelst en särskild afgift, hvilken skall utgå i förhållande till bevillning af fast egendom eller för inkomst af kapital eller arbete, med iakttagande af den särskilda grund, som för utgörande af de på bevillning beroende utskylder är eller varder i allmänhet stadgad.

Konungens befallningshafvande åligger att i sammanhang med kronoskatterna för det år, bidragen afse, låta hos de skattskyldiga uttaga ifrågavarande afgift. För sådant ändamål har Konungens befallningshafvande att, efter det taxeringsförrättningarna för nämnda år blifvit afslutade, med tillämpning af ofvan stadgade debiteringsgrund låta verkställa uträkning å det öretal, som för distriktet belöper på hvarje krona bevillning af fast egendom samt af inkomst. Härefter skall afgiften genom Konungens befallningshafvandes försorg af vederbörande under benämning *bidrag till skjutsentreprenaderna* debiteras och indrifvas samt hos Konungens befallningshafvande insättas inom den tid och med det ansvar, som är för kronans uppbörd stadgad.

Af de härvid influtna medel eller, i den mån sådana ej finnas hos Konungens befallningshafvande inestående, förskottsvis af under händer hafvande statsmedel skall Konungens befallningshafvande efter hvarje halft års utgång låta utbetala till entreprenörerna hvad dem i bidrag från distriktet tillkommer.

För hvarje år bör en hos Konungens befallningshafvande upprättad och af verifikationer åtföljd redovisning öfver uppbörden af de skattskyldigas afgifter inom den 1 april nästföljande år tillställas landstingets revisorer för granskning och yttrande till nästa landsting.

VII Kap.

Om uppehållande af skjutsanstalt när entreprenad ej kan åstadkommas.

56 §.

Kan ej i den ordning, hvarom i V kap. är stadgadt, entreprenad åstadkommas vid skjutsanstalt, om hvars indragning för sådant fall beslut ej heller meddelats, skall Konungens befallningshafvande om förhållandet underrätta, för skjutsanstalt i stad, som ej hör till landsting, stadsfullmäktige och för annan sådan anstalt nästa lagtima landsting för det län eller landstingsområde, där anstalten är belägen.

Stadsfullmäktige eller landstinget åligge därefter att, på sätt tjänligast finnes, låta draga försorg om anstaltens uppehållande för den period, hvarom fråga är. Finnes därvid skjutslegan för anstalten kunna jämlikt 14 § förhöjas utöfver hvad tillförene är för anstalten bestämdt, må dylik förhöjning beslutas i enahanda ordning som i 44 och 45 §§ är stadgad.

I Stockholm skall i ofvannämnda fall skjutsningen, intill dess den kan enligt denna stadgas bestämmelser varda af entreprenör öfvertagen, uppehållas på sätt hittills skett.

57 §.

Ärlig kostnad för uppehållande af skjutsanstalt i fall, som afses i föregående paragraf, skall, sedan densamma blifvit hos Konungens befallningshafvande till beloppet styrkt, anses såsom entreprenadbidrag, hvarå bestämmelserna i VI kap. skola äga motsvarande tillämpning, med iakttagande att de medel, som jämlikt nämnda bestämmelser eljest skolat utbetalas till entreprenör, i stället skola af Konungens befallningshafvande öfverlämnas till vederbörande stads eller landstings kassa.

58 §.

Kan ej i fall, hvarom i 56 § är sagdt, skjutsanstalt utan oskäligh kostnad uppehållas, må anstalten indragas. Om ordningen för beslut därom gälle hvad i 44 och 45 §§ är stadgadt.

VIII Kap.

Ansvarsbestämmelser m. m.

59 §.

Lämnas ej skjuts inom behörig tid; eller är häst, seltyg, åkdon eller farkost, som utlämnas för skjuts, ej i fullt dugligt skick; eller varder resande genom förvällande af någon, som med skjutsningen har befattning, eljest uppehållen, eller affordras honom af sådan person betalning utöfver hvad i skjutslega eller andra afgifter enligt denna stadga bör erläggas, straffes den felande med böter från och med fem till och med femtio kronor.

Till enahanda ansvar dömes, där eljest gästgifvare eller stationsföreståndare, entreprenör eller annan, af hvilken skjuts vid anstalt utgöres, eller skjutsare öfverträder hvad honom enligt denna stadga åligger iakttaga.

Fråga om ådömande af bestraffning efter ty nu är stadgadt upptages och afgöres af Konungens befallningshafvande i anledning af klagomål eller anmälan enligt 34—36 §§.

Har i målet jämväl framställts yrkande om ersättning för skada, som af förseelsen kommit, och är ej sådant yrkande bestridt, må ock skyldighet att gälda skadeståndet af Konungens befallningshafvande den felande åläggas.

Har i sammanhang med förseelsen den felande jämväl begått gärning, som är straffbar enligt allmän strafflag, eller har framställt yrkande om skadestånd blifvit bestridt, skall dock målet i hela dess vidd tillhöra allmän domstols pröfning och förty af Konungens befallningshafvande öfverlämnas till vederbörande åklagare för talans utförande vid sådan domstol.

60 §.

Böter, som enligt denna stadga ådömas, tillfalla kronan. Saknas tillgång till böternas fulla gäldande, skola de förvandlas enligt allmän strafflag.

61 §.

Öfver landstings i laga ordning fattade beslut, hvarigenom bidrag till skjutsentreprenads åstadkommande blifvit beviljadt eller eljest anslag till uppehållande af skjutsanstalt anvisadt, må ej besvär anföras; ej heller öfver beslut, hvarigenom Konungens befallningshafvande förklarar sig icke kunna godkänna gjordt entreprenadanbud.

Beträffande annat af Konungens befallningshafvande enligt denna stadga meddeladt beslut må klagan hos Konungen i vederbörande statsdepartement föras i den ordning, som för ekonomimål i allmänhet är stadgad.

IX Kap.

Särskilda bestämmelser.

62 §.

Hvad i denna stadga föreskrifves om magistrat skall gälla i Stockholm i tillämpliga delar för öfverståthållareämbetet och i stad, där magistrat ej finnes, för den stadsstyrelse, som i stället är tillsatt.

63 §.

De i denna stadga gifna bestämmelser om skjuts efter häst eller om båtskjuts skola i tillämpliga delar gälla om skjuts med automobil eller motorbåt. Dock skola, för den händelse sådan skjuts utgöres, entreprenadvillkoren i afseende å antal hästar och åkdon eller farkoster, som skola vid skjutsanstalt tillhandahållas, därefter lämpas, och må skjutslegan jämväl utgå med skälig förhöjning, allt efter ty Konungens befallningshafvande på framställning af entreprenör eller där förhållandena eljest därtill gifva anledning äger närmare bestämma.

I öfrigt skall, i fråga om automobilskjuts, lända till efterrättelse hvad om automobiltrafik är eller varder särskildt stadgad.

64 §.

Kostnaden för tillkännagifvanden enligt 2, 39 och 49 §§ gäldas af statsverket.

Genom denna stadga upphävas:

28 kapitlet byggningabalken;

Kungl. gästgifvareförordningen den 12 december 1734; dock att hvad § 7 innehåller angående borthuggande af smärre buskar på ömse sidor om landsväg skall, i fråga om stads område, fortfarande gälla;

Kungl. förklaringen angående gästgifveriskjuts m. m. den 11 december 1766;

Kungl. Maj:ts nådiga stadga angående skjutsväsendet den 31 maj 1878,

samt allt hvad öfriga tid efter annan meddelade föreskrifter innehålla mot den nya stadgan stridande.

Denna stadga skall träda i kraft den 1 januari 1914. I fråga om skjutsväsendets ordnande för den period, som samtidigt med stadgans ikraftträdande skall taga sin början, skola dock föreskrifterna i denna stadga tillämpas.

Där enligt nu gällande ordning ny entreprenadperiod skall taga sin början tidigare än den 1 januari 1914, skall denna period omfatta allenast den tid, som återstår till dess stadgan träder i kraft.

*Utdrag af protokollet öfver jordbruksärenden, hållet inför Hans
Maj:st Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 3
mars 1911.*

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern LINDMAN,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena grefve TAUBE,
Statsråden: HEDERSTIERNA,
SWARTZ,
grefve HAMILTON,
MALM,
LINDSTRÖM,
NYLANDER,
VON SYDOW,
VON KRUSENSTIERNA.

Departementschefen statsrådet Nylander anförde, efter gemensam beredning med cheferna för justitie- och civildepartementen, i underdånighet följande.

I skrifvelse den 27 april 1905 har Riksdagen, bland annat, gjort framställning om utredning och förslag i syfte, att den vissa hemman å landet ännu åliggande skjutsskyldighet måtte kunna upphöra eller alternativt göras mindre betungande.

Innan jag öfvergår till en närmare redogörelse för innehållet i Riksdagens skrifvelse och hvad i anledning däraf åtgjorts, anhåller jag få meddela en öfversikt af förhållandena i afseende å det allmänna skjutsningsbesväret. Jag fränser härvid de särskilda slag af skjutsskyldighet, som i författningarna omtalas under benämningarna kungs-

och kronoskjuts och hvarmed förstås utgörande af skjuts antingen för kungliga personers resor inom landet (kungsskjuts) eller för transport af kronans manskap och persedlar (kronoskjuts). Dessa särskilda slag af skjutsskyldighet äro icke i Riksdagens framställning afsedda och de hafva af sådan anledning ej nu varit föremål för min uppmärksamhet. Jag torde emellertid framdeles få tillfälle att till dem återkomma.

Frågan gäller nu endast den allmänna skjutsskyldigheten för resandes befordran. I vidsträckt mening omfattar besväret icke allenast skjutsning utan äfven gästgifverihållning. Dess innebörd torde bäst belysas genom en återblick på lagstiftningen och utvecklingen alltifrån 1734 års lag.

Historisk
återblick.
Skjuts-
väsendet på
landet.
28 kap.
Byggnings-
balken.

Skjutsväsendets organisation, sådan den framstår genom stadgandena i 28 kap. byggningsbalken, hänför sig, hvad landsbygden beträffar, till gästgifvaregårdarna. »Vid allmänna lands- och sjövägar» — heter det i 1 § af nämnda kapitel — »skola nödiga skjuts- och gästgifvaregårdar vara ej längre från hvarandra än högst två mil. Konungens befallningshafvande äger å häradsting dem lägga och inrätta i hvarje härad helst å kronans jord. Finnes ej kronohemman så när, hafve då frälseman eller skattebonde dem å sin jord eller skifte med konungen och tage vederlag». Häradet åligger att bebygga gästgifvaregården med vissa hus, så framt ej den enskilde har nog stort intresse att själf bygga för att få hålla gästgifveriet. Underhållsskyldigheten af dessa hus åligger gästgifvaren själf. Han har vidare skyldighet såväl att mot betalning förse resande med husrum och förplägning som ock att i viss, af länsstyrelsen bestämd omfattning tillhandahålla skjuts efter häst eller med båt — den s. k. gästgifveriskjutsen till skillnad från håll- och reservskjutsen, hvilken jag senare skall beröra. I gengäld mot skyldigheten tillförsäkras honom vissa särskilda näringsrättigheter, förnämligast rätt till utskänkning af vin och öl, äfvensom särskildt straffrättsligt skydd mot våldgästning. Gästgifvarens förhållande till de resande, villkoren för begagnande af skjuts, tillsyn öfver gästgifvaregården m. m. regleras genom åtskilliga närmare bestämmelser. Men gästgifvaren svarar icke under alla förhållanden ensam för gästgifveri- och skjutshållningen. När behovet är större än att det kan fyllas af gästgifvaregårdens egna resurser, skola »nästa grannar» (hemmansinnehafvare) subsidiärt prestera det felande hvad angår såväl resandes mottagande och förplägning som äfven och särskildt skjutsningen. I denna de nästa grannarnas förpliktelse att, som det heter i 5 § af åberopade kapitel, »honom till hjälp komma» med skjutsningen — hvilket då sker

på det sätt, att de i tur och ordning efter budskickning inställa sig vid gästgifvaregården för att utgöra beställd skjuts — ligger grunden till den i författningarna sedermera så benämnda reservskjutsen. Men »är där större farväg än att skjutsen så kan uppehållas; lägge häradsrätten därtill hållskjuts, eftersom det nödigt och skäligt pröfvas och af Konungens befallningshafvande gilladt varder». Hållskjutsen innebär skyldighet för mera afläggse boende jordägare att i tur och ordning under viss tid hafva en eller flera hästar stående vid gästgifvaregården för att skjutsa.

Genom gästgifvareordningen den 12 december 1734 meddelas en mängd kompletterande föreskrifter. Landshöfdingen åligger »att draga försorg, det alla gästgifverier med beskedlige och duglige gästgifvare eller krögare varda föresedde.» Utöfver gästgifvarens särskilda näringsfriheter — hvaribland nu nämnes äfven rättigheten att sälja brännvin — förunnas honom vissa allmänna förmåner, såsom frihet från rotering och en del grundskatt, hvarjämte extra statsunderstöd vid behof i särskilda fall för honom ställes i utsikt. Skjuts- och båtlega fastställes, i hufvudsak lika för hela landet. Om villkoren i öfrigt för begagnande af skjuts, gästgifvarens och de resandes inbördes förhållanden m. m. lämnas närmare föreskrifter. De viktiga bestämmelserna i byggningsbalken om nästa grannars skjutsskyldighet — reservskjutsen — och hållskjutsen förklaras nu närmare så, att »ifran en sådan skjuts på landet böra inga andra befrias, än de som genom särskilda privilegier och resolutioner äro undantagne, utan alle så krono- och skatte-, som frälsehemman, efter en proportionerad tillhjälp» — proportionen är mantalet eller öretalet —, »hvarest så behöfves, vara pliktige, enär ordningen till dem kommer, eller de af gästgifvaren eller skjutsaren blifva tillsagde, att komma strax utan någon försummelse till gästgifvaregården med sine hästar, vagnar och kärror.» Dock medgifves öboar och afsides boende skjutsskyldiga att sätta andra i sitt ställe. Samfälligheten af de till gästgifveriet anslagna skjutsskyldiga eller det s. k. skjutslaget sammansättes och skyldighetens fördelning därinom fastställes af landshöfdingen.

Åtskilliga delvis skärpta eller nya bestämmelser lämnas i kungl. förklaringen den 11 december 1766 »angående gästgifveriskjuts och hvad till hämmande af hvarjehanda därvid inritade missbruk och högst skadande olägenheter bör iakttagas.» Utom en del detaljföreskrifter, hvaribland märkas sådana som afse vissa inskränkningar i rättigheten att påkalla och erhålla skjuts, förande af dagbok vid gästgifvaregård och annan kontroll öfver dess skötsel, inrymmer författningen stadganden

Gästgifvare-
ordningen
den 12 dec.
1734.

Förklaringen
den 11 dec.
1766.

i det uttryckligen angifna syftet att så vidt möjligt begränsa den be- tungande hållskjutsen, öfver hvars anlåtande i oträngda mål redan då allmänt klagats. I sådant afseende förordnas om upphörande af den dittills inrättade hållskjutsen vid alla mindre farvägar och anbefalles ny undersökning af rätten med noga aktgifvande på, att intet annat till reserv väl beläget hemman får undantagas från reservskjutsen än de, som genom privilegier, förordningar och särskilda kungl. resolutioner äro från skjutsbesväret alldeles fria. Sedan reservhemman sålunda blifvit gästgifveri underlagdt, får det icke från skjutslaget skiljas. Hållskjuts får endast i det fall, att farvägen är större och flera hästar erfordras, än gästgifvaren och reservlaget skola hålla, anslås för det som brister. Regleringen härutinnan verkställes af häradsrätt. På alla ställen, där antingen reserv- eller hållskjuts inrättas, lämnas allmogen fritt att därom sins emellan öfverenskomma. Träffas sådan öfverens- kommelse, bör den af rätten med befallningshafvandens samtycke gillas.

Gästgifveri- och skjuts- skyldigheten. Besvärets innehåll och omfattning.

Gästgifveriskyldigheten enligt ofvan åberopade lagrum och författ- ningar är visserligen icke något jorden åliggande legalt onus i vidare mån än att, såsom förut blifvit nämndt, den enskilde jordägaren har skyldighet att vid behof tåla gästgifvaregårdens läggande på hans jord, eller alternativt för ändamålet mot vederlag afstå hemmanet till kronan, samt att byggnadsskyldigheten vid gästgifvaregård i vissa fall åligger häradssamfälligheten (= innehafvare af inom häradet belägen icke privi- legierad jord). Men när, såsom regeln var, ett kronohemman anslogs till gästgifveri, eller ett annat hemman vare sig aftalsmässigt eller tvångsvis därtill togs i anspråk; när vidare hemmanet så i ena som andra fallet bebyggdes och inrättades för det särskilda ändamålet samt gästgifveri- friheterna till väsentlig del utgingo i själfva hemmanets frihet från skatt och besvär, föranledde detta gifvetvis, att skyldigheten ansågs vara fäst vid själfva hemmanet såsom ett realonus, så att hemmanet blef hvad man kallar ständigt gästgifveri. Hvad kronohemmanen angår, befastes förhållandet ytterligare därigenom att, när ett sådant till gästgifveri indeladt hemman försåldes till skatte, gästgifveriskyldig- hetens utgörande fästes såsom villkor för skatterättigheten. I hvarje fall hafva gästgifverihemmanens särskilda kamerala karaktär i jor- deböcker och eljest alltjämt upprätthållits, och gästgifveriskyldigheten anses vidlåda dem ända till dess vederbörande skjutsanstalter indragas.

Skyldigheten att utgöra håll- och reservskjuts är återigen, jämlikt förberörda lagrum och författningar, ett allmänt, den icke privilegierade jorden åliggande besvär. Fritagna härvid äro enligt särskilda för-

fattningar — förutom gästgifvaregårdarna själfva såsom ansvarande för egen skjutsning — följande egendomsgrupper:

1:o) säterier, ladugårdar, rå- och rörs- samt insockne- eller veckodagshemman (adliga privilegierna den 16 oktober 1723, § 8) äfvensom med detta s. k. ypperligare frälse likställda kungl. lustlott, kungs- och kungsladugårdar;

2:o) ecklesiastika och andra boställen (prästerskapets privilegier den 16 oktober 1723, § 7, samt förenings- och säkerhetsakten den 21 februari 1789, § 3);

3:o) lotshemman (förordningen den 17 september 1783, § 2);

4:o) bergsfrälsehemman (resolutionen den 28 september 1808);

5:o) akademi-, kyrko- och hospitalshemman (åtskilliga författningar); och

6:o) de, som uppfunnit sällsyntare mineralstreck, för sig och efterkommande på det hemman, de vid uppfinningen innehade (förordningen den 27 augusti 1723, §§ 2 och 3).

Härjämte har i vissa fall temporär frihet från besväret fått åtnjutas af särskilda personer för deras hemman med afseende å innehafvande sysslor (nämndemän, fjärdingsmän samt, i Skåne, kyrkovärdar).

Anmärkningsvärdt är emellertid, att en jämförelsevis mycket stor del af den lagligen skjutsskyldiga jorden under tidernas lopp faktiskt gått fri från besväret genom att icke blifva indelad i skjutslag.

De båda kommittéer, som den 31 augusti 1859 och den 6 mars 1877 afgåfvo underdåniga betänkanden och förslag angående skjutsväsendets ordnande, meddelade angående den skjutsskyldiga jordens omfattning i förhållande till den privilegierade och om skjutsskyldighetens verkliga utsträckning en del statistiska uppgifter, af hvilka jag tillåter mig här intaga följande:

	1859 års kommitté; mantal.	1877 års kommitté; mantal.
Hela rikets hemmantal	66,225 ³ / ₄	69,424,99
Häraf författningsenligt befriade från gästgifveri-, håll- och reservskjuts	12,608	12,845,21
Skjutsskyldiga	53,617 ³ / ₄	56,579,78
Häraf indelade:		
till gästgifveri och reservskjuts	10,714 ⁷ / ₈	12,172,40
till hållskjuts	20,406 ¹ / ₈	21,894,69
till postskjuts	484	
Till skjuts icke indelade	22,002 ³ / ₄	22,512,69.

Om anledningen därtill, att så många hemman af skjutsskyldig natur icke deltog i skjutsning, yttrade 1859 års kommitté, att någon allmängiltig orsak till förhållandet näppeligen kunde utfinnas. Sannolikast torde väl hemmanens belägenhet, afsides från de allmänna landsvägarna, därtill föranledt, men ett sådant antagande stode icke väl tillsammans därmed, att i de nordliga länen, där afstånden vore stora, nästan alla hemman af förenämnda beskaffenhet blifvit till skjutsning indelade, då däremot i andra län förhållandet visade sig olika ända därhän, att i de småländska endast ett jämförelsevis ringa antal hemman hade sig ålagdt att skjutsa, änskönt detta besvär ingalunda kunde därstädes anses vara minst tryckande. Att skjutslagen icke varit i behof af förstärkning kunde ej heller gärna åberopas, då skjutningsbördan på många ställen och synnerligast i de delar af landet, där största antalet till skjutsning skyldiga, men därtill icke indelade hemman funnes, uteslutande hvilade på ett i förhållande till skjutsåtgången mindre betydligt antal hemman, utan syntes den tillförene i vissa orter mer eller mindre, men mångenstädes alldeles icke begagnade utvägen att förstärka reservskjutslagen genom anslående af hållskjuts hafva varit egentliga anledningen, att så många hemman af skjutsskyldig natur nu vore gynnade på de andra lika beskaffade hemmanens bekostnad.

Att hållskjutsen i själfva verket varit ganska ojämnt fördelad, har äfven påvisats af 1877 års kommitté. Enligt hvad denna kommitté upplyste, förekomme hållskjuts alls icke inom Hallands, Jönköpings, Kronobergs, Kalmar, Gottlands, Blekinge, Göteborgs och Bohus, Älfsborgs samt Jämtlands län. Inom alla de öfriga länen däremot utgjordes sådant besvär, men det vore särskildt inom Stockholms, Uppsala, Östergötlands, Skaraborgs, Örebro och Västmanlands län, som ett betydligt antal hemman blifvit till utgörande af hållskjuts indelade.

Särskild
organisation
i vissa orter.

Den hittills beskrifna organisationen af skjutsinrättningen afser den typ af skjutsanstalter, som är bildad på grundval af byggningsbalkens 28 kap. med dithörande äldre författningar: ett ständigt, för ändamålet inrättadt, med särskilda förmåner utrustadt gästgifverihemman såsom centralpunkt med det däromkring grupperade, likaledes fast indelade skjutslaget af håll- och reservskjutsskyldiga hemman, hvarterdera utgörande skyldigheten in natura. Men på några orter inom landet har tillämpats en annan ordning. Gästgifveri- och skjutshållningen är här icke fäst vid vissa hemman, utan har, såsom i 3 § i skjutsstadgan sägs, tid efter annan ordnats som en gemensam ange-

lägenhet, för större eller mindre samfälligheter, omfattande större områden, i ett fall (Jämtland) t. o. m. hela provinsen. Gästgifverihållningen har då ordnats antingen i sammanhang med skjutsningens upplåtande på entreprenad eller så, att vissa personer öfvertagit gästgifverihållningen särskildt, mot ersättning af hela samfällighetens skjuts-skyldiga hemman. Skjutsningen åter synes, där den ej kunnat på entreprenad för gemensam räkning upplåtas, hafva drabbat de skjuts-skyldiga samfäldt på det sätt, att till skjutsning vid hvarje inom samfälligheten inrättad skjutsanstalt indelats vissa hemman, som haft att utgöra besväret in natura mot ersättning af alla de öfriga. Samfälligheten kan fördenskull sägas här utgöra skjutslaget, ehuru intressenterna däri fått vidkännas skjutsskyldigheten i olika form, somliga endast in natura och de öfriga endast i penningar.

Beträffande städerna heter det i 28 kap. 1 § byggningsbalken, att i hvarje köpstad böra vara gästgifvare och formän så många som där behöfvas. Och ifall skjutsningen icke kan med gästgifvarens hästar besörjas, skola stadens borgare uppehålla skjutsen (5 §).

Städerna.

Enligt 1734 års gästgifvareordning skall gästgifverihållningen i de större städerna vara alldeles skild från skjutsningen, hvilken senare skall utgöras af särskilda formän och skjutsare. Men i de mindre skall gästgifvaren tillika vara forman och skjutsare. Förmår ej borgerskapet utgöra den nyssnämnda subsidiära skjutsskyldigheten, »tillordnas dem hjälp och understöd af allmogen på landet».

1766 års förklaring anbefaller undersökning genom vederbörande magistrater angående behofvet af sådant understöd i hvarje fall, hvar-efter af landshöfdingen anslås så många af närmaste hemman å landet, som behofvet kräfver.

I öfrigt gälla enligt den äldre ordningen hufvudsakligen samma bestämmelser för städerna som för landet, dock att skjutslegan i städerna är högre.

Borgerskapets omförmälda skjutsskyldighet påhvilat faktiskt icke alltid borgerskapet eller den borgerliga kommunen såsom helhet. I åtskilliga städer äro härutinnan af ålder gällande särskilda bestämmelser, så att skyldigheten helt eller delvis åligger än den ena, än den andra kategorien af stadsinvånare: burskapsägare, innehafvare af donationsjord, hus- och tomtägare, andra jordägare, någon gång i form af särskild jordskatt till staden såsom vederlag för befrielse från skyldighetens utgörande o. s. v. I några fall är viss jord för ändamålet särskildt anslagen.

I Stockholm åligger det af ålder hufvudstadens droskägare och åkare att verkställa skjuts för resandes befordran. Denna skyldighet är senast fastslagen i öfverståthållareämbetets åkaretaxa för gästgifveriskjuts den 23 december 1874.

Partiella
reformer före
1878.

Under slutet af 1700-talet och sedermera ända till den nu gällande skjutslagstiftningens tillkomst är skjutsväsendet ofta föremål för lagstiftarens uppmärksamhet. En mängd författningar, berörande detaljbestämmelser i den äldre lagstiftningen, utfärdas. Åtgärder till förminskande eller upphörande af den betungande hållskjutsen anbefallas gång efter annan. Framför allt inriktas dock sträfvandet på att få till stånd entreprenader å skjutsningen, både för vinnande af mera tillfredsställande anordningar för den resande allmänheten och för lindring i de skjutsskyldigas ställning. Upprepade framställningar i nämnda syfte göras af Rikets Ständer hos Kungl. Maj:t, mer än en gång med framhållande af önskvärdheten att jordbruket varder från skjutsskyldigheten befriadt. Ett ordnadt entreprenadförfarande införes. Högre skjutslega vid entreprenad medgifves, och vissa lättnader i afseende å entreprenadvillkoren beredas efter hand. Jämväl statsanslag till godtgörande, så långt det förslår, af skjutslagens bidrag till entreprenader anvisas, närmast till förmån för mera betungade skjutslag. Såväl entreprenadlegan som nämnda anslag förhöjas o. s. v.

De sålunda af statsmakterna under lång tid fullföljda sträfvanden att på de partiella reformernas väg åstadkomma verksam lindring i skjutsbesväret kunde emellertid icke leda till någon allmännare och mera väsentlig förbättring. Skjutskostnaden, i den mån den ej ersattes genom den högre entreprenadlegan och det af staten för ändamålet anvisade bidrag, drabbade ännu ensamt de förutvarande skjutsskyldiga på samma gång de alltid hade att svara för skjutsningens uppehållande in natura när entreprenaden ej kom till stånd. Å andra sidan berodde det på de skjutsskyldiga själfva att afgöra i hvad mån entreprenad skulle anlitas eller ej. Bördan hvilade alltså fortfarande i hufvudsak på den skjutsskyldiga jorden och hvad städerna beträffar på kommunerna själfva eller särskilda deras invånare.

1878 års
skjutsreform.

Kom så 1878 års stora skjutsreform, uttryckt i den nu gällande skjutsstadgan af den 31 maj samma år. För det närmare innehållet af denna stadga torde jag icke nu behöfva redogöra, utan kan in-skränka mig till ett summariskt angifvande af författningens grunddrag, hvilka torde kunna sammanfattas sålunda:

1. All skjuts för resandes befordran ställes, såvidt ske kan, på entreprenad.

2. Maximilegan vid entreprenad bestämmes med afseende å hvarje ort för sig och i närmare öfverensstämmelse med skjutsens verkliga värde på de olika orterna. För vissa slag af skjutsanstalter, som kunna uppehållas utan entreprenadbidrag, får nämnda maximi-lega öfverskridas för åvägbringande af entreprenad utan särskildt bidrag.

3. Inrättande af ny skjutsanstalt annorledes än genom entreprenad eller efter godvilligt åtagande förbjudes i regel.

4. Skjutsanstalterna indelas i gästgifverier och skjutsstationer, de senare utan skyldighet att förse resande med härbärke och förplägning, hvilken anordning i förening med rättigheten för entreprenör att efter egen önskan öfvertaga jämväl gästgifveri- eller stationshållningen och förflytta densamma till sin bostad har till syfte att underlätta åstadkommande af entreprenad. Entreprenadvillkoren lindras jämväl i öfrigt i ett och annat hänseende.

5. Föreskrifterna om entreprenadförfarandet utvecklas och fullständigas.

6. Skjutskostnaden, d. v. s. entreprenadbidragen, öfverflyttas på länskommunerna eller de i landsting ej deltagande städerna och staten på det sätt, att bidragen, hvilkas beviljande ankommer på vederbörande landsting och stadsfullmäktige, bestridas till viss del af landstingsområdenas eller vederbörande städers innevånare, med skyldighet för alla beskattningsföremål att däri deltaga, och till återstående, i visst fall öfvervägande delen af statsverket.

7. Angående gästgifvares och stationsföreståndares rättigheter och skyldigheter i förhållande till såväl resande som entreprenörer, villkoren för begagnande af skjuts, tillsyn och kontroll öfver skjutsanstalterna m. m. meddelas fullständiga föreskrifter.

Men med skjutsstadgan är det gamla skjutsbesväret ändock icke fullständigt aflöst. Utom det att för Stockholms stad den äldre ordningen enligt stadgans 58 § skulle bibehållas orubbad, skall i öfriga städer och å landsbygden besväret enligt samma stadga för vissa fall fortfarande kunna tagas i anspråk.

Skjutsbe-
sväret delvis
ännu kvar-
stående.

Sålunda heter det i 3 §, att i de delar af riket, där gästgifveri- och skjutshållningen icke är fästad vid vissa hemman, utan tid efter

annan ordnats såsom en gemensam angelägenhet för större eller mindre samfällighet, Konungens befallningshafvande må äga att, därest vid en eller flera af de utmed allmän väg varande skjutsanstalter entreprenad icke skulle kunna tillvägabringas, men sådan anstalt, med eller utan gästgifverihållning, finnes vara för samfärdseln därstädes oundgängligen behöflig, för sådant fall, efter föregången undersökning vid häradsrätten i orten, bland de inom samhälligheten enligt hittills gällande författningar skjutsskyldiga hemman till skjutsanstalt med därtill hörande skjutslag bestämma vissa lämpligen belägna hemman.

Vidare stadgas i 18 §, att, om ej entreprenad vid skjutsanstalt kan åvägabringas, skjutsningen skall, hvad angår stad, af staden själf eller med biträde af dit tillförene anslaget skjutslag från landet utgöras intill dess skjutsningen kan enligt stadgans bestämmelser varda åstadkommen. Hvad åter angår skjutsanstalt å landet, skall i nämnda fall skjutslaget, där sådant enligt fastställd indelning finnes att tillgå eller af Konungens befallningshafvande med tillämpning af stadgandet i 3 § anordnas, vara skyldigt att uppehålla skjutsningen intill dess densamma kan, enligt stadgans bestämmelser, varda af entreprenör öfvertagen: och äger Konungens befallningshafvande att, efter vederbörandes hörande inför häradsrätten i orten, förordna om den förändring i skjutslagens sammansättning, som för skjutsningens ändamålsenliga utgörande må finnas lämplig, med iakttagande att hållskjuts, där utgörande af sådan skjuts icke af förhållandena oundgängligen påkallas, skall upphöra.

Slutligen skall jämlikt 20 § skjutsskyldigheten återinträda jämväl för det fall, att entreprenör och hans löftesmän brista i entreprenadens fullgörande och icke någon annan finnes villig att öfvertaga densamma på stadgade villkor; och förfares i sådant fall på samma sätt som enligt 18 §.

För händelse af skjutsbesvärets utgörande i någotdera af sålunda angifna fall innehåller stadgan jämväl en och annan särskild bestämmelse angående de skjutsskyldigas ställning (30 och 31 §§); men villkoren för begagnande af skjuts eller i allmänhet de skjutsskyldigas förhållande till de resande regleras hufvudsakligen genom samma föreskrifter, som i motsvarande afseende gälla vid entreprenad. Öfverhufvud kan man säga, att de många detaljbestämmelser i skjutsstadgan, hvilka ej uttryckligen hänföra sig till entreprenadssystemet eller å andra sidan till skjutsbesvärets effektiva utgörande, äga samma giltighet för båda alternativen. Sammalunda gälla stadgans bestämmelser om gäst-

gifverihållningen i det stora hela lika, på hvilketdera sättet vederbörande anstalt än uppehålles.

De nyss återgifna bestämmelserna i 3, 18 och 20 §§ innebära, såsom redan förut blifvit antydt, att den äldre skjutsordningen icke blifvit genom den nya stadgan helt upphäfd. 1877 års kommitté, hvars förslag i allt väsentligt följdes, berörde äfven förhållandet till de äldre skjutsförfattningarna. I motiven till sitt förslag upptog kommittén till granskning åtskilliga bestämmelser ur 28 kap. byggningabalken samt gästgifvareordningen och 1766 års förklaring. Öfriga i nämnda lagrum och författningar angående gästgifveri-, håll- och reservskjutsen gifna stadganden, såsom dels redan förut ändrade eller upphäfd, dels till följd af förändringar i näringslagstiftningen förfallna, dels, i hvad de innefattade straffbestämmelser för brott, genom nya strafflagstiftningen upphäfd, fann kommittén icke föranleda vidare yttrande. Och i sitt författningsförslag inrymde kommittén slutligen (i 60 §) ett stadgande af innehåll, att vid den tid då den nya författningen skulle vinna tillämpning ej mindre 28 kap. byggningabalken, gästgifvareordningen och 1766 års förklaring än äfven öfriga tid efter annan meddelade föreskrifter, som vore stridande mot de i förslaget gifna bestämmelser, skulle »upphöra att vara gällande».

Förhållandet mellan skjutsstadgan och de äldre författningarna.

Öfver detta förslag inhämtades högsta domstolens yttrande »i anledning af ifrågasatt upphäfvande af 28 kap. byggningabalken i sammanhang med utfärdande af ny stadga angående skjutsväsendet».

Högsta domstolens flesta ledamöter lämnade utan anmärkning det remitterade förslaget, såvidt detsamma, enligt den nådiga remissen, utgjort föremål för högsta domstolens granskning.

Två justitieråd voro skiljaktiga och yttrade: 28 kap. byggningabalken innehölle visserligen till största delen ekonomiska föreskrifter, mot hvilkas uteslutande ur den allmänna lagen justitieråden icke hade något att anmärka, men de ansågo sig böra erinra, att 3 och 12 §§ i sagda kap. jämväl innehölle betydelsefulla stadganden af civilrättslig natur. De anginge gästgifvares ansvarighet för skada och förlust, som genom honom eller genom hans hjon och husfolk tillskyndades vägfärande. För den ifrågasatta regleringen af skjutsväsendet syntes omfördälda stadganden rörande skadestånd icke kunna i någon mån ligga i vägen. De tillhörde ett helt annat slag af rättsregler och sammanhängde närmast, ehuru ej fullkomligt öfverensstämmande, med åtskilliga i handelsbalken intagna lagbud, som nu icke vore föremål för bedömmande. Enligt justitierådens tanke borde därför ifrågavarande

stadganden, emot hvilkas innehåll någon anmärkning ej blifvit af kommitterade framställd, tills vidare orubbade bibehållas.

Då proposition i ämnet till 1878 års riksdag beslöts, yttrade föredragande departementschefen — beträffande förhållandet emellan kommitterades förslag och de åsyftade äldre stadgandena — att, då den föreslagna regleringen af skjutsväsendet afsåge att, för den händelse entreprenad vid någon skjutsanstalt ej kunde med tillämpning af de nya grunderna åvägbringas, de skjutsskyldiga själfva skulle fortfarande vara pliktiga att utgöra skjuts i enlighet med då gällande i 28 kap. byggningabalken, gästgifvareordningen den 12 december 1734 och kungl. förklaringen den 11 december 1766 gifna föreskrifter, berörda föreskrifter vid sådant förhållande icke torde kunna, på sätt kommitterades förslag innefattade, upphävas, utan endast tillämpningen däraf förklaras skola upphöra, där sådan icke af särskilda, i stadgan angifna förhållanden kunde behöfva äga rum.

På grund häraf föreslogs för 60 § i denna del en förändrad lydelse, lika med den nu gällande.

Enligt denna lydelse, skall, sedan skjutsentreprenader blifvit i öfverensstämmelse med stadgan ordnade, all tillämpning af ej mindre 28 kap. byggningabalken, än ock de i såväl gästgifvareordningen af den 12 december 1734 — med undantag af en viss specialbestämmelse, ej berörande skjutsväsendet — som kungl. förklaringen den 11 december 1766 gifna föreskrifter »hvila, där ej sådan tillämpning af de i 3 och 18 §§ omförmälda förhållanden än vidare påkallas». I sammanhang härmed förklaras alla öfriga tid efter annan meddelade föreskrifter, som äro stridande emot de i stadgan gifna bestämmelser, skola vara upphäfd.

Den tillämpning i afseende å gästgifveri-, håll- och reservskjuts af allmänna lagen samt gästgifvareordningen och 1766 års förklaring, som alltså ännu kan ifrågakomma, hänför sig egentligen till grundstadgandet att sådan skjutsskyldighet äger rum och, hvad landsbygden beträffar, hvilka som skola däri deltaga; men skyldighetens närmare reglering och de skjutsskyldigas förhållanden såsom sådana bestämmas i öfrigt och i hufvudsak genom nya skjutsstadgan och icke genom de gamla föreskrifterna.

Utvecklingen
efter 1878.

Utvecklingen från 1878 till närvarande tid har, hvad angår lagstiftningen på ifrågavarande område, — förutom en viss förändring för Stockholms stad — endast inneburit vissa förskjutningar till försämring af gästgifverihemmanens och gästgifvarnas friheter. Så hafva grund-

skatterna afskrifvits och roteringsbesväret afskaffats utan att gästgifverihemmanen bekommit någon motsvarande extra förmån. Vidare och jämte det gästgifvarnas rättigheter till brännvinsutskänkning, redan förut begränsade till en personlig och temporär förmån, numera i det närmaste allesammans blifvit emot ersättning af statsmedel in-dragna, har genom den år 1905 reviderade lagstiftningen angående försäljning af vin och öl den mångenstädes indräktiga rättigheten att vid skjutsanstalterna försälja öl blifvit i fråga om skjutsstationerna helt afskaffad och för gästgifverierna afsevärdt inskränkt.

Beträffande Stockholms stad beslöto stadsfullmäktige år 1902, att, därest föreskrift komme att lämnas därom, att fullgörandet af den droskägare och åkare då åliggande skjutsskyldighet i Stockholm skulle utbjudas på entreprenad, staden förklarade sig villig att lämna entreprenadbidrag, såvida i sammanhang med ändringens genomförande förklarades, ej mindre att staden ägde att af statsmedel erhålla understöd med hälften af entreprenadbidragets belopp, än ock att droskägare och åkare vore skyldiga att i de fall, då entreprenad ej kunde på skäligen villkor åstadkommas, i tur och ordning, bestämd af öfverståthållareämbetet, efter budning verkställa gästgifveriskjuts enligt fastställd taxa.

Sedermera anhöll öfverståthållareämbetet, att Kungl. Maj:t måtte taga i öfvervägande, huruvida icke det för Stockholm gällande undantag från de i skjutsstadgan gifna bestämmelser, som innefattades i 58 § samma stadga, kunde upphöra att gälla och de för rikets städer i allmänhet gifna bestämmelser om skjutsskyldighetens utgörande blifva tillämpliga äfven på hufvudstaden under de af fullmäktige uppställda villkor.

Denna framställning ledde till utfärdandet af nådiga kungörelsen den 9 juni 1905, hvarigenom upphäfdes 58 § i skjutsstadgan och till 18 § fogades det tillägg, att i Stockholm skulle i de fall, som afsågos i sistnämnda paragraf, skjutsningen, intilldess den kunde enligt stadgans bestämmelser varda af entreprenör öfvertagen, uppehållas på sätt dittills skett. Härmed blef alltså den hufvudstadens droskägare och åkare åliggande skjutsskyldigheten reducerad till en subsidiär sådan, på samma sätt som skett i fråga om skjutslagen på landet.

Riksdagens
skrifvelse
den 27 april
1905.

I sin förutnämnda skrifvelse den 27 april 1905 har Riksdagen anfört, bland annat, följande.

Enskilda motionärer hade vid samma års riksdag väckt förslag om ändring i vissa hänseenden uti stadgan angående skjutsväsendet den 31 maj 1878.

I fråga om skjutanstalt å landet förekomme ännu i åtskilliga fall, att skjutsningen, intill dess den kunde varda af entreprenör öfvertagen eller beträffande ny skjutsanstalt äfven efter godvilligt åtagande inrättad, måste uppehållas af skjutslag, som enligt fastställd indelning funnes att tillgå eller af länsstyrelse bland de inom viss samfällighet enligt gällande författningar skjutsskyldiga hemman särskildt anordnades, och komme skjutsningen sålunda uti dessa fall att, såsom förr var regel, som ett särskildt onus hvila på vissa fastigheter. Denna anordning hade ansetts otillfredsställande och otidsenlig, hvarför ändring af skjutsstadgan i berörda afseende påyrkats.

Väl kunde vid skjutsstadgans tillkomst bibehållandet af den obligatoriska skjutsskyldigheten för särskilda fall hafva haft sitt berättigande, men med senare tids åskådning, som häfdade grundsatsen om all jords lika beskattning, syntes det uppenbarligen ej stå i öfverensstämmelse att bibehålla ett stadgande, som pålade vissa fastigheter ett onus och fritoge andra därifrån. Obilligheten af detta stadgande framginge enligt Riksdagens förmenande särskildt af följande förhållanden. Rustnings- och roteringsbesväret hade aflyftats från jorden, och grundskatterna hade afskrifvits, men de hemman, som i och för gästgifverihållningen af ålder varit befriade från rotering eller grundskatt, hade icke erhållit någon motsvarande lindring. Då entreprenadbidrag utginge till skjutsningens uppehållande, deltoge all skattskyldig jord i lika grad till bidragens gäldande, men vid skjutsningsbesvärets utgörande i de åsyftade undantagsfallen vore enligt äldre, ännu gällande bestämmelser en stor del hemman, såsom säterier, rå- och rörshemman, boställen, akademiemman med flera, befriade från all skjutsskyldighet. Genom förordningen den 23 juli 1869 bestämdes visserligen, att de räntor, som till ett visst hemman anslagits från andra hemman såsom bidrag till uppehållandet af skjutsskyldigheten genom först berörda hemman, skulle indragas till statsverket emot ersättning medelst statsanslag i penningar, men, efter hvad Riksdagen inhämtat, skulle på några orter ännu förekomma, att vissa pålagor, som ytterst hade sin grund i roteringsbesväret, utginge från hemman till gästgifverihållningen. Dessa missförhållanden syntes Riksdagen tala för en ändring i skjutsväsendets nuvarande anordning, och vore Riksdagen af den

åsikten, att tiden nu syntes vara inne att fullständigt genomföra principen om skjutsningens uppehållande på frivillighetens väg och skjutsväsendets ordnande såsom en allmän samhällsangelägenhet.

Det torde måhända kunna invändas, att, då för närvarande skjutsningen vid mera än 90 procent af rikets skjutsanstalter vore på entreprenad upplåten, det kunde antagas, att inom en ej alltför aflägsen framtid så äfven skulle blifva fallet med de återstående, samt att någon lagändring därför vore obehöflig. Häremot torde å andra sidan med skäl kunna framhållas, att, då landstingen visade sig obenägna att lämna några bidrag eller anvisade sådana endast till ringare belopp, hvilket ej så sällan torde vara fallet, de åstadkomna entreprenaderna tillkomme mindre på frivillighetens väg än därigenom, att innehafvare af hemman, vid hvilka skjuts- och gästgifverihållningen vore fäst, såge sig nödsakade att öfvertaga entreprenaden för att såmedelst undvika den för dem än mera betungande skyldigheten, som skulle uppkomma, därest entreprenad ej komme till stånd. Äfven från denna synpunkt syntes därför Riksdagen den föreslagna lagändringen önskvärd.

Hvad härefter anginge frågan om sättet för skjutsningens uppehållande, då skjutsanstalt i något fall icke genom entreprenad eller godvilligt åtagande kunde komma till stånd, hade härutinnan olika förslag framställt. Sålunda hade ett förslag gått ut på, att i sådant fall och till dess skjutsanstalt kunde på nyssnämnda sätt anordnas skjutsningen borde med anslutning till hvad nu gällde om stad ombesörjas af vederbörande kommun ensamt eller, efter länsstyrelsens bepröfvande, gemensamt med angränsande kommuner. Ett annat förslag åter hade afsett, att i förevarande fall det närmast borde åligga vederbörande landsting att ordna förhållandet. Dessutom hade också ifrågasatts, att staten här på ett eller annat sätt borde träda emellan. Mot förslaget att göra frågan till en kommunens angelägenhet syntes den omständigheten tala, att åtskilliga kommuner härigenom skulle kunna blifva alltför mycket betungade. Från kostnadssynpunkt torde också betänkligheter möta mot sakens ordnande enbart genom statens mellankomst. Såvidt Riksdagen nu kunnat bedöma, syntes däremot någon berättigad invändning icke kunna göras mot att öfverlämna ordnandet af denna angelägenhet åt landstingen, möjligen med biträde i en eller annan form från statens sida; och denna utväg, som föreföll Riksdagen tilltalande, torde ej heller böra kunna möta alltför stora svårigheter. I så fall syntes det Riksdagen lämpligt att, såsom också ifrågasatts, bereda landstingen möjlighet att, då till följd af andra kommunikationsmedels uppkomst eller eljest vissa skjutsanstalter visade sig vara

eller inom den närmaste framtiden blifva för samfärdseln obehöfliga, kunna gå i författning om deras indragande. Likaså torde under nämnda förhållanden blifva nödvändigt att i viss mån ändra bestämmelserna angående skjutslegan. I ett undantagsfall, då fråga vore om upplåtande på entreprenad af skjutsanstalt vid hamnplats, järnvägsstation eller kanalplats, kunde enligt 26 § i skjutsstadgan entreprenad nu åstadkommas, äfven om af den lägstbjudande betingats högre skjutslega än den i afseende å skjutsentreprenad inom orten gällande maximilegan. Med anslutning till detta stadgande torde det kunna ifrågasättas, om icke efter fastställande af viss efter ortsförhållandena lämpad skjutslega för större eller mindre delar af landet det sedermera lämpligen borde öfverlämnas åt landstingen att för de fall, då på grund af särskilda lokalförhållanden eller andra omständigheter sådant kunde finnas vara af behovet särskildt påkalladt, möjligen inom viss gräns, besluta om en höjning af den fastställda legan. Med en dylik grund att bygga på torde det kunna förutsättas, att alltför stora anspråk på entreprenadbidrag ej skulle uppstå, och att kostnaderna för skjutsväsendet sålunda skulle kunna hållas inom rimliga gränser. Mot skjutslegans oskäligen höjande åter torde Kungl. Maj:ts befallningshafvandes pröfningsrätt af landstingens beslut böra utgöra ett korrektiv.

Skulle emellertid vid en utredning af frågan från alla synpunkter det visa sig blifva förenadt med alltför stora svårigheter att från de skjutsskyldiga hemmanen helt och hållet aflyfta ifrågavarande besvär, hvilken åtgärd Riksdagen ansåge böra i första hand tagas under öfvervägande, syntes det dock Riksdagen, att äfven på det beståendes grund väsentliga förbättringar i berörda hänseende kunde åvägabringas. Riksdagen hade härvid närmast fäst sig vid det öfverklagade förhållandet att, då vid skjutsentreprenadauktioner landstinget icke medgäfvit betingadt bidrag eller blott lägre bidrag än som betingats, samt entreprenad i anledning häraf icke komme till stånd, de, på hvilka enligt äldre bestämmelser skjutsskyldigheten då återföll, finge utgöra denna icke blott utan något som helst bidrag, utan äfven mot en i regel betydligt lägre skjutslega än den, som gällde vid skjuts på entreprenad, hvilket för en del på längre afstånd från skjutsanstalten belägna skjutsskyldiga hemman kunde vara mycket betungande. Att nu berörda förhållande innebure en obillighet, som kräfde rättelse, syntes Riksdagen uppenbart; och skulle af en eller annan anledning den förut omförmälda, mera genomgripande förändringen i skjutsstadgan icke kunna helt genomföras, ansåge Riksdagen i allt fall en ändring uti bägge nu anmärkta hänseenden böra komma till stånd i den riktning, att skjuts-

legan blefve densamma antingen skjutsningen uppehöles af gästgifvaren enligt ingånget entreprenadkontrakt eller af håll- och reservskjuts-skyldiga, samt att, där gästgifvare icke ville åtnöja sig med det lägre entreprenadbidrag, som vid pröfning af den utaf honom vid hållen entreprenadauktion fordrade ersättning kunde fastställas, skjutslaget, som finge uppehålla skjutsningen, måtte få uppbära det sålunda fastställda lägre bidraget jämte stadgade skjutslegan.

Vidare hade föreslagits ändring af vissa detaljbestämmelser i skjutsstadgan, såsom ökning af de i 35 § fastställda väntningspenningarna, begränsning af den resande enligt 38 § tillkommande rätt att själf eller genom medhafd betjäning köra det åkdon, han för resan begagnade, äfvensom ändring af stadgandet i 49 § om skyldighet för gästgifvare och skjutsstationsföreståndare att utan ersättning till sitt biträde hafva en hållkarl eller annan tjänlig person för budning af skjuts och de resandes betjäning; och förutsatte Riksdagen, att vid en kommande utredning i ämnet jämväl toges under öfvervägande, i hvad mån ifrågavarande och möjligen äfven andra detaljbestämmelser kunde till följd af ändrade förhållanden anses vara i behof af omarbetning.

På grund af hvad sålunda anförts har Riksdagen anhållit, det täcktes Kungl. Maj:t låta verkställa utredning, huruvida den skyldighet för vissa hemman att fortfarande ansvara för skjutsningens uppehållande å landet, som för särskilda fall enligt gällande författningar ännu kvarstode, måtte kunna upphöra eller, därest så ej kunde ske, i hvad mån samma skyldighet kunde för de omförmälda hemmanen göras mindre betungande, samt för Riksdagen framlägga det förslag, hvartill utredningen kunde gifva anledning.

Länsstyrelserna, som erhöilo befallning att efter vederbörandes hörande i ärendet afgifva underdåniga utlåtanden, inkommo sedermera med sådana utlåtanden och öfverlämnade därvid tillika yttranden af flertalet landsting jämte en del kronofogdar med flera.

Beträffande själfva hufvudfrågan, eller huruvida den vissa hemman å landet åliggande subsidiära skjutsskyldigheten kunde upphöra samt skjutsningen helt uppehållas på frivillighetens väg och skjutsväsendet ordnas som en allmän samhällsangelägenhet, tillstyrktes en sådan förändring, antingen mera ovillkorligt eller under vissa förbehåll, af tretton landsting och fjorton länsstyrelser. Såsom skäl för skjutsskyldighetens upphäfvande åberopade man, lika med Riksdagen, det obilliga och otidsenliga i denna ännu på jorden — och allenast på viss jord — hvilande tunga och det principiellt riktiga i besvärets ordnande som

Bihang till Riksd. prot. 1911. 1 Saml. 1 Afd. 97 Häft.

Yttranden
öfver Riks-
dagens
skrifvelse.

Landsting
och läns-
styrelser.

en allmän samhällsangelägenhet. Flera länsstyrelser vitsordade därvid tillika det af Riksdagen uppgifna förhållandet, att i många fall entreprenader åstadkommes endast genom särskilda, mer eller mindre betungande uppoffringar af de skjutsskyldiga själfva, hvadan frivilligheten i sådant fall endast vore skenbar. I öfrigt framhöllos i viss mån andra synpunkter. Sålunda vore skjutsningens utgörande genom skjutslagen själfva äfven ur de resandes synpunkt ganska otillfredsställande. Om ock de gamla skjutslagen sällan behöfde anlitas för skjutsningens uppehållande, måste skyldigheten, när den emellertid måste fullgöras, kännas så mycket mera tryckande, om besväret under en längre mellantid hunnit råka i glömska. På samma gång kunde det jämväl ofta blifva förenadt med ganska stora svårigheter att ånyo bringa i tillämpning den gamla regleringen af skjutshållningen, så att icke något för de resande olägligt afbrott i skjutsens utgörande ägde rum. Erfarenheten inom flera län tydde alls icke på några större svårigheter att helt öfvergå till entreprenadsystemet med öfvergifvande af den gamla skjutsskyldigheten såsom nödfallsutväg. Enligt uppfattningen på andra orter vore visserligen ett annat förhållande att befara, särskildt i följd af de genom 1905 års författningsändringar vidtagna inskränkningar i rättigheten att vid skjutsanstalterna försälja öl, hvilka inskränkningar med tämligen stor säkerhet kunde antagas komma att föranleda ökade anspråk på entreprenadbidragens storlek. Men det allmänna finge icke rygga tillbaka för de större uppoffringarna, när det som här gällde att afhjälpa en uppenbar orättvisa och att i öfrigt på ett tillfredsställande sätt ordna en viktig samhällsangelägenhet. Och då landstingen, hvilka hittills konsekvent sökt nedpressa entreprenadbidragen, icke kunde förutsättas vara synnerligen benägna att tillmötesgå stegrade anspråk på dylika bidrag, så länge skjutslagen hade ansvarighet för skjutsningens utgörande, syntes en ändring af bestämmelsen härom, redan förut önskvärd, blifva än mer berättigad genom de förhållanden, som komme att framkallas genom ofvannämnda författningsändringar.

Emot den ifrågakämda reformen uttalade sig — antingen mera bestämdt eller åtminstone under uttryck af mer eller mindre stark tvekan om dess behöflighet och möjlighet — fem landsting äfvensom öfverståthållareämbetet och tio länsstyrelser. Härvid anfördes hufvudsakligen följande skäl.

Den genom 1878 års skjutsstadga åvägabragta omregleringen af skjutsväsendet hade otvifvelaktigt till fullo motsvarat, om icke öfverträffat, förväntningarna. Den börda, skjutsskyldigheten, som sällan toges i anspråk, medförde för vederbörande hemman, vore alltför obetydlig

för att i och för sig kunna motivera rubbning eller undanröjande af den grund, hvarpå den nuvarande anordningen hvilade. Redan nu kunde besväret anses flerstädes vara ordnad såsom en gemensam angelägenhet för större samfälligheter, och skjutsstadgan i 3 § anvisade för sådana fall möjlighet att åstadkomma skälig utjämning af skjutshållningskostnaden, äfven där skjutsskyldigheten måste tagas i anspråk. Såsom skäl för skjutsningsbesvärets aflyftande från jorden hade man åberopat skjutsningens numera väsentligen minskade betydelse för den allmänna samfärdseln. Men i trots af de moderna kommunikationsmedlens utveckling vore ännu inom stora delar af vårt land de resande för sin fortkomst uteslutande hänvisade till landsvägsskjutsen. För öfrigt hade just genom nämnda utveckling de resandes antal ökats så väsentligt, att skjutsningen ingalunda undergått den minskning man skulle förmoda. Under dessa förhållanden ginge det icke an att helt öfverlämna skjutsningens ordnande åt enskild företagsamhet och enskildt godtycke, utan staten måste här fortfarande ingripa reglerande i afseende å såväl beredandet af skjuts som bestämmande af ersättning därför. Men skjutsningens ordnande som en allmän samhällsangelägenhet syntes åtminstone för närvarande icke möjligt att åstadkomma på lämpligare sätt än det nu gällande. Kunde skjutsningen ej på frivillighetens väg uppehållas, måste staten antingen själf öfvertaga densamma eller ock ålägga vissa medborgare, hvilka lämpligen kunde därtill förbindas, att fullgöra bestyret; och härtill ägnade sig naturligen bäst de invid vägarna boende jordägarna, hvilka voro försedda med hästar och åkdon. Samma förfaringssätt hade följts vid väghållningsbesvärets ordnande genom nya väglagen. Med skjutsskyldighetens borttagande afhände man sig i själfva verket den enda garantien för möjlighet att ordna skjutsningen utan orimlig kostnad. Särskildt på afsides belägna och glesare bebyggda orter, där i följd af ringare trafik skjutsningen i och för sig icke kunde blifva lönande och alltså icke framkalla någon spekulation, men där skjutsanstalter i allt fall, kosta hvad det ville, måste finnas, vore det ingen utsikt att kunna för rimligt pris uppehålla skjutsningen, om icke tvånget i detta afseende för vederbörande jordägare kvarstode och i nödfall kunde göras gällande. Det vore alldeles visst, att, om skjutsskyldigheten upphäfdes och skjutsväsendet ordnades uteslutande på frivillighetens väg, kostnaden för skjutsväsendet skulle i högst väsentlig mån höjas och måhända upptrivas så, att densamma blefve en för samhället ganska tung börda. Och i valet mellan två onda ting, å ena sidan skjutsskyldigheten såsom en nödfallsutväg med dess mindre olägenhet och tunga, som för öfrigt

genom lämpliga åtgärder borde kunna afsevärdt lindras, och å andra sidan ett orimligt uppdrifvande af skjutskostnaden för det allmänna, vore mest välbetänkt att fortfarande stanna vid det förra alternativet, huru tilltalande och riktigt ur billighets- och principsynpunkt uppupphäfvandet af ifrågavarande vissa hemman ännu åliggande onus än kunde förefalla.

Vidkommande härefter frågan om det sätt, hvarpå skjutsningen, under förutsättning af besvärets afflyftande från jorden, lämpligen skulle kunna uppehållas, då skjutsanstalt i något fall icke kunde genom entreprenad eller efter godvilligt åtagande komma till stånd, afstyrkte de landsting och länsstyrelser, som härom yttrade sig, så godt som enhälligt skjutsningens öfvertagande af staten, såsom säkerligen alltför kostsamt. Likaså uttalade man sig nästan allmänt emot bestyrets läggande på kommunerna, under framhållande, att bördan härigenom skulle blifva högst ojämnt fördelad samt för många af de små och föga bärkraftiga kommunerna alltför betungande.

En länsstyrelse ifrågasatte, huruvida icke bestyret lämpligast skulle kunna uppdragas åt vederbörande vägstyrelser, då väg- och skjutsväsendet hade ett visst inbördes sammanhang. Staten skulle då bidra till kostnaden för skjutsningens uppehållande i här åsyftade fall med $\frac{1}{10}$, och borde vägstyrelserna hafva rätt att hos länsstyrelserna göra framställning om skjutsanstalters indragning eller flyttning samt om skjutslegans höjning.

I öfrigt yttrade man sig närmare om den i Riksdagens skrifvelse framkastade tanken, att skjutsningens ordnande i förevarande fall borde öfverlämnas åt landstingen. Frågan härom var emellertid föremål för meningsskiljaktighet, särskildt med hänsyn till den föreslagna befogenheten för landstingen att gå i författning om indragning af skjutsanstalter, som visade sig vara eller inom den närmaste framtiden blifva för samfärdseln obehöfliga, och att i vissa fall besluta om höjning af den fastställda skjutslegan.

Landstingens flertal fann hinder icke möta för den åsyftade anordningen, utan tillstyrkte densamma. Härvid erinrades, att landstingen redan nu hade laglig befattning med skjutsväsendet, samt att länet eller landstingsområdet utgjorde enhet för skjutskostnadens fördelning. Landstingen borde följaktligen vara närmast att öfvertaga ifrågavarande uppgift. Och skulle med afseende å entreprenadbidragen väsentligen större anspråk genom den nya ordningen komma att ställas på landstingen, hvilket väl vore att förutse, vore det alldeles nöd-

vändigt att landstingen erhöle en viss afgörande- eller åtminstone medbestämmanderätt i fråga om de på bidragen inverkan de faktorer: skjutsanstaltens bibehållande eller indragning och skjutslegans belopp.

Å andra sidan gjordes — hufvudsakligen af länsstyrelserna — gällande, att landstingens organisation och arbetssätt icke lämpade sig för uppgiften ifråga. Landstingen vore samlade endast några få dagar på året och hvarken ägde eller kunde på denna korta tid förskaffa sig den ingående kännedom om ortens förhållanden, som kräddes för ordnande af den viktiga skjutsningsfrågan på ett tillfredsställande sätt, så att icke enskild vinningslystnad erhöle tillfälle att bereda sig obehöriga fördelar på de skattdragandes bekostnad. Dessutom vore landstingen redan nu så öfverhopade med andra uppgifter, att de ej skäligen borde ytterligare betungas med omsorg om förevarande angelägenhet. Frågorna om skjutslegans belopp och om skjutsanstaltens indragning vore för öfrigt af sådan natur, att de borde prövas å administrativ väg. Skjutslegans belopp kunde nämligen inverka rätt betydligt på tjänstemäns reseersättning, och statsmyndigheterna torde böra tillse, att såväl tjänstemän som andra resande bereddtes tillfälle att utan alltför stor tidsutdräkt och för skäligt pris komma fram på de allmänna vägarna. Där landstinget för viss skjutsanstalt beviljat endast lägre bidrag än det betingade, måste föras vidare underhandlingar med vederbörande före skjutsårets utgång och eventuellt bestämmas högre bidrag än det anvisade. Men landstinget kunde ej taga befattning med vare sig det ena eller det andra, eftersom tinget ej längre vore samlat och man naturligtvis hvarken kunde för ändamålet hålla extra landsting, ej heller afbida tingets nästa sammanträde och under tiden låta skjutsningen vid skjutsanstalten ligga nere. Att öfverlämna frågan åt särskilda delegerade vore ej heller lämpligt, då slutliga bestämmandet af bidragets belopp i hvarje fall borde ställas i samband med pröfningen af frågorna om skjutsanstaltens indragning och skjutslegans höjning, hvilka frågor på sätt nyss blifvit nämndt borde tillhöra administrativ myndighets afgörande.

Särskild uppmärksamhet ägnades åt förhållandet med skjutslegan. Från ganska många håll gafs uttryck åt den uppfattning, att maximi- legan, såsom efter nutida prisförhållanden alltför låg, borde höjas till bättre öfverensstämmelse med skjutsens verkliga värde. Därigenom skulle entreprenader afsevärdt underlättas. Och det vore jämväl i sin ordning, att kostnaderna för skjutshållningen till betydligare del ersattes af de resande själfva. I fråga om en sådan allmän förhöjning af skjutslegan tänkte man sig emellertid bibehållandet af den nu gällande ordningen

för legans bestämmande, så att legans maximibelopp, olika för olika län och jämväl för olika delar af samma län, skulle fastställas af Kungl. Maj:t efter förslag af vederbörande landsting och länsstyrelser. Endast en länsstyrelse ville helt öfverflytta befogenheten i detta afseende på landstingen, som enligt detta förslag skulle hafva att, sedan krafven på bidrag af allmänna medel till skjutsningens uppehållande blifvit framställda och kunde öfverskådas, hvart för sitt område, inom ett visst maximum, bestämna skjutslegan för hvarje entreprenadperiod. Till stöd därför anfördes, att de omständigheter, som inverkade på legans belopp, kunde betydligt växla icke allenast inom olika orter, utan ock å olika tider på samma ort.

Beträffande åter den af Riksdagen åsyftade befogenhet för landstingen att i vissa fall, då på grund af särskilda lokalförhållanden eller andra omständigheter sådant kunde finnas vara af behovet särskildt påkalladt, möjligen inom viss gräns, höja den fastställda legan, voro meningarna mera delade. Å ena sidan framhölls i fråga om lämpligheten öfverhufvud taget af en sådan extra ordinär höjning af legan, att en dylik höjning borde vara ett verksamt hjälpmedel för entreprenaders åvägbringande i särskilda fall. Öfvergången till det nya system, som af skjuttskyldighetens upphäfvande betingades, vore egentligen att finna just på denna väg. Anordningen vore för öfrigt endast en utveckling af hvad redan nu, jämlikt 26 § skjutsstadgan, för vissa fall vore gällande. Å andra sidan ansåg man legans höjning kräfva stor varsamhet, så att samfärdseln icke blefve försvårad. Men för att inverka på entreprenadanbudena måste höjningen i alla fall vara rätt betydlig, och om därvid legan sattes för hög, förfelades ändamålet af den anledning, att de resande då föredroge att, med förbigående af skjutsanstalten, så vidt möjligt skaffa sig skjuts genom beting med enskilda, hvarvid entreprenören måste se sin inkomst af skjutsningen i motsvarande mån minskad.

Hvad som emellertid särskildt — hufvudsakligen från länsstyrelsernas sida — framkallade gensagor mot den ifrågasatta anordningen var, att höjningen skulle ankomma på landstingen. Dessa, hvilka i allmänhet vore benägna att så mycket som möjligt nedsätta bidragen, skulle nog lätt föranledas att för undgående af högre bidrag bestämna legan så mycket högre, att den till och med kunde komma att stiga till oskäligen belopp. Det kunde ingalunda heller vara lämpligt, att den allmänna trafikens villkor skulle omedelbart bestämmas af en måhända tillfällig majoritet hos ett landsting. Därpå måste äfven befaras stor ojämnhet i taxesatserna, hvilken skulle kunna synnerligast

i gränsdistrikt, där skilda län möttes, vålla olägenheter. Det korrektiv mot skjutslegans oskäligen höjning, man velat finna i länsstyrelses rätt att pröfva landstings beslut, vore tämligen illusoriskt. Denna pröfningsrätt, som för öfrigt icke innebure befogenhet att jämka ett dylikt beslut, vore nämligen endast af mera formell natur och borde icke få utsträckas till rena lämplighetsfrågor. Hade landstinget med betydande majoritet beslutit en höjning af legan, som syntes oskäligen, tvekade nog i allt fall länsstyrelsen att sätta sin auktoritet mot landstinget i en så vanskelig fråga. Lämpligare än att lägga den fördyrade skjutskostnaden på en af landstinget beslutad höjning af skjutslegan vore därför att fylla behovet genom ökade entreprenadbidrag och att på något sätt tillse, att skäligen sådana blefve beviljade.

Bland dem, som sålunda af anförda synpunkter funno sig icke kunna helt biträda förslaget om skjutsningens ordnande i åsyftade fall uteslutande genom landstingen med däraf följande särskilda befogenheter för dessa, framställdes åtskilliga andra förslag, gående i allmänhet ut på att låta detta ordnande i sista stund ankomma på länsstyrelserna, åt hvilka skjutsväsendets reglering enligt nu gällande ordning i hufvudsak vore anförtrödd. Sålunda skulle landstingen, jämte pröfning af entreprenadbidragen, visserligen höras eller till och med möjligen få i första hand besluta om indragning af skjutsanstalter, som syntes obehöfliga, och om skjutslegans höjning i särskilda fall. Men det definitiva afgörandet i dessa frågor skulle tillhöra länsstyrelserna. En länsstyrelse satte till och med i fråga, huruvida ej, för det fall att landstinget icke skulle bevilja betingadt entreprenadbidrag, och entreprenad icke skulle kunna åstadkommas mot det af landstinget anvisade lägre bidraget, frågan om bidragets belopp borde underställas Kungl. Maj:ts nädiga pröfning. I öfrigt förordades uti några närmare utförda förslag olika förfaringssätt. Enligt en länsstyrelses åsikt borde i nämnda fall länsstyrelsen kunna medgifva en viss höjning af skjutslegan; och kunde skjutsningen ej ens på detta sätt uppehållas, borde anstalten genom länsstyrelsens beslut få indragas för alltid eller intill dess någon förklarade sig villig att uppehålla densamma på antagliga villkor. En annan länsstyrelse åter föreslog för samma fall, att det skulle tillkomma länsstyrelsen att, såvidt länsstyrelsen icke funne skjutsanstalten böra indragas och entreprenad ej kunde åstadkommas för det af landstinget anvisade bidrag, därest skjutslegan höjdes i någon mindre grad, som af länsstyrelsen kunde finnas skäligen, träffa aftal om skjutsningens utgörande mot minsta möjliga bidrag. En tredje länsstyrelse förordade, att landstings beslut

om skjutsanstalts indragning och höjande af fastställd lega skulle, för att kunna bringas till verkställighet, vara fastställda af länsstyrelsen, samt att, om vid förnyad entreprenadauktion på sålunda afgjorda villkor anbud ej erhöles, länsstyrelsen skulle äga att på de villkor, som under hand kunde betingas, förordna om skjutsningens uppehållande. Slutligen höll en fjärde länsstyrelse före, att landstinget visserligen borde få i första hand bestämma entreprenadbidraget och jämväl besluta om skjutsanstalts indragning, men att dessa beslut skulle prövas af länsstyrelsen, som därvid, i händelse entreprenad ej kunde åstadkommas mot det af landstinget beviljade bidrag, skulle äga bestämma bidraget högre, hvarefter, om entreprenad ändock ej kunde åvagabringas, det skulle åligga vederbörande kommun att mot sålunda fastställdt bidrag besörja om skjutsningens uppehållande vid äfventyr, om kommunen i sådant afseende tredskades, att länsstyrelsen ägde låta på kommunens bekostnad ombesörja skjutsningen vid vederbörande anstalt. På detta sätt vore å ena sidan sörjdt för, att skäliga entreprenadbidrag anvisades, och å andra sidan skulle den eventuella ansvarigheten för kommunen utgöra en sporre för denna att söka anskaffa entreprenör mot skälig ersättning. Det skulle otvifvelaktigt också ställa sig lättare för kommunen att i ett särskildt fall ordna saken än för landstinget, om svaret under alla förhållanden hvilade på detta.

Därest skjutslagen befriades från ansvarighet för skjutsningen, borde enligt en länsstyrelses mening alla skjutsanstalter — således äfven sådana, som omförmälas i 26 § skjutsstadgan — ordnas efter enahanda grunder och vara berättigade till entreprenadbidrag. Därigenom skulle det blifva lättare att omreglera skjutsanstalterna och förlägga en del af dem till platser, som vore mera lämpade efter det nutida trafikbehofvet. För en sådan omreglering mötte nu ofta hinder till följd af de olika stadganden, som gällde för skjutsanstalter, där skjutslag funnes, och andra skjutsanstalter.

I allmänhet synes man hafva afsett, att de förökade kostnader, som skulle uppstå genom skjutsningens ordnande i förevarande fall, skulle gäldas af landstingen och staten efter samma grunder som hittills.

I sammanhang med frågan om skjutsskyldighetens upphäfvande förordade två länsstyrelser en reglering af skyldigheten för därtill anslagna hemman att hålla gästgifveri. I sådant syfte framhöll en af dessa länsstyrelser, hurusom staten ursprungligen genom, bland annat, eftergift af räntor och andra särskilda friheter, däribland särskildt ut-

skänkningsrättigheter, lämnat innehafvarna af gästgifverihemmanen godtgörelse för besväret, men numera, därigenom att grundskatter och roteringsbesvär afskrifvits samt utskänkningsrättigheterna upphört, indragit nämnda godtgörelse, under det att skyldigheten, för hvilken betalningen erlades, kvarstode; och föreslog denna länsstyrelse, att staten måtte på det sätt återtaga sina skyldigheter i afseende å gästgifverihållningen, att till länsstyrelsens eller landstingets disposition ställdes ett belopp, motsvarande värdet af statens forna bidrag till gästgifverierna inom länet, för att användas till understöd åt dem bland dessa gästgifverier, hvilka icke ansåges kunna upprätthållas endast genom vinsten af den vid gästgifveriet förekommande rörelse.

För det fall att skjutsskyldigheten skulle komma att kvarstå, ansåg man väsentliga förbättringar på det beståendes grund kunna vidtagas i syfte af lindring i besväret. Hvad Riksdagen härutinnan anfört i fråga om rättighet för skjutslagen att, där skjutsskyldigheten toges i anspråk, uppbära såväl enahanda lega, som gällde vid entreprenad, som jämväl de entreprenadbidrag, som kunde hafva blifvit bestämda, vann nästan allmänt gillande. Endast två länsstyrelser uttalade afvikande meningar, hvad anginge entreprenadbidragen. Enligt den ena länsstyrelsens åsikt vore nämligen sådant bidrag afsedt att täcka den förlust, som för entreprenören uppkomme därigenom, att han måste hålla flera hästar och åkdon än som, till följd af den ojämna skjutsåtgången, ständigt toges i anspråk, men som likafullt måste stå i beredskap för skjutsningen utan att kunna på annat sätt tillgodogöras. En sådan förlust förekomme icke för den skjutsskyldige jordägaren, hvilken under alla förhållanden för jordbrukets skull måste vara försedd med dragare och åtminstone i de flesta fall väl torde hafva eller lätt kunna bereda sig tillgång till skjutsåkdon. Den andra länsstyrelsen åter befarade, att, om entreprenad icke längre skulle vara villkor för bidragen, landstingen med sin tendens att nedsätta dessa skulle frestas att gå än längre i sådan nedprutning. Därest den ändring, som i nu förevarande afseende påkallats, skulle komma till stånd, syntes för den skull samtidigt böra medgifvas länsstyrelsen en viss pröfnings- och jämningsrätt af landstingsbeslut rörande entreprenadbidrag, till förekommande af att dessa beständes alltför låga.

En länsstyrelse ansåg tillgodonjutandet af här åsyftade förmåner för skjutslagen böra bindas vid den förutsättning, att de skjutsskyldiga förbunde sig att i afseende å antalet hästar och åkdon samt tiden för

deras inställande fullgöra samma villkor, som blifvit stadgade för entreprenadskjuts.

En annan länsstyrelse uttalade, att vederbörande skjutslag skäligen borde tillåtas att fullgöra skjutsskyldigheten genom särskild skjutsföreståndare, som af länsstyrelse på skjutslagets framställning antoges, med rätt för sådan föreståndare jämväl att lyfta det af landstinget utfästa skjutsbidraget i enahanda ordning, som vore stadgad om entreprenör.

Jämväl för här afsedda fall, att skjutsskyldigheten icke skulle kunna upphävas, förordades på flera håll en allmän höjning af skjutslegan såsom ägnad att åstadkomma lindring i nämnda skyldighet.

I enahanda syfte föreslogs, att skjutsskyldigheten måtte utsträckas till all jord utan hänsyn till dess kamerala natur, så att skjutslagen måtte kunna ordnas endast med hänsyn till hemmanens lämplighet i afseende å deras läge.

Öfverståthållareämbetet erinrade, att hufvudstadens åkare och droskägare numera intoge ungefär enahanda ställning i fråga om skjutsskyldigheten som de å landet bildade skjutslagen; hvadan, för den händelse lindring i skjutsningens utgörande skulle tillförsäkras dessa senare, det torde vara väl förtjänt att tagas i öfvervägande, huruvida icke samma lindring borde tillgodokomma bemälda åkare och droskägare.

Kammar-
kollegium.

Härefter afgaf kammarkollegium den 17 januari 1908 underdånigt utlåtande, hvilket sedermera jämlikt nådigt beslut utgick i tryck. Kollegium återgaf därvid jämväl fullständigt innehållet i landstingens och länsstyrelsernas nyssberörda yttranden samt meddelade i sammanhang därmed närmare utredning angående skjutsskyldigheten och dit hörande förhållanden.

För egen del yttrade kollegium, beträffande själfva saken och hvad först angår skjutsskyldigheten å landet, bland annat följande.

För afskaffande af den å jorden ännu hvilande skjutsskyldigheten talade enligt kollegii åsikt flera beaktansvärda skäl.

Något principiellt berättigande för skjutsskyldighetens bibehållande vid jorden torde icke kunna åberopas. Samfärdselns befrämjande genom beredande af möjlighet för resande att förskaffa sig fortkomst mot skälig betalning vore obestriddigen ett viktigt samhällsintresse. Den särskilda kostnaden härför torde följaktligen böra drabba alla beskattningsföremål, utan att jorden i högre mån däraf betungades, desto hellre som det icke med något fog torde kunna påstås, att skjutsväsendet företrädesvis gagnade jordbruket och dess ändamål, utan

snarare kunde sägas vara i detta hänseende af jämförelsevis minsta betydelse. På en sådan uppfattning hvilade ock den nu gällande skjutsstadgan, hvars hufvudsyfte just varit att från jorden aflyfta det därå hvilande skjutsningsbesväret, ehuru steget af ekonomiska hänsyn icke togs fullt ut. Den nu ifrågakommande förändringen vore sålunda endast en konsekvent utveckling af skjutsstadgans bärande princip och en afslutning af den genom samma stadga åvägabragta skjutsreformen.

Den för vissa hemman å landet ännu kvarstående skjutsskyldigheten innebure tillika åtskilliga oegentligheter eller missförhållanden.

Redan den omständighet, att vissa hemman vore författningsenligt befriade från ifrågavarande besvär, vore, såsom Riksdagen framhållit, stridande mot nutida åskådning, som alltmera häfdade grundsatsen om all jords lika beskattning. Detsamma kunde sägas om det förhållandet, att många skjutsskyldiga hemman faktiskt undginge besväret genom att icke blifva indelade i skjutslag. Beträffande de öfriga, som verkligen vore underkastade besväret, mötte den största ojämnhet i fråga om dettas fördelning, beroende på skjutslagens mycket olika storlek i förhållande till skjutsåtgången vid vederbörande skjutsanstalter, olika sätt och former för besvärets utgörande samt vidt skiljaktiga lokala förhållanden, som inverkade på den större eller mindre svårigheten därvid. En annan ojämnhet framträdde därigenom att, till följd af landstingens olika benägenhet att anvisa tillräckliga bidrag för åstadkommande af entreprenader, skjutslagen på en del orter blefve mera, på andra mindre gynnade.

Särskildt uti denna omständighet, att skjutslagen vore ställda i alldeles för stort beroende af landstingens goda vilja att anslå skäligen entreprenadbidrag, företedde sig för kollegium en anledning till skjutsskyldighetens afskaffande.

Efter att hafva närmare utvecklat betydelsen af detta förhållande och den däraf beroende, allenast skenbara frivilligheten vid många entreprenader äfvensom den för skjutslagen ogynnsamma inverkan af den genom 1905 års lagstiftning numera vidtagna inskränkningen af rätten att vid skjutsanstalterna försälja öl, yttrar kollegium vidare:

Ej heller vore själfva besvärets subsidiära beskaffenhet ur beskattningssynpunkt tilltalande. Därigenom, att detsamma tidvis kunde hvila, tidvis åter behöfva utgöras, saknades här den stadga och säkerhet, som gärna borde finnas i fråga om fast egendoms allmänna skatteförhållanden. En liknande osäkerhet vållades af föränderligheten i skjutslagens sammansättning, hvarigenom kunde inträffa, att ett hemman, som icke någonsin varit indeladt till skjutsning, på en gång belastades med dylikt

besvär. utan att sådant hade sin grund i ny allmän lagstiftning. Jämväl landsvägstrafikens förändrade riktning till följd af tillkomsten utaf nya järnvägar o. d. kunde medföra betydande omhvälfningar i skjutsskyldigheten, så att skjutslag, hvilka tillföre icke varit mycket besvärade med skjutsning, kunde blifva det, och tvärtom.

Härtill komme den föräldrade och på andra områden såsom orättvis öfvergifna grunden för besvärets fördelning inom samfälligheten, nämligen mantalet, och den jämväl otidsenliga formen för skyldighetens utgörande, nämligen tjänstbarheten in natura. Denna sistnämnda vore å ena sidan en skyldighet, som kunde verka särskildt betungande däri genom, att den måste utgöras oberoende af årstid och läglighet för jordbrukets körslor, men å andra sidan jämväl en rättighet, mindre tjänlig med hänsyn till de resandes bekvämlighet, då man icke skäligen kunde på de skjutsskyldiga ställa samma anspråk i fråga om hästar och åkdon m. m. som på en entreprenör.

Tillsåge man nu å andra sidan, hvad som kunde sägas till förmån för skjutsskyldighetens bibehållande, mötte till en början den historiska grunden: besvärets urgamla häfd. Hänsyn härtill torde emellertid icke böra mycket betyda i en tid, som sett aflyftade så många andra ensamt å jorden af ålder hvilande skatter och besvär.

I öfrigt företedde sig, såvidt kollegium kunde finna, icke mera än en synpunkt, ur hvilken besvärets bibehållande kunde anses vara angeläget eller önskvärdt, nämligen den ekonomiska, eller med andra ord, behovet af någon garanti mot skjutskostnadens uppdrifvande för det allmänna till en obillig höjd. Önskvärdheten af en sådan garanti låge i sakens natur, så framt skjutsningen öfverhufvud skulle genom det allmännas försorg och på dess bekostnad uppehållas. Möjligen skulle man härvid vilja invända, att skjutsväsendet numera, i anseende till landsvägstrafikens minskade betydelse i följd af de moderna kommunikationsmedlens utveckling, skulle utan större olägenhet kunna öfverlätas åt den enskilda företagsamheten utan inblandning eller kontroll från det allmännas sida. En sådan uppfattning torde emellertid icke vara hallbar. Ännu för en lång framtid komme utan tvifvel landsvägsskjutsen att spela den roll för samfärdseln, att den måste genom det allmänna regleras och uppehållas. Åtminstone hade densamma ingalunda undergått någon så betydande minskning, som de senaste årtiondenas lifliga utveckling af järnvägs- och ångbåtskommunikationerna skulle låta förmoda. Belysande vore i detta afseende tillgängliga uppgifter angående antalet utgångna skjutshästar

vid samtliga skjutsanstalter i riket åren 1875 och 1906. Detta antal utgjorde:

år 1875	512,083 st.
» 1906	407,530 »

För enskilda län visade sig till och med en ökning, trots väsentligen förbättrade järnvägskommunikationer. Så för Kristianstads län, från 13,725 år 1875 till 15,052 år 1906. Till och med Malmöhus län, där järnvägsnätet vore allra tätast, företedde någon ökning, nämligen från 16,105 till 16,422.

Om man alltså fortfarande måste tänka sig skjutsväsendet såsom ordnad och bekostadt genom det allmänna, vore det naturligen af vikt att söka genom särskilda anordningar förebygga, att denna kostnad öfverskrede rimlighetens gränser.

När den nu gällande skjutsstadgan kom till stånd, trodde man sig i landstingens befattning med skjutsningens ordnande samt dess bekostande delvis af länskommunernas skattskyldiga hafva funnit ett tjänligt medel för åstadkommande af det intresse, hvaruti man skulle hafva att påräkna en verksam motvikt mot entreprenadbidragens obilliga stegring. Förvisso hade anordningen väl fyllt sitt ändamål att freda det allmänna, staten och länskommunerna, från öfver höfvan stora kostnader i berörda hänseende. Men någon garanti för entreprenaders åstadkommande mot skäligen bidrag äfven utan särskilda uppförfingar af de skjutsskyldiga hade anordningen ingalunda inneburit eller kunnat innebära. Landstingen hade nämligen, såsom ock på sin tid erinrades, saknat utväg att på ett verksamt sätt göra sitt intresse gällande, då de själfva icke kunnat framställa några entreprenörer, lika litet som enskilda spekulanter kunnat låta sig påverkas af hänsyn till en genom entreprenadbidragens stegring föranledd ökning i deras egen kontribution. Annorlunda förhölle det sig med skjutslagen. I följd af dessa samfälligheters ringare omfattning måste en högre entreprenadersättning, i den mån den faktiskt komme att drabba skjutslaget, göra sig för hvarje intressent jämförelsevis mera kännbar, så att hans medverkan till dess nedbringande därigenom uppkallades; och intressenternas inbördes beröring och kännedom om hvarandras förhållanden öppnade för dem särskilda möjligheter att ordna skjutsningen på billigaste sätt.

Också vore det ej i landstingens medverkan till skjutsningens ordnande, utan i skjutslagens subsidiära ansvarighet för skjutsningens uppehållande, som man funnit den eftersträfvade verksamma motvikten mot skjutskostnadens obilliga uppdrifvande vid entreprenad och på samma

gång en säker garanti för möjligheten att öfverhufvud kunna uppehålla skjutsningen. Håri läge skjutsskyldighetens stora betydelse, och det vore endast ur denna synpunkt, som man kunde hysa betänklighet mot dess afskaffande. Afhände man sig genom en sådan åtgärd nämnda motvikt och garanti, måste man antingen uppsöka någon annan anordning i samma syfte — någon enklare och verksammare sådan torde knappast kunna utfinnas — eller ock vara beredd på ökade svårigheter och kostnader för skjutsningens uppehållande, åtminstone vid en del skjutsanstalter.

Härvid fäste sig kollegium vid det förhållandet, att på många ställen så godt som hvarje konkurrens om skjutsentreprenad vore utesluten. Ofta, i glest bebyggda orter, kunde skjutsanstaltens belägenhet vara sådan, att blott en enda hemmansäbo kunde vara i tillfälle att åtaga sig skjutsbestyret. Han behärskade då situationen på ett sådant sätt, att han intill en viss, naturligen ganska långt aflägsen gräns, där lockelse för främmande spekulanter kunde inträda, kunde betinga sig huru förmånliga entreprenadvillkor som helst, om skjutsningen vid anstalten skulle till hvarje pris uppehållas. Och i allmänhet måste, i samma mån som, i anseende till spekulanternas fåtalighet, fältet för täflan vore mera inskränkt, entreprenadvillkoren blifva för det allmänna mera ogynnsamma. Äfven vid sådana anstalter, där liffigare täflan skulle kunna råda, måste man räkna med möjligheten, att vederbörande kunde genom sammanslutningar sig emellan åstadkomma frånvaro af konkurrens och därigenom uppdrifva entreprenadbidragen. Försök i denna riktning torde redan nu icke vara okända.

Härtill komme, att vid mången skjutsanstalt förhållandena äfven för en fullt lojal spekulant kunde ställa sig så ogynnsamma, att han icke mäktade gå i land med entreprenaden utan ett ganska högt entreprenadbidrag, hvilket alltså icke kunde anses oskäligt. Detta bidrag måste följaktligen, om anstalten skulle uppehållas, anvisas, när man ej längre kunde undkomma det genom att hålla sig till de skjutsskyldiga såsom reserv.

Frånsedt lokala svårigheter i särskilda fall, kunde äfven en allmän stegring af entreprenadbidragen vara att motse, i anledning af såväl den förut omnämnda inskränkningen i rättigheten till ölförsäljning vid skjutsanstalterna som ock den fortgående allmänna prisstegringen å arbets- och varumarknaden.

Huru som helst, vore det gifvet, att skjutskostnaden för det allmänna icke kunde stanna vid samma gräns, om skjutsskyldigheten borttoges, som om den finge kvarstå.

Men äfven om denna kostnadsökning skulle blifva betydlig, syntes det allmänna icke böra undandraga sig att vidkännas densamma, när det, såsom här vore fallet, gällde att undanröja ett förhållande, som i belysning af den nyare tidens utveckling dock måste betecknas såsom stridande mot billighet och rättvisa. För öfrigt vore kollegium af den mening, att lämpliga utvägar till verksam begränsning af skjuts-kostnaden, äfven efter skjutsskyldighetens upphörande, icke sänkades.

På grund af det anförda biträdde kollegium Riksdagens åsikt, att man nu borde fullständigt genomföra principen om skjutsningens uppehållande på frivillighetens väg och skjutsväsendets ordnande som en allmän samhällsangelägenhet.

Beträffande frågan om sättet för skjutsningens uppehållande därest den jorden åliggande skjutsskyldigheten afskaffades, fann kollegium på närmare anförda skäl denna angelägenhet icke kunna läggas vare sig på staten eller vederbörande kommuner, ej heller såsom Riksdagen ansett böra öfverlämnas ensamt åt landstingen, men däremot böra ankomma på landstingen och länsstyrelserna i förening. Innan kollegium emellertid närmare inlät sig härpå, ansåg sig kollegium lämpligen böra söka klargöra, hvilka anordningar i allmänhet måtte kunna vidtagas i syfte af skjutskostnadens hållande inom rimliga gränser, en uppgift som i händelse af skjutsskyldighetens borttagande torde blifva angelägen.

Till nämnda anordningar hörde enligt kollegii åsikt först och främst en längre drifven indragning af mindre behöfliga skjutsanstalter. Under erinran om den — med vissa statistiska uppgifter belysta — obetydliga skjutsfrekvensen vid en stor del af landets skjutsanstalter, förmenade kollegium, att anstalter med obetydligare skjutsåtgång i regel, så framt icke skjutshållens längd därför kunde lägga hinder i vägen, icke borde bibehållas i annat fall, än att entreprenad å skjutsningen därstädes allenast mot rättighet att uppbära stadgad skjutslega — om ock förhöjd sådan — kunde åvägabringas, hvadan något särskildt entreprenadbidrag här ej borde annat än undantagsvis ifrågakomma. En sådan anordning innebure endast en utsträckning af hvad redan nu, jämlikt 26 § skjutsstadgan, gällde i fråga om skjutsanstalt vid hamnplats, järnvägsstation eller kanalstation.

Vidare förordade kollegium vissa förändringar med afseende å den skjutslega, som får af entreprenör uppbäras.

Dit hörde först och främst en allmän förhöjning af denna lega till bättre motsvarighet med verkliga skjutsvärdet, i den mån ej för

en del orter sådan förhöjning under de senare åren redan skett. Jämte meddelande af närmare utredning härom utvecklade kollegium den uppfattning, som hos 1877 års kommitté gjort sig gällande i afseende å det lämpliga förhållandet mellan skjutslegan och det verkliga skjutsvärdet samt om utsikterna öfverhufvud att medelst en högre skjutslega underlätta åstadkommandet af entreprenader. Till dessa förhållanden får jag tillfälle att i det följande återkomma.

Vidkommande den af Riksdagen ifrågasatta och af flera i ärendet hörda vederbörande förordade anordning att i särskilda fall, då sådant af lokala eller andra omständigheter kunde finnas påkalladt, förhöja entreprenadlegan utöfver den för orten i allmänhet gällande, ansåg kollegium äfven för sin del en sådan anordning välbetänkt. Skjutsens verkliga värde, såsom väsentligen beroende af, bland annat, större eller mindre tillgång på hästar i skjutsstationens närhet, trafikens större eller mindre jämnhet, svårare eller lättare vägförhållanden samt den större eller mindre svårigheten och kostnaden för de till skjutsning afsedda hästarnas utfodring sommar- och vintertiden, kunde otvifvelaktigt växla ej obetydligt på olika ställen inom samma ort. Och principen, att kostnaden för de resandes befordran borde läggas på dem själfva och icke på det allmänna, syntes kollegium så riktig och viktig, att den i största möjliga utsträckning borde upprätthållas. De skäl, som i allmänhet kunde tala emot en större förhöjning af legan, så att den sammanföle med verkliga skjutsvärdet, kunde icke heller på hvarje ställe äga giltighet. Där sålunda trafiken under alla förhållanden vore mera obetydlig, torde en högre skjutslega icke kunna sägas i nämnvärd mån inverka hämmande på samfärdseln. Detsamma gällde om anstalter, till och från hvilka endast kortare skjutsning förekomme, såsom i regel torde vara fallet med skjutsanstalter vid järnvägsstationer, hamnplatser och kanalstationer, hvilket förhållande också torde vara anledningen därtill, att redan nu, jämlikt 26 § skjutsstadgan, maximilegan finge vid sådana skjutsanstalter öfverskridas. För en skjutsanstalt, som vore utan betydelse för tjänstemäns resor, hade staten ur denna synpunkt icke något intresse af legans hållande vid lägre belopp. Där i anseende till ringare tillgång på hästar i anstaltens närhet entreprenören icke behöfde riskera en besvärlig konkurrens genom betingsskjuts, borde skjutskostnaden lika väl kunna läggas på skjutslegan som på entreprenadbidraget. I hvarje fall syntes för öfrigt förhöjningen kunna så afpassas, att den icke ur någon af de angifna synpunkterna verkade menlig, men ändå kunde gagna sitt ändamål att underlätta åstadkommande af entreprenad. För kollegium

stode det nämligen klart, att entreprenaden skulle erbjuda spekulanter en större lockelse, om under i öfrigt enahanda villkor därmed förknippades rättigheten att uppbära en sålunda afvägd högre lega än en lägre sådan.

I sammanhang med en allmännare förhöjning af skjutslegan ifrågasatte kollegium af enahanda skäl höjning jämväl af åkdonslega och väntningspenningar.

I gäldande af entreprenadbidragen borde enligt kollegii åsikt staten och vederbörande landstingsområden deltaga efter nu gällande grunder.

Hvad nu slutligen angick den formella frågan om landstingens och länsstyrelsernas befattning med skjutsningens ordnande när skjuts-skyldigheten icke längre kunde tillitas, yttrade kollegium till stöd för sin åsikt, att denna angelägenhet icke borde helt öfverlämnas åt landstingen, bland annat följande.

Först och främst torde det, på sätt flera länsstyrelser erinrat, blifva svårt för landstingen att under sina kortvariga, af många andra kräfvande arbeten upptagna sessioner kunna behandla dessa frågor med erforderlig omsikt och noggrannhet. Nämnda frågor, särskildt de, som rörde skjutsanstalters indragning, kunde jämväl kräfvat sådan undersökning och utredning, som icke kunde hos landstingen eller genom dess organ åstadkommas. Olägenhet skulle äfven framträda på det sätt att, beträffande sådana skjutsanstalter, som ostridigt icke kunde undvaras, ingen säkerhet gäfves för, att skjutsningen skulle kunna på de af landstingen beslutade villkor uppehållas. Så länge man, såsom nu, hade skjutsskyldigheten i reserv, mötte i berörda afseende ingen svårighet, oberoende af huruvida eller till hvilka belopp entreprenadbidrag af landstingen anvisades. Annorlunda däremot, om skjutsskyldigheten borttoges. Det kunde då för ändamålets vinnande blifva nödigt att vidtaga jämkning eller ändring i de beslutade villkoren, än beträffande bidragen, än i afseende å skjutslegan, än åter i såväl ena som andra hänseendet på en gång, allt beroende på resultatet af förnyade entreprenadauktioner och underhandlingar med vederbörande entreprenadspekulanter. Men landstingen, hvilka då ej längre vore samlade, kunde ej taga befattning med dessa efterarbeten med däraf påkallad förändrad anpassning af entreprenadvillkoren. Och det ginge gifvetvis icke an att i sådana fall lämna saken hvilande till nästa landstingssammanträde och låta skjutsningen under tiden ligga nere.

Svårigheten skulle visserligen kunna öfvervinnas därigenom, att landstingen åt särskilda delegerade uppdroge att ordna dessa frågor.

En sådan utväg, om den eljest vore med landstingsförordningens bestämmelser förenlig, syntes dock icke kunna tillrädas, då det här gällde så viktiga och ingripande befogenheter som utöfvandet i visst afseende af landstingens beskattningsmyndighet — med återverkan äfven på statens utgifter — och åläggande i viss mån af afgifter å den allmänna trafiken.

Framför allt syntes det dock kollegium betänkligt, om, såsom den af Riksdagen ifrågasatta anordning innebure, det allmänna skjutsväsendet i hufvudsak skulle undandragas statsmyndigheternas befogenhet för att läggas i händerna på oansvariga korporationer, hvilkas beslut tillika ej sällan kunde bero allenast på tillfälliga majoriteter. Därmed vore, efter kollegii åsikt, ej väl sörjdt för nödig säkerhet i afseende å skjutsverkets funktionerande på ett sätt, som i stort sedt kunde nöjaktigt tillfredsställa statens och den resande allmänhetens berättigade kraf. Det skulle nämligen kunna befaras, att landstingen, af lätt förklarlig benägenhet att begränsa entreprenadbidragen, skulle känna sig manade att indraga flera skjutsanstalter likasom, beträffande skjutslegan, att vidtaga flera eller större förhöjningar än nödigt och nyttigt vore. Och om landstingens dispositioner i afseende å entreprenadbidragen skulle blifva allena afgörande, hvem svarade väl för, att landstingen alltid skulle anvisa sådana bidrag, tillräckligt stora för att de verkligen behöfliga skjutsanstalterna skulle kunna uppehållas? En särskild garanti härför torde, vid afskaffande af skjutsskyldigheten, icke kunna undvaras.

Hvad särskildt anginge skjutsanstalters indragning, syntes följdriktigheten bjuda att i afseende å sådana frågor bibehålla samma ordning, som gällde och väl äfven framgent skulle gälla för behandling af frågor om skjutsanstalters inrättande, nämligen pröfning och afgörande i administrativ väg genom länsstyrelserna. Beträffande åter skjutslegan kunde erinras, att, då fastställandet af afgifter å den allmänna rörelsen i alla andra fall — utom hvad anginge skjutslegan vid extra skjutsanstalter enligt 26 § skjutsstadgan, där maximilegan efter vederbörande länsstyrelser pröfning kunde få öfverskridas — vore förbehållet åt den högsta administrativa myndigheten, det syntes med en sådan princip stå mindre väl tillsammans att låta skjutslegans höjning ankomma på afgörande af kommunala representationer. Ville man icke äfven här bibehålla underställningen till Kungl. Maj:t, syntes just det nyss återopade, med här förevarande fall närbesläktade förhållandet i afseende å extra skjutsanstalter böra få tjäna till mönster, så att legans höjning borde få bestämmas af vederbörande länsstyrelser.

Mau hade såsom garanti mot ett otjänligt handhafvande å laudstingens sida af deras nu ifrågakämda, väsentligen utvidgade befogenhet, särskildt i fråga om extraordinära förhöjningar i skjutslegan, hänvisat på den länsstyrelse jämlikt landstingsförordningen redan tillkommande allmänna rätt att pröfva landstings beslut. Lika med åtskilliga i ärendet hörda vederbörande ansåge emellertid kollegium denna garanti vara för det afsedda syftet tämligen värdelös. Omförmälta pröfningsrätt torde nämligen endast vara af formell natur. Den torde alltså inskränka sig till en granskning, huruvida ett landstingsbeslut kränkte enskild rätt eller eljest hvilade på orättvis grund eller icke i laga ordning tillkommit eller stode i strid med allmän lag eller författning eller annorledes öfverskrede landstingets befogenhet. Där emot medgäfvde granskningsrätten ingen lämplighetspröfning, då länsstyrelsen ju icke hade befogenhet att ändra och jämka beslutet, utan måste antingen oförändradt godkänna eller ogilla detsamma.

Till belysande af, huru föga verksam länsstyrelses nu berörda pröfningsrätt måste anses vara för främjande af här ifrågavarande syfte, tillåte sig kollegium anföra ett par exempel. Landstinget hade beslutit indragning af en viss skjutsanstalt. Äfven om länsstyrelsen skulle kunna ställa sitt veto mot beslutet på den grund, att indragningen ansåges olämplig, måste beslutet i allt fall faktiskt blifva bestående, så länge länsstyrelsen icke ägde makt att förordna om auvisande af det för anstaltens uppehållande erforderliga entreprenadbidrag eller, alternativt, en möjligen åskad höjning af skjutslegan. I ett annat fall nedsatte landstinget betingadt entreprenadbidrag för någon anstalt, men höjde i stället skjutslegan vid densamma på ett sätt, som länsstyrelsen ansåge obilligt. Med afseende å det nära sammanhanget mellan bidragets och skjutslegans belopp torde länsstyrelsen då vara förhindrad att undanröja beslutet i den senare delen utan att på samma gång upphäfva bestämmelsen om bidraget, hvaraf följden lätt skulle blifva, att entreprenad vid anstalten ej kunde åstadkommas. Inför en sådan eventualitet måste länsstyrelsen rimligtvis låta sin betänklighet mot fastställelse å landstingets beslut fara. Lämpligheten borde eljest fordra, att länsstyrelsen finge reducera legobeloppet och i stället höja entreprenadbidraget i sådan mån, att anstalten kunde vederbörligen vidmakthållas. Men härtill ägde länsstyrelsen ingen befogenhet.

Anförda förhållanden syntes kollegium tala för en annan anordning i afseende å landstingens och länsstyrelsernas inbördes befogenhet med hänsyn till skjutsningens ordnande i här förevarande fall.

Utan tvifvel vore det rättvist och billigt att, då med skjutsskyldighetens afskaffande komme att ställas ökade anspråk på beviljandet af entreprenadbidrag, landstingen, såsom en motvikt häremot, tillerkändes inflytande på frågor om skjutsanstalters indragning och skjutslegans höjning i särskilda fall. Men enär af skäl, som ofvan anförts, landstingens beslut i sådana frågor icke borde få vara afgörande, måste landstingens befogenhet här inskränkas till framställningar och förslag eller, om sådant ansåges lämpligare, till fattande af beslut, som skulle underställas länsstyrelserna med dessa förbehållen fri pröfningsrätt. Icke ens i fråga om entreprenadbidragen borde landstingens beslut i hvarje fall blifva bindande. Med andra ord, den länsstyrelserna nu tillkommande formella kassationsrätt öfver landstingens beslut syntes böra utvidgas till en allmän befogenhet att efter sig företeende lämplighetshänsyn pröfva och afgöra alla till skjutsregleringen hörande frågor, med hvilka landstingen skulle äga taga befattning. Härvid kunde icke heller afgörandet i hvarje fall följa omedelbart efter landstingens sammanträden. Man finge visserligen härvid tänka sig den ordning, att länsstyrelserna i regel utan större tidsutdräkt än som med nu gällande ordning vore förenligt meddelade besked. Men då, för såvidt anginge sådana skjutsanstalter, som funnes icke kunna indragas, det icke vore säkert, att skjutsningen kunde uppehållas på de af länsstyrelserna sålunda bestända villkoren — sådant visade sig först efter förnyade entreprenadauktioner och vidare underhandlingar — måste ytterligare jämkningar och ändringar för ändamålets vinnande göras, och först i och med dessa senare förfoganden kunde skjutsfrågan i sådant fall blifva definitivt ordnad. Förhållandet kunde i korthet uttryckas så, att länsstyrelserna, obundna af landstingens framställningar eller beslut, där dessa i något afseende funnes utförbara eller eljest otjänliga, skulle äga låta på lämpligaste villkor uppehålla de skjutsanstalter, som icke kunde undvaras.

Kollegium förutsåge härvid den invändning, att landstingens bestämmanderätt öfver entreprenadbidragen härmed skulle blifva betydelselös och deras beskattningsmyndighet i detta afseende i själfva verket öfverflyttad på länsstyrelserna. Härvid borde emellertid påpekas, att fråga icke vore om de fall, då entreprenad kunde åstadkommas mot de af landstingen anvisade bidrag, utan att i samband därmed förekomme någon sådan extra förhöjning i skjutslegan, som af vederbörande länsstyrelse skulle finnas obillig. I alla sådana fall skulle landstingens beslut angående entreprenadbidragen, om de eljest vore lagligen fattade, gifvetvis lända till efterrättelse, utan att bidragens

belopp skulle kunna af länsstyrelserna öfverskridas. I öfrigt syntes den af kollegium förordade anordningen icke mera oegentlig än det förhållande, som nu ägde rum i afseende å det allmänna vägväsendet, nämligen att de väghållningsskyldigas bidrag i penningar och arbete till väghållningen vore så godt som uteslutande beroende på de administrativa myndigheternas beslut och åtgärder. Slutligen kunde den nuvarande ordningen, då landstingen med sin allena bestämmanderätt öfver entreprenadbidragen, i hvilkas gäldande äfven staten finge taga del, faktiskt bestämde öfver statsmedel, med fog sägas innebära en minst lika stor oegentlighet som den här ifrågasatta utvägen att, omvänt, låta länsstyrelserna såsom målsmän för statsintresset inom en viss gräns bestämma öfver landstingens bidragsskyldighet.

Det skulle emellertid kunna ifrågasättas, huruvida icke, till lämplig garanti mot missbruk af denna länsstyrelsernas befogenhet, deras beslut om anvisande af högre entreprenadbidrag än landstingen bestämt borde underställas Kungl. Maj:ts nådiga pröfning. Mot denna anordning syntes dock möta en viss olägenhet genom den därmed förbundna tidsutdräkt, så att skjutsfrågan icke skulle kunna ordnas före entreprenadperiodens utgång, som enligt 10 § skjutsstadgan i allmänhet skulle infalla den 31 oktober. Visserligen kunde perioden enligt samma paragraf få utsträckas till och med den 31 december, men icke ens till denna tidpunkt kunde frågan i hvarje fall beräknas föreligga afgjord. Det skulle då blifva nödvändigt att än ytterligare framskjuta tiden för periodens utgång eller rättare för den nya periodens början. Men då härigenom alla de entreprenörer, hvilka vid auktionerna redan före juni månads utgång det föregående året afgifvit sina af landstingen och länsstyrelserna sedermera godkända anbud och därefter ordnat sina förhållanden, skulle kunna åsamkas förluster, förefölle nämnda framskjutning icke lämplig. 1877 års kommitté tilltrorde sig af antydda orsak icke i något fall bestämma tidpunkten senare än till den 1 november.

Härefter upptog kollegium den förut icke berörda frågan om gästgifverihållningen och de gamla gästgifverihemmanens ställning i händelse af skjutsskyldighetens afskaffande för öfriga vederbörande hemman, en fråga som påkallade särskild uppmärksamhet.

I detta afseende ansåg kollegium, på andragna skäl, önskligt och lämpligt att de nuvarande gästgifverihemmanen, mot anvisande af full ersättning därför af statsmedel, bibehölles i denna sin egenskap, dels för gästgifverihållningen, där sådan erfordrades, och dels såsom stödje- punkter för skjutsregleringen, med skyldighet i sistnämnda hänseendet

för hemmanens innehafvare att för skjutsningen hålla och upplåta erforderliga lägenheter. Däremot syntes bibehållandet af gästgifverihemmanens skyldighet att presteras skjutsning icke böra ifrågakomma.

Å de orter i riket, där icke några fasta gästgifverier finnes, syntes af närmare angifna orsaker annan utväg ej stå till buds än att låta såväl gästgifveribestyret, där gästgifverihållning öfver hufvud skulle äga rum, som tillhandahållandet af vid hvarje skjutsanstalt behöfliga lokaler ankomma på entreprenad eller godvillig uppgörelse; och syntes kostnaden härför, i likhet med den förordade ersättningen åt gästgifverihemmanen inom rikets öfriga orter, böra drabba statsverket ensamt.

Vidare fäste kollegium uppmärksamheten på, att den föreliggande frågan visserligen enligt Riksdagens skrifvelse äsyftade skjutsskyldigheten endast å landet, men att, om denna fråga ordnades i hufvudsak på sätt kollegium förordat, densamma äfven måste beröra städernas ställning, hvad nämligen anginge de städer, som ej deltaga i landsting.

Härvid erinrade kollegium hufvudsakligen, att ett afskaffande af skjutsskyldigheten ensamt å landet skulle, på sätt kollegium jämväl närmare angaf, bringa dessa städer i en sänre ställning än förut samt föreslog i anledning häraf och på i öfrigt anförda skäl afskaffande jämväl af den sanuna städer eller särskilda dess invånare åliggande subsidiära skjutsskyldigheten. Äfven i fråga om de städer, som ej deltog i landsting, däribland jämväl Stockholms stad, ansåg kollegium förhållandet böra för likformighetens skull ordnas på samma sätt som beträffande landsbygden, med iakttagande att hvad som skulle gälla om landstingen och landstingsområdenas skattdragare här skulle äga motsvarande tillämpning på stadsfullmäktige och de skattskyldiga i nyssberörda städer.

På grund af allt hvad sålunda och i öfrigt anförts hemställde kollegium, att allt hvad lag eller författningar innehölle om skyldighet för jord å landet eller för städerna eller särskilda deras invånare att bestrida skjuts för resandes befordran, när skjutsentreprenad enligt skjutsstadgans bestämmelser icke kunde åstadkommas, måtte upphävas och skjutsstadgan med dithörande förordningar i följd häraf omarbetas med tillämpning af i hufvudsak följande grunder:

1:o. All skjuts för resandes befordran skulle upplåtas på entreprenad. Skjutsanstalter med ringare skjutsåtgång borde indragas så långt ske kunde.

2:o. Nuvarande gästgifverihemman skulle bibehållas med skyldighet för innehafvarna att bestrida gästgifverihållning, när sådan erfordrades, eller i öfrigt åt de resande eller för skjutsningen tillhandahålla

de förmåner och lägenheter, som vid vederbörande anstalter skulle vara att tillgå. För denna skyldighet skulle hemmanens innehafvare af statsmedel njuta ersättning, som efter vederbörandes hörande bestämdes af länsstyrelse.

3:o. I de orter, där gästgifverihållningen icke vore fäst vid vissa hemman, skulle äfven denna och i sammanhang därmed tillhanda-hållandet af nyssberörda förmåner och lägenheter upplåtas på entreprenad på statsverkets bekostnad.

4:o. För de flesta orter borde skjutslegan höjas till bättre öfverensstämmelse med skjutsens verkliga värde. Därutöfver kunde för särskilda skjutsanstalter, där sådant af lokala eller andra omständigheter påkallades, extra förhöjning i legans belopp vidtagas.

5:o. Äfven åkdonslega och väntningspenningar borde förhöjas i en af tidsförhållandena påkallad skälig omfattning.

6:o. I de för skjutsningens uppehållande erforderliga entreprenadbidrag borde deltaga vederbörande län eller landstingsområden eller städer, som ej hörde till landsting, hvar för sig gemensamt med staten efter samma fördelningsgrund, som nu gällde.

7:o. Landstingen eller, i städer som ej deltog i landsting, stadsfullmäktige skulle i första hand besluta om entreprenadbidragen, med rätt jämväl för landstingen att besluta om indragning af skjutsanstalter, som ansåges obehöfliga, och om extra förhöjningar i skjutslega. Landstingens eller stadsfullmäktiges sålunda fattade beslut skulle underställas pröfning af länsstyrelserna, hvilka ägde däri vidtaga de ändringar eller jämkningar, som för skjutsningens uppehållande eller eljest funnes lämpligen påkallade, och i öfverensstämmelse härmed ordna skjutsningen.

Slutligen berörde kollegium äfven den frågan, hvilka ändringar i skjutsförfattningarna lämpligen borde, för den händelse skjutsskyldigheten skulle pröfvas icke kunna utan alltför stor olägenhet och kostnad för det allmänna undvaras, vidtagas för vinnande af det vid detta alternativ framträdande viktiga önskemål: att skyldigheten måtte för vederbörande göras mindre betungande.

Såsom åtgärder i detta syfte förordade kollegium, utom höjningar i skjutslegan m. m.,

dels sådan lagändring, att beviljandet af skäliga entreprenadbidrag blefve en landstingens skyldighet, hvars fullgörande borde säkerställas genom en viss pröfnings- och jämkningsrätt för länsstyrelserna med afseende å landstingens beslut;

dels den af Riksdagen ifrågakända anordning att låta skjutslaget, där entreprenad ej kunde åstadkommas, uppbära icke allenast samma högre skjutslega, som gällde för entreprenadskjuts vid vederbörande anstalt, utan jämväl det för anstalten möjligen anvisade entreprenadbidrag;

dels ock — hvilket syntes vara det icke minst viktiga — en genomgripande omläggning af besväret, så att först och främst skyldigheten utsträcktes till den nu författningsenligt frikallade jorden, och vidare att all jord komme att deltaga i besväret vare sig in natura eller med penningar, hvarmed också sammanhänge, att skjutsningen i hvarje fall borde ordnas på större samfälligheter, lämpligen härad eller tingslag eller möjligen fögderier eller väghållningsdistrikt.

Äfven vid det nu afsedda alternativet syntes en reglering af gästgifverihemmanens ställning blifva nödvändig så till vida som skälig ersättning för deras skyldigheter borde dem beredas.

Förarbeten
inom jord-
bruks-
departe-
mentet.

Tidigare
förslag.

Med anledning af hvad sålunda förekommit uppgjordes inom departementet ett förslag till ny stadga om skjutsväsendet. Detta förslag åsyftade skjutsskyldighetens upphäfvande och var jämväl i öfrigt i hufvudsak byggdt på de af kammarkollegium för detta alternativ angifna grunder. Sålunda skulle de gamla gästgifverihemmanen bibehållas vid sina skyldigheter i afseende å gästgifveri- eller stationshållningen, mot ersättning af statsmedel, och vid skjutsningens ordnande skulle länsstyrelserna till och med kunna höja de af landstingen anvisade entreprenadbidrag likasom äfven i särskilda fall skjutslegan, allt efter ty skäligt pröfvades.

Öfver nämnda förslag afgåfvo öfverståthållareämbetet och länsstyrelserna infortrade yttranden, hvarvid mot förslaget framställdes en del anmärkningar.

Nytt förslag.

Dels med anledning af berörda anmärkningar, dels ock af skäl, att jag för egen del ansett det tidigare förslagens grunder böra i vissa afseenden — särskildt i fråga om gästgifverihemmanen samt landstingens och länsstyrelsernas ställning och befogenheter vid skjutsningens

ordnande — frångås, har jag låtit inom departementet utarbeta ett nytt förslag i ämnet, äfven detta byggdt på principen om skjuts-skyldighetens afskaffande, men beträffande grunderna i öfrigt, såväl som i åtskilliga detaljer, ej oväsentligt afvikande från det förra förslaget.

Med afseende å dessa afvikelser har jag ansett nödigt, att vederbörande i orterna blefve äfven öfver det nya förslaget hörda; och har, på därutinnan gjord underdånig hemställan, nådig remiss till öfverståthållareämbetet och länsstyrelserna i sådant syfte aflåtits.

Till följd häraf hafva öfverståthållareämbetet och länsstyrelserna inkommit med underdåniga utlåtanden öfver det nya förslaget, hvarvid jämväl fogats yttranden från stadsfullmäktige i Stockholm, Göteborg, Malmö och Norrköping, samtliga landsting utom ett samt, för somliga län, kronofogdar, länsmän, magistrater och andra.

Härvid hafva emot förslaget framställt åtskilliga erinringar — till allra största delen berörande endast förslagets detaljbestämmelser; och då en del af dessa detaljmärkningar synts befogade, har förslaget underkastats däraf påkallad omarbetning.

Jag anhåller nu att få underställa det sålunda reviderade förslaget Eders Kungl. Maj:ts nådiga pröfning.

Hvad först beträffar förslagets *allmänna grunder*, innebär förslaget, såsom jag förut antydt, den skjuts-skyldiga jordens befrielse från det nuvarande besväret.

När man vid skjutsväsendets omreglering enligt den nu gällande skjutsstadgan bibehöll skjuts-skyldigheten, att kunna göras gällande nödfallvis, det vill säga vid uteblifven entreprenad, hade man visserligen tillförsäkrat sig en enkel och verksam garanti för möjligheten att öfverhufvud taget uppehålla vederbörande skjutsanstalter och på samma gång mot skjutskostnadernas, entreprenadbidragens, uppdrifvande till oskälighöjd. Men denna garanti var helt visst icke afsedd att utnyttjas i den utsträckning, som i verkligheten blifvit fallet. Utan tvifvel var anordningen byggd på den förutsättning, att landstingen, åt hvilka inrymdes praktiskt taget all bestämmanderätt i fråga om beviljandet af entreprenadbidragen, skulle i allmänhet bevilja sådana bidrag till skäligen belopp. Då emellertid någon skyldighet i detta afseende icke blifvit landstingen ålagd, har nämnda förutsättning i många fall endast i ringare mån inträffat. Det gifves till och med landsting, som icke alls

Departement-
schefens
yttrande.

Det föreliggande förslagens allmänna grunder

Den skjuts-skyldiga jordens befriande från besväret.

pläгат anvisa några bidrag, och hvad de öfriga beträffar ligger det i sakens natur, att sparsamhetshänsyn måst verka mer eller mindre återhållande på deras offervillighet. Men i samma mån som utvecklingen gått och måst gå i denna riktning, hafva betingelserna för åstadkommande af entreprenader utan de skjutsskyldigas betungande i motsvarande mån minskats och bördan återfallit på de skjutsskyldiga.

Nu kan visserligen invändas, att, såsom ock i Riksdagens skrifvelse uttalats, entreprenader i senaste tid funnits åvägabragta vid omkring nittio procent af hela antalet skjutsanstalter i riket — en proportion, som enligt kammarkollegii utredning äfven gäller förhållandet ensamt för landsbygden — samt att det skulle kunna antagas, att inom en ej alltför långt aflägsen framtid så äfven skall blifva fallet med de återstående, hvarigenom skjutsskyldigheten komme att af sig själf upphöra. Men den omständighet, att entreprenad vid en skjutsanstalt kunnat åstadkommas, innebär ingalunda alltid att vederbörande skjutsskyldiga gått fria från sin börda. Bristen på entreprenadbidrag, tillräckliga att i och för sig frankalla en verklig spekulation och konkurrens, hvarur en fullkomligt frivillig entreprenad skulle kunnat framgå såsom produkt, har nämligen i många fall föranledt, att de skjutsskyldiga sett sig tvungna att med egen uppoffring på ett eller annat sätt anskaffa entreprenör för att icke komma i den för dem ännu ofördelaktigare ställningen att behöfva utgöra skjutsskyldigheten in natura, i hvilket fall de icke ens fått uppbära den vid entreprenad gällande högre skjutslegan. Bördan har i sådana fall alltså, ehuru i annan form och visserligen ej heller i samma utsträckning, ändock drabbat dem. Denna synpunkt är också i Riksdagens skrifvelse särskildt beaktad, och kammarkollegium har betonat, att den skjutsskyldiga jorden af nu berörda anledning endast i ringare och måhända långt ringare mån än afsedt varit kommit i åtnjutande af den med skjutsstadgan åsyftade lindring i ifrågavarande besvär. I anslutning härtill framhåller kollegium jämväl, hurusom förhållandet i angifna hänseendet måste för framtiden ställa sig för de skjutsskyldiga ännu mera ogynnsamt, om — på sätt från flera håll förespåtts — entreprenader i följd af de vidtagna inskränkningarna i rättigheten till maldrycksförsäljning vid skjutsanstalterna icke skulle kunna åstadkommas utan väsentligen ökade bidrag, eller en allmännare stegring af anspråken på dessa bidrag eljest skulle inträda, och någon i motsvarande mån ökad offervillighet från landstingens sida icke vore att påräkna.

Jämväl i de från orterna inkomna yttranden lämnas från många håll vitsord åt den uppfattning, att skjutsskyldigheten, sådan den ännu

kvarstår på grund af 1878 års skjutsstadga, innebär ett kännbart och tyngande onus.

I betraktande häraf finner jag den föreliggande frågans lösning i den af Riksdagen angifna riktning i främsta rummet påkallad af rättvisa och billighet. Jag delar sålunda den grundåskådning, som kommit till uttryck i Riksdagens skrifvelse äfvensom och särskildt i kammarkollegii yttrande. Med en sådan uppfattning kan jag icke tillerkänna den omständigheten, att ett fullständigt afskaffande af skjutsskyldigheten möjligen och sannolikt komme att medföra för det allmänna större svårighet och kostnad för skjutsväsendets ordnande, någon afgörande betydelse, ehuru visserligen, af skäl, som kammarkollegium anfört, äfven denna sida af saken är förtjänt af allvarlig uppmärksamhet. Frågan om hvilka anordningar må kunna vidtagas i syfte att hålla denna kostnad inom rimliga gränser skall jag i det följande närmare beröra. Såsom anmärkningsvärdt torde i detta sammanhang förtjäna framhållas, hurusom de af landsting och länsstyrelser nu senast afgifna yttranden utvisa en afgjord förskjutning af vederbörandes uppfattning just i förslaget riktning. Sålunda hafva af samtliga tjugotre landsting, som nu yttrat sig i hufvudfrågan, endast ett afstyrkt skjutsskyldighetens upphäfvande, och af länsstyrelserna är det nu egentligen endast fyra, som funnit öfvervägande betänkligheter mot en sådan anordning. Öfriga i ärendet hörda vederbörande hafva, med högst få undantag, uttalat sin anslutning till förslaget hufvudgrunder. Hvad sålunda förekommit har ytterligare styrkt mig i min uppfattning, att förslaget bort, såsom skett, byggas på grundvalen af *den skjutsskyldiga jordens befriande från det nuvarande besväret*.

Städernas skjutsskyldighet är icke i Riksdagens framställning åsyftad. Vissa af kammarkollegium vidrörda förhållanden synas emellertid göra en utvidgning af frågan äfven till städerna nära nog nödvändig, åtminstone hvad angår de städer, som deltaga i landsting.

Upphävande af skjutsskyldigheten jämväl för städerna.

Till en början förekommer härvid, att åtskilliga af dessa städer till biträde vid skjutsningen, när denna måste af vederbörande städer själfva utgöras, hafva sig anslagna skjutslag från hemman å landet. Då nu vid afskaffande af skjutsskyldigheten för jord å landet nämnda biträde icke vidare skulle kunna äga rum, måste ersättning därför i någon form beredas.

Viktigare är dock en annan synpunkt. De städer, som höra till landsting, deltaga enligt nuvarande ordning med landsbygden i de entreprenadbidrag, som af landstingen anvisas. Dessa städer hafva

emellertid därjämte sin subsidiära skjutsskyldighet, som här i regel påhvilat hvarje vederbörande stadskommun såsom sådan, under det skyldigheten på landet hänför sig till vissa i skjutslag indelade hemman. Därest nu skjutsskyldigheten på landet afskaffas och då en sådan förändring säkerligen icke kan äga rum utan ökade entreprenadbidrag från landstingen, uppstår den frågan, huruvida nu angifna städer skäligen böra vidkännas en dylik extra uppoffring utan att genom befrielse från egen skjutsskyldighet kunna påräkna motsvarande förmån. För min del anser jag denna fråga böra nekande besvaras.

För att i nu berörda hänseendet tillgodose billighetens kraf skulle den utväg vara tänkbar, att den nuvarande gemenskapen mellan stad och land i fråga om skjutsväsendet helt upphörde och åt vederbörande städer — i likhet med hvad som äger rum beträffande de städer, som ej deltaga i landsting — öfverlämnades att själfva ordna skjutningen. En sådan anordning var redan under förarbetena till den nu gällande skjutsstadgan ifrågasatt, men tanken därpå vann icke afseende. Ur synpunkten af skjutskostnadens jämnare fördelning torde det också vara mera önskvärdt, att kostnaden för uppehållande af städernas skjutsanstalter utjämnas på de större samfälligheterna, länen eller landstingsområdena, än att den stannar på de särskilda städerna, hvaraf måste följa afsevärd olikhet i skjutsbördans tyngd. Och om med besvärets aflyftande från den skjutsskyldiga jorden å landet äfven följer upphörande af städernas särskilda skjutsskyldighet, bortfaller naturligen hvarje kraf på vederlag åt städerna för deras deltagande i de ökade bördor, den förra reformen skulle kräfvat. På samma gång vinnes härigenom en i sig själf lämplig och önskvärd likställighet mellan stad och land. Någon ersättning åt de städer, som nu åtnjuta biträde af skjutslag från landet, behöfver tydligen dä ej heller ifrågakomma.

Den omständighet, att i vissa städer skjutsskyldigheten — hvilken eljest i regel påhvilat stadskommunen i dess helhet — enligt särskilda bestämmelser åligger endast vissa stadsinvånare eller jordinnehafvare synes, på sätt ock kammarkollegium anfört, icke böra utgöra hinder för upphäfvande af den hvarje sådan stad, betraktad såsom helhet och i förhållande till det allmänna, åliggande skjutsskyldighet. Huruvida i följd af ett dylikt upphäfvande förhållandet mellan staden och vederbörande enskilda, på hvilka skyldigheten i nu åsyftade fall hvilat, kan påkalla reglering i syfte att från deras sida någon mot befrielsen svarande förmån skall till staden utgöras, är en annan fråga, hvilken torde blifva beroende på utredning och pröfning i hvarje särskildt fall.

Hvad åter angår de städer, som ej deltaga i landsting — med undantag af Stockholm —, består deras subsidiära skjutsskyldighet däri, att, när entreprenad å skjutsanstalt i sådan stad ej i den af skjutsstadgan anvisade ordning kan åstadkommas, staden själf utan bidrag af statsmedel måste draga försorg om anstaltens uppehållande; och kostnaden därför drabbar då alla stadsmedlemmarna efter den allmänna kommunala skattegrunden. I öfrigt äro dessa städer redan nu likställda med landstingsområdena så till vida, att de hvar för sig bilda en samfällighet för utgörande af entreprenadbidragen till den del, som ej utgår af statsmedel. Då nu förslaget beträffande landsbygden och de i landsting deltagande städer åsyftar en öfverflyttning af skjutsskyldigheten från de nuvarande skjutsskyldiga till landstingssamfälligheterna, dock sålunda att staten i hvarje fall, vare sig entreprenad äger rum eller ej, skall deltaga i kostnaden för vederbörande skjutsanstalter, har det ansetts lämpligt och följdriktigt att de nu åsyftade större städernas ofvan omnämnda skjutsskyldighet visserligen bibehålles, men så modifierad, att staten äfven här efter den vanliga fördelningsgrunden deltagar i skjuts-kostnaden jämväl för såvidt entreprenad i fråga om dessa städers skjutsanstalter icke kan tillvägabringas.

Beträffande slutligen Stockholms stad hafva nu stadsfullmäktige — under uttalande att, med tillämpning af det utaf dem i öfrigt godkända förslaget, skjutsanstalten i Stockholms stad torde kunna inom en ej alltför aflägsen framtid indragas såsom obehöflig — påyrkat, att intill dess en sådan indragning kunde ske, droskägares och åkares särskilda subsidiära skjutsskyldighet måtte kvarstå på samma sätt som hittills.

Denna önskan har jag trott mig så mycket hellre kunna tillmötesgå, som här icke är fråga om någon skjutsskyldighet i nu åsyftade mening, utan skjutsningen för hufvudstadens droskägare och åkare innebär en utöfning af själfva deras yrke och skyldigheten betingas af förmänen att få utöfva detta yrke, i och för hvilket de jämväl måste vara försedda med dragare och åkdon. Bibehållandet af nämnda skyldighet torde alltså kunna anses både försvarligt och billigt.

Beträffande statens deltagande i bidrag till entreprenad vid hufvudstadens skjutsanstalt, där sådan entreprenad kan åstadkommas, torde anledning saknas till afvikelse från hvad i detta afseende ansetts böra gälla för öfriga till landsting ej hörande städer.

I öfverensstämmelse med mina sålunda uttalade åsikter, innebär det föreliggande förslaget för de mindre, i landsting deltagande städerna ett fullständigt upphäfvande af den nuvarande skjutsskyldigheten och för

öfriga städer, utom Stockholm, en sådan lindring däri, att staten i hvarje fall skall deltaga i skjutskostnaden, samt för Stockholms stad, när entreprenad kan åstadkommas, likställighet i berörda afseende med sistnämnda städer men, i annat fall, bibehållande af den nuvarande ordningen med droskägares och åkares särskilda skjutsskyldighet.

Upphörande
af de gamla
gästgifveri-
hemmanens
skyldigheter
såsom
sådana.

Jag anhåller nu få öfvergå till den mera speciella del af frågan, som berör de gamla gästgifverihemmanens ställning.

Därvid torde jag först böra, med ledning af den utaf kammarkollegium i ämnet lämnade utredning, i korthet erinra om beskaffenheten af de särskilda förmåner och friheter, som gästgifverihemmanen från det allmännas sida haft att åtnjuta i och för sitt besvär och som haft till syfte att utgöra ekvivalent för detta besvär.

Omförmälda friheter och förmåner hafva varit dels sådana, som tillförsäkrats gästgifverierna i allmänhet, dels sådana, som tilldelats åtskilliga gästgifverier såsom särskilda understöd.

Till den förra gruppen höra 1:o) frihet från rotering och skjutsfärdspenningar, hvilken frihet numera i följd af roteringsbesvärets upphäfvande och grundskatternas afskrifning icke längre kan anses utgöra någon förmån; 2:o) frihet från inkvartering, numera af ringa praktisk betydelse; 3:o) frihet från annan skjutsning än egen gästgifveriskjuts och 4:o) rättighet för gästgifvare att sälja öl, vin och brännvin, hvilken rättighet efter hand alltmera inskränkts, så att däraf, efter de under 1905 vidtagna författningsändringar och sedan i det närmaste alla de vid en del gästgifverier kvarvarande personliga rättigheterna till brännvinsutskänkning blifvit af vederbörande mot ersättning afstådda, nu endast återstår rättigheten att åt resande försälja öl i samband med servering af mat. Sistnämnda rätt gäller tillika endast vid de såsom sådana bibehållna gästgifverier, men icke vid dem, som inskränkts till skjutsstationer.

De till en del gästgifverier anslagna särskilda understöd hafva utgått i form af antingen 1:o) disposition af mindre kronolägenheter; 2:o) eftergift i gästgifverihemmanens egna grundskatter; 3:o) kontanta penningebelopp, s. k. gästgifvarelöner m. m. och 4:o) anslag af andra hemmans grundskatter.

Frinjutandet af de egna grundskatterna kan till följd af den allmänna grundskatteafskrifningen nu icke vidare sägas utgöra någon förmån. De från andra hemman anvisade grundskatter hafva i likhet med andra indelade ränte- och tiondeanslag på sin tid blifvit

indragna till statsverket mot ersättning, delvis ännu utgående efter markegång, af statsmedel.

Riksdagen har nu ifrågasatt upphörande jämväl af gästgifverihemmanens skyldigheter såsom sådana.

Kammarkollegium, som däremot, på sätt jag förut nämnt, förordat gästgifverihemmanens bibehållande mot ersättning af statsmedel till hemmansinnehafvarna, har till stöd härför anfört, att det skulle blifva förenadt med alltför dryga kostnader för det allmänna, om man i hvarje fall skulle ordna och uppehålla gästgifverierna på entreprenad, hvarvid man eventuellt jämväl kunde blifva nödsakad att på det allmännas bekostnad uppföra eller eljest förvärfva för ändamålet erforderliga hus och byggnader. Gästgifverihemmanens skyldigheter vore icke heller, med afseende å sitt ursprung, att betrakta såsom onera i egentlig mening. De grundades nämligen icke direkt å lag, utan vore uttryck för ett kontraktsförhållande i hvarje fall mellan hemmanets innehafvare och kronan, och skyldigheterna vore från början afsedda att uppvägas af motsvarande vederlag. I samma mån sådant vederlag finge fullt åtnjutas, borde följaktligen också skyldigheterna rättvisligen kunna utkrävas.

Emot det inom departementet tidigare uppgjorda förslaget, som upptog den af kollegium förordade anordningen i afseende å gästgifverihemmanen, framställdes visserligen i denna del anmärkning endast af två länsstyrelser, hvilka uttalade sig för ett upphäfvande äfven af gästgifverihemmanens skyldigheter. Jag har emellertid ansett mig böra öfvergifva tanken på gästgifverihemmanens bibehållande, såsom både stridande mot förslagets allmänna syfte och näppeligen heller af behovet särskildt påkalladt. Den lifliga och af turisttrafiken kraftigt befrämjade utvecklingen af hotellväsendet gifver anledning att förmoda, att det behof, som de egentliga gästgifverierna skola fylla, alltmer och mer skall blifva tillgodosedt genom den enskilda företagsamheten utan det allmännas betungande. Gästgifverierna torde sålunda efterhand i allt större utsträckning inskränkas till skjutsstationer; och med de mera anspråkslösa lokaler och anordningar i öfrigt, som vid dessa senare anstalter skola finnas, lärer det icke behöfva befaras, att, om stationshållningen ställes på entreprenad, bidragen skola uppstegras genom brist på spekulanter, som äro i tillfälle att fullgöra denna prestation. Dessutom torde det förhålla sig så, att till följd af rörelsens förändrade riktning behofvet af skjutsanstalter i allmänhet och gästgifverier i synnerhet gör sig kanske i de flesta fall allraminst gällande just på de platser, där de gamla gästgifverihemmanen äro belägna. Äfven denna

omständighet talar gifvetvis emot dessa hemmans bibehållande såsom sådana.

Det nu föreliggande förslaget afser i enlighet härmed, att äfven *gästgifveri- eller stationshållningen skall för framtiden uppehållas på frivillighetens väg*, lika väl som själfva skjutsningen, och *gästgifverihemmanens skyldigheter såsom sådana upphöra*. Af denna förändring blir en naturlig följd, att samtliga från statsverket nu utgående anslag och understöd till dessa hemman i och för deras ifrågavarande besvär skola indragas. Enahanda bör förhållandet blifva med de gästgifvelöner och andra anslag, som hittills utgått till gästgifveri- och skjutshållningen i orter, där inga gästgifverihemman finnas. Någon särskild anledning, hvarför staten, efter det gästgifveri- och stationshållningen blifvit ställd på entreprenad, skulle påtaga sig ensam kostnaden därför till skillnad från entreprenadbidragen i öfrigt, kan jag icke finna.

Med hänsyn därtill, att gästgifverihållningen i gynnsamma fall kan för sin utöfvare ställa sig afsevärdt lönande, skulle det möjligen kunna sättas i fråga, huruvida den gästgifverihemman åtföljande så kallade gästgifverirättigheten, eller rättigheten att få hålla gästgifveriet och tillgodonjuta de därmed förenade, om ock numera betydligt kringskurna, friheter och förmåner, skäligen må kunna utan vidare genom en reglering i förslagets syfte vederbörande betagas. Någon betänklighet härutinnan kan jag emellertid icke finna. Redan enligt nu gällande ordning kan ett gästgifveri förändras till skjutsstation eller alldeles indragas, hvarvid i båda fallen gästgifverirättigheten utan vidare upphör. Och när entreprenad å skjutsningen vid ett gästgifveri kommer till stånd, är entreprenören i hvarje fall — så framt han förfogar öfver erforderlig och lämplig lägenhet — berättigad att öfvertaga jämväl gästgifverihållningen, hvarvid omförmälda rättighet för den ordinarie innehafvaren suspenderas. Det torde häraf vara tydligt, att gästgifverirättigheten icke är någon själfständig sådan, fristående från den motsvarande skyldigheten, utan är beroende af denna sistnämnda sålunda att med dennas upphörande jämväl rättigheten förfaller. För öfrigt hafva gästgifvarna under det föreslagna nya systemet, för så vidt vederbörande gästgifverier pröfvas fortfarande behöfliga, utväg att tillvarataga sitt intresse genom att själfva åtaga sig motsvarande entreprenader, hvilka i hvarje fall skola omfatta både gästgifveri- och skjutshållningen. På detta sätt kunna äfven de förutnämnda brännvinsutskänkningsrättigheter, som icke blifvit mot ersättning afstådda, fortfarande få af vederbörande tillgodonjutas så länge sådant enligt nu gällande bestämmelser öfverhufvud är medgifvet.

Innan jag härefter öfvergår till frågan om de förändrade anordningar, som kunna påkallas af skjutsskyldighetens afskaffande i den mening, att besväret skall aflyftas från såväl den skjutsskyldiga jorden som i allmänhet de särskilda städerna, torde jag redan i detta sammanhang böra förberedelsevis nämna, att förslaget bibehåller i sina hufvuddrag den nuvarande organisationen af skjutsväsendet, så vidt den hänför sig till entreprenadsystemet, såsom i fråga om ordningen för maximiskjutslegans bestämmande, skjutsanstalternas indelning i gästgifverier och skjutsstationer, entreprenadbidragens bestämmande genom auktioner och landstingens eller vederbörande stadsfullmäktiges beslut, entreprenadbidragens fördelning mellan staten och skjutsdistrikten och grunden därför samt de administrativa myndigheternas allmänna inseende och befogenheter öfver skjutsväsendet.

Den nya organisationens hufvuddrag i öfrigt.

Viktigast bland de spörsmål, som anknyta sig till den nuvarande skjutsskyldighetens afskaffande, är utan tvifvel, huruvida skjutsningens uppehållande i den omfattning, som af det allmänna stats- och samfärdsintresset kräfves, må kunna nöjaktigt betryggas. Spelade hänsyn till kostnaden härvid icke någon roll, skulle gifvetvis ingen svårighet möta, då möjligheten att på frivillighetens väg uppehålla skjutsanstalt i hvarje fall ju ytterst är blott en penningefråga. Men då förutsättningen här naturligen skall vara, att kostnaden skall hållas inom rimlighetens gränser, ter sig problemet gifvetvis mera inveckladt. Också är det egentligen endast ur denna synpunkt, som några vägande betänkligheter mot en omläggning af skjutsväsendet i förslagets syfte framförts och kunna framföras.

Ansvarigheten för skjutsningens uppehållande.

I utbyte mot den värdefulla garanti, som den nuvarande skjutsskyldigheten i berörda hänseende erbjudit, har det blifvit ifrågasatt att antingen kommunerna, landstingen eller staten skulle åläggas den subsidiära ansvarigheten för skjutsningens uppehållande, när skjutsanstalt icke kunde efter entreprenad eller godvilligt åtagande komma till stånd. Nämnda ansvarighet skulle då kunna tänkas innebära skyldighet att, efter omständigheterna, antingen vidkännas de ökade entreprenadbidrag, som af vederbörande kunde betingas, eller ock anskaffa egen uppsättning af hästar, åkdon och personal för skjutsningens utgörande.

För såväl kommunernas som statens vidkommande måste jag afstyrka en sådan anordning. Tanken därpå, omnämnd i Riksdagens skrifvelse men af Riksdagen själf mött med betänkligheter, har bland de i ärendet hörda vederbörande icke vunnit någon tillslutning. De däremot uttalade betänkligheter — hvad staten angår den stora kost-

Kommunerna och staten.

naden och beträffande kommunerna den ojämn, för en del kommuner allt för betungande nya bördan — delar jag till fullo. I afseende å kommunerna måste ju visserligen erkännas, att en öfverflyttning af skjutsskyldigheten å den skulle innebära en jämnare fördelning af skjutskostnaden än med den nuvarande ordningen, då kostnaden stannar på skjutslagen; men å andra sidan måste erinras, hvad jämväl kammarkollegium påpekat, nämligen att redan nu klagas öfver den stora olikheten i de kommunala skattebördornas tyngd mellan olika kommuner, hvadan påläggande af nya sådana bördor läser böra af lagstiftningen så mycket som möjligt undvikas. Såsom redan förut blifvit omförmäldt, afser det nu franlagda förslaget, att jämväl den stadskommunerna — fränsedt de större, som ej deltaga i landsting — nu åliggande skjutsskyldigheten skall eftergifvas.

Landstingen.

Återstår alltså landstingen. Riksdagen har, såsom af dess skrifvelse framgår, uttalat sig i syfte, att ordnandet af nu berörda angelägenhet öfverlämnades åt dessa.

Äfven för min del anser jag den nuvarande ordningen, i hvad den är byggd på landstingens medverkan vid skjutsväsendets ordnande, erbjuda den lämpligaste utgångspunkten vid en omreglering i förslagets allmänna syfte. Visserligen ser jag i själfva landstingens befattning med skjutsväsendet icke någon omständighet, som i och för sig kan vara ägnad att skapa någon mera verksam motvikt mot entreprenadanspråkens obilliga stegring, om det ock må antagas, att landstingen kunna vara i tillfälle att i nödfall ordna skjutsningen på billigare sätt än om sådant skulle ankomma på statsverket. Afgörande för mig är däremot den tanken, att länskommunerna, länen eller landstingsområdena, äro de lämpligaste enheterna för utjämning och fördelning af skjutskostnaden, till den del som icke gäldas af staten. Hvad jag fördenskull här åsyftar är en af det nuvarande skjutsbesvärets afskaffande betingad *skyldighet för landstingen att, med bidrag af staten efter samma grund som nu gäller, ansvara för skjutsningens uppehållande vid behöfliga skjutsanstalter*. Denna skyldighet var i departementets tidigare förslag omsatt uteslutande i förpliktelsen att till angifna del vidkännas de för ändamålet erforderliga entreprenadbidrag, utan befogenhet alltså för landstingen att själfva låta draga försorg om skjutsningens uppehållande. Detta skulle nämligen i hvarje fall ankomma på länsstyrelserna, hvarmed följde att, om de af landstingen anvisade bidragen befunnes otillräckliga, desamma skulle kunna af länsstyrelserna inom skäligen gränser höjas. Detta skulle emellertid innebära ett betänkligt

intrång i landstingens beskattningsmyndighet. Därtill kommer, att om skyldigheten skall hvila på landstingen, dessa också lämpligen böra beredas tillfälle att försöka andra och möjligen billigare utvägar till skjutsningens uppehållande än ett blott och bart anslagsgivande till dem förutan af länsstyrelserna enrådigt genomförda entreprenader. Af dessa skäl har jag funnit det äldre förslagets berörda anordning icke böra fasthållas. I stället skall, enligt det nu föreliggande förslaget, förhållandet ordnas så, att landstingens medverkan till skjutsanstalternas vidmakthållande visserligen i första hand skall taga formen af beviljandet utaf entreprenadbidrag; men när entreprenad i förslagets mening d. v. s. genom länsstyrelsernas och de underlydande administrativa organens åtgöranden enligt det officiella entreprenadförfarandet ej kan åstadkommas, skall det åligga landstingen att själfva taga hand om skjutsningens ordnande, sättet må sedermera blifva det, som de kunna i hvarje fall finna mest tjänligt: ackordsaftal med enskilda, som kunna finnas villiga att åtaga sig gästgifveri- eller stationshållningen och skjutsningen, endera eller båda i förening, eller ock ett direkt utgörande af besväret in natura genom anskaffande af egna lägenheter, personal och hästar m. m. I öfverensstämmelse härmed afser förslaget naturligtvis också en allmän förpliktelse för landstingsområdenas skattdragare att utgöra de kostnader, som för ifrågavarande ändamål erfordras, till den del samma kostnad ej skall gäldas af staten. Som en jämförelsevis viktig beståndsdel i förslaget är nämligen att märka, hurusom, på sätt jag redan haft tillfälle antyda, *staten äfven i det fall att entreprenad vid skjutsanstalt ej kommer till stånd skall, efter samma grund som beträffande entreprenadbidragen, med landstinget deltaga i kostnaden för anstaltens uppehållande på annat sätt.* Att denna anordning måste innebära en måhända afsevärd förskjutning af skjutsbördan öfver på statsverket, förbiser jag icke, men är å andra sidan öfvertygad, att det steg, som här skulle tagas åt detta håll, icke är så stort, att det behöfver verka afskräckande. Att tanken icke heller varit främmande för Riksdagen, framgår af dess skrifvelse, däri »biträde i en eller annan form af från statens sida» just för här åsyftade fall ställes i utsikt.

Hvad nu är sagdt om landstingen och landstingsområdenas skattdragare skall enligt förslaget äga motsvarande tillämpning på stadsfullmäktige och de skattskyldiga i de städer, som ej höra till landsting.

De större
städerna.

Förslagets hufvudtanke kan alltså sägas vara den nuvarande skjutsskyldighetens fullständiga omläggning till en allmän samhälls-

angelägenhet i främsta runnet för länskommunerna eller de större stadssamfälligheterna, men med vidsträcktare kraf på statsverket.

Skjutskost-
nadens ned-
bringande.

Att en sådan systemförändring måste vara ägnad att för det allmänna medföra en betydande stegring af skjutskostnaden, är helt visst obestriddligt. Det blir fördenskull en angelägen onsorg att tillse, huruvida icke en sådan stegring må kunna genom lämpliga anordningar motverkas. I detta afseende äro de af Riksdagen på visst sätt anvisade utvägar — indragning af mindre behöfliga skjutsanstalter och extra förhöjningar i skjutslegan — värda all uppmärksamhet.

Skjutsanstal-
ternas till-
varo vill-
korlig.

Kammarkollegium har framhållit, att vid omkring fjärdedelen af samtliga skjutsanstalter i riket antalet under år 1906 utgångna skjuthästar icke öfverstigit för hvarje anstalt 50 stycken. I anslutning därtill har kollegium uttalat den mening, att i allmänhet skjutsanstalter med dylik ringare skjutsåtgång i regel icke borde bibehållas i annat fall än att sådant kunde ske utan anvisande af särskildt entreprenadbidrag.

Detta vore nu visserligen måhända att gå för långt, då en skjutsanstalts betydelse icke alltid kan afläsas i antalet därifrån utgångna skjuthästar. En anstalt med relativt ringa skjutsåtgång kan nämligen under särskilda lokala förhållanden vara lika behöflig som en anstalt med stor skjutsfrekvens men på en plats, som erbjuder lättare möjligheter att uppbringa privatskjuts. Särskildt för beredande af tillgång till skjuts åt tjänstemän i och för deras tjänsteresor kan en skjutsanstalt, som i öfrigt saknar betydelse, vara erforderlig. Redan nu finnas på sina håll s. k. »hjälpvärdgäster» inrättade hufvudsakligen endast för tjänstemäns fortskaffande. Vidare kan en skjutsanstalt vara behöflig mindre för själfva skjutsningen än för gästgiverihållningen, såsom på platser dem ortsbefolkningen för inställelse vid allmänna sammankomster och möten af hvarjehanda slag har behof att oftare besöka, hvarvid egna skjutsar i regel begagnas.

Att emellertid, för kostnadsfrågans skull, ett afsevärdt stort antal af nuvarande skjutsanstalter måste under den nya ordningen blifva underkastade indragning, har ansetts ej kunna undvikas. Förslaget räknar i själfva verket med indragningen såsom ett allmänt korrektiv mot skjutskostnadens uppdrifvande till en orimlig höjd. Enligt förslaget skall nämligen *hvarje skjutsanstalts inrättande och fortbestånd vara bundet vid den förutsättning, att anstalten kan i den af förslaget anvisade ordning uppehållas utan oskäligen kostnad.* Med anlitande af den nuvarande skjutskyldigheten har det varit möjligt att utan någon kostnad för det allmänna vidmakthålla skjutsanstalter äfven å sådana ställen, där det

eljest, i anseende till frånvaron af hvarje egentlig konkurrens eller på grund af mindre gynnsamma förhållanden i öfrigt, icke skulle varit tänkbart att anskaffa entreprenörer annat än mot erläggande af entreprenadbidrag, betydligt större än som kunnat motiveras af respektive anstalters nytta och behöflighet. Då man icke längre skulle hafva den nuvarande skjutsskyldigheten att tillgå, finge man i stället bereda sig på sådana öfver höfvan stora uppoffringar, om skjutsanstalter skulle uppehållas i samma utsträckning som hittills. Men det är enligt min tanke icke billigt, att det allmänna i förevarande afseende betungas med större kostnad än som i hvarje fall motsvaras af nyttan och behovet. Det bör sålunda icke komma i fråga att uppehålla en skjutsanstalt till hvarje pris som helst, vore den än af någon större vikt.

Anstaltens nytta och betydelse bör sålunda i hvarje tvifvelaktigt fall vägas mot den kostnad, som anstaltens uppehållande skulle för det allmänna betinga, och frågan om anstaltens vara eller icke vara sedermera blifva beroende af, att denna kostnad icke vid nämnda jämförelse framstår såsom oskäligen. Att i penningar exakt mäta och beräkna en skjutsanstalts betydelse låter sig nu visserligen icke göra, men ett, praktiskt taget, riktigt afgörande läser väl ändock få förut-sättas såsom i hvarje fall möjligt.

I tillämpningen enligt förslaget skulle den angifna principen naturligen ofta komma till användning på det sätt, att en skjutsanstalts indragning ställdes såsom äfventyr för det fall, att anstalten skulle visa sig icke kunna uppehållas mot de villkor i afseende å skjutslega och entreprenadbidrag, som för sådant ändamål, blifvit på förhand fastställda, — understundom alltså enbart för skjutslegan, eftersom anstaltens betydelse ju dock kunde vara så ringa, att det allmännas intresse icke kräfde någon särskild uppoffring i form af bidrag till anstaltens vidmakthållande.

Sålunda tillämpad, torde principen befinnas praktiskt ändamåls-enlig äfven ur den synpunkt, att därigenom bereddes ett lämpligt utrymme för en samverkan mellan det allmänna och förefintliga ors-intressen, som kunde visa sig nog verksamma att genom sin mellan-komst betrygga vederbörande anstalters bestånd.

Med den nya ordningen skulle i själfva verket hvarje beslut om en skjutsanstalts inrättande blifva endast villkorligt. Så länge det allmänna villkoret, möjligheten att uppehålla anstalten mot kostnad som pröfvades skäligen, uppfylldes, skulle anstalten äga bestånd, hvarom icke skulle den få indragas. Härvid afser jag naturligtvis icke sådana anstalter, som finnas kunna under alla förhållanden undvaras och om

hvilkas indragning beslut förty omedelbart bör meddelas. Detta senare bör också kunna förutsättas blifva händelsen med ej så få af nuvarande skjutsanstalter, äfven där desamma skulle kunna uppehållas endast mot skjutslegan. Vidmakthållande af helt och hållet obehöfliga skjutsanstalter ensamt på den grund att detta kunde ske utan entreprenadbidrag vore ju nämligen utan ändamål, och skulle endast vålla vederbörande arbete och besvär med entreprenadauktioner och tillsyn. Grundstadgandet i förslaget 1 § utsäger också, att anstaltens tillvaro skall vara motiverad af ett förefintligt behof.

Med frågan om det allmännas kostnader för skjutsväsendet och möjligheten att under den nya ordningen hålla desamma inom skäliga gränser sammanhänger på det närmaste en annan fråga, nämligen den huru skjutslegan lämpligen bör afpassas.

Skjutslegan.

Utän tvifvel vore riktigast, att den resande i hvarje fall finge erlægga verkliga värdet inom motsvarande ort af den tjänstbarhet, den skjutsande lämnade honom. Men denna princip läser icke kunna såsom allmän regel utan olägenhet upprätthållas. En skjutsvärdet motsvarande lega på de orter, där i följd af lokala förhållanden detta värde är synnerligen högt, måste nämligen kunna verka hämmande på samfärdseln och därigenom motverka skjutslagstiftningens allmänna syfte. Å andra sidan eller från entreprenörens synpunkt kan en hög skjutslega icke heller alltid vara tilltalande, utan snarare motsatsen. Den kan nämligen antingen vid skjutsanstalter, i hvilkas närhet finnes god tillgång på hästar, medföra för entreprenören den risk, att de resande föredraga att, med förbigående af skjutsanstalterna, skaffa sig privatskjuts mot lägre betalning, eller ock föranleda till inställande af mindre nödiga resor, hvarigenom entreprenören i båda fallen måste se sin inkomst af skjutsningen minskad. Härtill kommer, att, med tillämpning af en skjutsvärdet fullt motsvarande lega, skjutsningen icke kan blifva för en entreprenör lönande med mindre han kan påräkna full sysselsättning för sin i och för skjutsningen använda uppsättning af personal, hästar och åkdon antingen genom en jämn skjutsåtgång eller andra tillfällen till körslor. I annat fall måste han på entreprenaden göra förlust, i samma mån som nämnda förutsättning icke är för handen.

Men ehuru af nu anförda skäl — hvilkas giltighet redan vid skjutsstadgans tillkomst synes hafva erkänts — entreprenadlegan i allmänhet måste, äfven efter den nu ifrågavarande omregleringen af skjutsväsendet, hållas relativt låg, och det bärande momentet i systemet i motsvarande mån läggas på entreprenadbidragen, är det uppenbarligen å andra sidan af vikt, att legan icke sättes för låg. Däraf skulle näm-

ligen alldeles onödigtvis föranledas en motsvarande uppstegring af bidragen.

I enlighet med denna min åsikt räknar också förslaget — ehuru sådant ej behöft däri utsägas, eftersom förhållandet ordnas vid sidan af den allmänna skjutsförfattningen — med den förutsättning, att den för hvarje ort i allmänhet gällande skjutslegan skall hållas vid en nivå, visserligen ej så hög som det verkliga skjutsvärdet men ej heller väsentligen understigande detta.

Vidkommande härefter den af Riksdagen ifrågasatta anordning att i särskilda fall, då sådant af lokala eller andra omständigheter kunde finnas påkalladt, förhöja skjutslegan utöfver den för orten i allmänhet gällande, synes mig på de af kammarkollegium härutinnan anförda skäl en sådan åtgärd vara lämplig.

Äfven för egen del utgår jag nämligen från det antagande, att en extra förhöjning af skjutslegan i undantagsfall kan vara ett både berättigadt och verksamt medel att åstadkomma entreprenader utan oskäligen uppoffring från det allmännas sida, ja understundom t. o. m. kanske utan någon sådan uppoffring alls. Det föreliggande förslaget vill också tillgodogöra sig denna utväg till nedbringande af skjutskostnaden enligt den nya ordningen genom en på sätt och vis mera *allmängiltig tillämpning af den redan nu i 26 § skjutsstadgan* för särskilda slag af skjutsanstalter *nedlagda princip om maximilegans öfverskridande*. Principens användning skall alltså enligt förslaget icke vara inskränkt till något visst slag af skjutsanstalter, utan kunna tagas i anspråk vid hvilken dylik anstalt som helst. Men härför uppställas endera af två förutsättningar. Den ena är, att, i anseende till särskilda lokala förhållanden vid viss skjutsanstalt, skjutsens verkliga värde därstädes är särskildt högt, så att den i allmänhet gällande skjutslegan icke står i rimligt förhållande därtill. Den andra åter är den, att uppehållandet af en anstalt skulle, utan skjutslegans förhöjning, finnas kräfva större kostnad för det allmänna, än som motsvarades af anstaltens nytta och behöflighet. Afgörandet, huruvida den ena eller andra förutsättningen skall anses vara för handen, och i hvad mån maximilegan i det särskilda fallet förty skäligen må höjas, är enligt förslaget — och måste väl äfven vara — öfverlämnadt åt lokalmyndigheternas fria pröfning, ehuru visserligen med den i sakens egen natur grundade begränsning, att principens användning skall vara undantag och icke regel. Med afseende å förhöjningens skäliga belopp erbjuder pröfningen i det först förutsatta fallet, då man endast har att träffa det verkliga, lokala skjutsvärdet, mindre svårighet än i det andra fallet,

då förhöjningen för att blifva för sitt ändamål effektiv väl icke sällan, utan kanske i regel måste tilltagas så, att det verkliga skjutsvärdet öfverskrides. Detta senare förhållande kan synas oegentligt, men å andra sidan torde det icke ligga någon obillighet däri, att den resande får erlägga någon öfverbetalning såsom premie för förmånen att med säkerhet kunna påräkna skjuts på en plats, där det allmänna icke har något större intresse af en skjutsanstalts uppehållande. I hvarje fall bör naturligen förhöjningen dock hållas inom rimliga gränser, och såsom en garanti såväl härutinnan som till skydd mot förhöjningens tillgifvande i oträngdt mål uppdrager förslaget åt vederbörande landsting och stadsfullmäktige endast initiativ och förberedande pröfning, men lägger afgörandet i länsstyrelsernas hand. Denna anordning har äfven Riksdagen tänkt sig såsom lämplig.

Akdonslega
m. m.

Revision af de föråldrade och som det vill synas alltför låga taxeratsatserna i afseende å akdonslega och en del i skjutsstadgan utsatta särskilda afgifter såsom väntningspenningar, godtgörelse för tillhandahållen, men ej begagnad skjuts m. m. synes jämväl vara lämplig, såsom i någon, om än mindre, mån ägnad att i allmänhet förbättra entreprenadvillkoren och såmedelst verka till nedbringande af entreprenadbidragen. I den mån afgifterna hänföra sig till själfva skjutsstadgan, är den åsyftade förhöjningen af desamma i förslaget iakttagen.

Landstingens
och läns-
styrelsernas
inbördes be-
fogenhet.

Då, såsom jag redan anfört, förslaget afser, att landstingsområdena resp. de i landsting ej deltagande städerna, skola hvar för sig i för- ening med staten vidkännas kostnaden för skjutsväsendet inom motsvarande orter, och då en mer eller mindre betydlig ökning af denna kostnad för framtiden efter den nuvarande skjutsskyldighetens afskaffande är att förvänta, har däraf, hvad först angår landstingen, äfven ansetts böra följa en motsvarande utvidgning af deras befattning med skjutsinrättningens administration och deras befogenheter i afseende därå, principen om länsstyrelsernas allmänna vårdnad och in- seende öfver skjutsverket likväl oförkränt.

Beträffande entreprenadbidragen, skall det enligt förslaget ankomma på landstingen att besluta, om och i hvad mån dessa bidrag i de särskilda fallen skola beviljas eller ej. Enligt den nuvarande ordningen — 15 § skjutsstadgan — skola landstingens beslut härutinnan anmälas till länsstyrelsernas pröfning, »därvid Konungens befallningshafvande har att hvarje särskildt beslut antingen oförändradt godkänna eller ogilla.»

Syftet med denna anordning är enligt motiven till skjutsstadgan

att, med hänsyn till statens deltagande i entreprenadbidragens utgörande, åstadkomma en garanti mot dessa bidrags öfver höfvan stora uppstegring till förfång för statsverket, och effektiviteten af länsstyrelsernas ingripande i detta syfte har naturligtvis också varit betryggad därigenom, att man haft den nuvarande skjutsskyldigheten att tillgå såsom reserv. Samma synpunkt har tydligen ock varit bestämmande för vissa andra föreskrifter i skjutsstadgan, hvilka innebära befogenhet för länsstyrelse att vägra godkännande af gjordt entreprenadanbud af den anledning, att för högt entreprenadbidrag därvid fordrats. I båda fallen handlar alltså länsstyrelsen såsom vårdare af statens direkta ekonomiska intresse, och dess funktion i sådant afseende är en ren lämplighetspröfning, till skillnad från den, väsentligen endast formella, kassationsrätt, som enligt landstingsförordningen tillkommer länsstyrelse beträffande landstingsbeslut i allmänhet.

Länsstyrelses omförmälda medbestämmanderätt i fråga om entreprenadbidragen har vid den nu föreslagna omregleringen af skjutsväsendet ansetts saklöst kunna undvaras. Skall nämligen, såsom förslaget afser, kostnaden för uppehållande af behöflig skjutsanstalt fördelas mellan landstingssamfälligheten och staten äfven där entreprenad icke kan åvägbringas, synes det vara likgiltigt, huruvida statens andel kommer att hänföra sig till ett entreprenadbidrag eller till den kostnad, som kräfvades för anstaltens uppehållande genom landstingets försorg på annat sätt än genom entreprenad. Länsstyrelsens vägran att godkänna ett af landstinget medgifvet men af länsstyrelsen för högt ansedt entreprenadbidrag kunde eljest föranleda till, att entreprenaden ginge om intet, och anstalten i följd därpå måste af landstinget på annat sätt uppehållas för högre kostnad, hvori staten då icke dess mindre finge deltaga. Följdriktigheten skulle i sådant fall fordra, att länsstyrelsen finge i syfte att nedbringa denna kostnad ingripa i landstingets dispositioner för anstaltens vidmakthållande. Men detta vore väl af praktiska skäl icke lämpligt och kunde väl i de flesta fall ej heller leda till afsedt resultat. Enligt min tanke bör landstingets eget intresse att söka så långt görligt är nedbringa skjutskostnaden innebära äfven för statens vidkommande en tillräcklig garanti mot en onödig uppstegring af denna kostnad, och den omständighet, att landstingens beslut om anslag till skjutskostnaden faktiskt skulle ådraga statsverket motsvarande utgifter, behöfver enligt min åsikt icke ingifva någon betänklighet, då det ju på andra områden af statsförvaltningen ansetts lämpligt att göra statens bidrag till någon viss kostnad beroende allenast

däraf, att vederbörande menigheter eller enskilda själfva tillskjuta någon del, mindre eller större, af samma kostnad.

Anvisandet från landstinget af skäligena entreprenadbidrag är i förslaget visserligen förutsatt såsom en gifven sak, men icke såsom någon skyldighet, hvars fullgörande i och för sig skulle kunna uttvingas genom någon länsstyrelsens rätt att förhöja bidragen, något som af förut anförda skäl ansetts ej böra komma ifråga. Men för landstingets underlåtenhet i berörda afseende ställes enligt förslaget det äfventyr, att, om till följd af bristen på tillräckligt bidrag entreprenad ej kan avvägbringas, landstinget själfvt får bära omsorgen om skjutsanstaltens uppehållande.

Af det anförda framgår, att bestämmandet af entreprenadbidragen eller i deras ställe annan kostnad för skjutsväsendet inom landstingsområdet skall vara landstingets ensak. Men för att upprätthålla denna viktiga grundsats har det befunnits nödigt att i förslaget stadga framskjutande af åtgärderna för entreprenaders åstadkommande — entreprenadauktioner o. s. v. — till ett år tidigare än enligt nuvarande ordning. Enligt förslaget skola alltså dessa åtgärder för entreprenad under nästkommande regleringsperiod vidtagas redan under den löpande periodens *näst sista* i stället för såsom nu *sista* år. Landstinget får sålunda visserligen att på vanligt sätt besluta om entreprenadbidragen samma år som auktionerna hållits. Men om entreprenad sedermera icke kan åstadkommas med det sålunda i hvarje fall gifna beslut i bidragsfrågan, återstår alltid ännu minst ett år till den nya periodens början, och ärendet återkommer då till nästa års landsting, som då blir i tillfälle att träffa nytt och definitivt förfogande om anstaltens uppehållande, på sätt landstinget då finner vara det mest tjänliga.

Under det länsstyrelse, på sätt nu anförts, skall enligt förslaget vara utesluten från befogenheten att pröfva och bestämma entreprenadbidragen eller eljest skjutskostnaden för det allmänna, blir förhållandet helt annat när det gäller frågorna om skjutsanstalters indragning och extra förhöjningar å skjutslegan. Afgöranderätten i dessa hänseenden är nämligen enligt förslaget förbehållen länsstyrelsen. Visserligen tillägger förslaget landstinget i dessa frågor initiativ och jämväl i första hand beslutanderätt — en anordning, som ansetts be- tingad af såväl landstingets ökade skyldigheter som det nära sammanhanget mellan nämnda frågor och den om bestämmandet af entreprenadbidragen. Men jag har icke tilltrött mig att helt öfverlämna dessa förfoganden i landstingets händer. Däraf skulle nämligen gärna kunna befaras, att landstinget af lätt förklarlig hänsyn att skydda de skatt-

dragande för större pålagor till skjutsväsendet skulle känna sig manadt att vidtaga indragningsåtgärder och extra legoförhöjningar i större utsträckning än som stode väl tillsammans med omsorgen om den allmänna samfärdsels behof. I allt fall vore det knappast riktigt att låta dessa för det allmänna samfärdsintresset ganska viktiga förfoganden ankomma på en korporation, där besluten kanske ej sällan framginge ur en blott tillfällig majoritet. På landstinget med dess organisation och arbetsätt — kortvariga sessioner, fullt upptagna af en mängd kräfvande arbetsuppgifter — kan ej heller skäligen ställas det anspråk, att det skall medhinna att åt hvarje skjutsväsende ägna den omsorgsfulla utredning och pröfning i här förevarande afseenden, som för ett slutgiltigt afgörande bör vara af nöden. Förslagets procedur i fråga om skjutsanstalters indragning, hvarvid vederbörande trafikanter skola före besluts fattande höras, medgifver ej heller en så summarisk behandling, som blefve nödig i händelse afgörandet skulle ankomma på landstinget allena. De nu afsedda frågorna äro för öfrigt tydligen af den art att de icke kunna utsöndras från länsstyrelsens befogenhet, om man icke vill uppgifva den af ålder gällande och i förslaget bibehållna princip, att skjutsväsendet skall stå under länsstyrelsens allmänna inseende och vårdnad.

På nu anförda grunder, hvilkas giltighet från länsstyrelsernas och kammarkollegii sida kraftigt framhållits, hvilat förslagets stadganden att landstingens beslut i frågor om skjutsanstalters indragning och om extra förhöjningar i skjutslegan i hvarje fall skola underställas länsstyrelsernas pröfning.

Beträffande härefter de städer, som ej deltaga i landsting, synes hvad här ofvan anförts om landstingens och länsstyrelsernas inbördes ställning och befogenhet i fråga om skjutsningens ordnande visserligen ej i allo äga samma giltighet, men dock i tillräckligt väsentlig mån för att motivera en motsvarande tillämpning på förhållandet mellan stadsfullmäktige och vederbörande länsstyrelser. I öfverensstämmelse härmed är förslaget jämväl affattadt.

Stadsfullmäktiges i länsstyrelsernas inbördes befogenhet.

Efter att sålunda hafva redogjort för förslagets allmänna grunder, anhåller jag nu få öfvergå till *detaljbestämmelserna i förslaget*, i den mån de kunna tarfva särskild motivering. Ganska många af dessa bestämmelser hafva kunnat ur den nu gällande skjutsstadgan upptagas, ehuru mestadels under annan redaktion, och torde jag icke behöfva uppehålla mig vid dessa. I detta sammanhang torde jag emellertid få

Förslagets detaljbestämmelser.

påpeka, att förslaget i afseende å ämnets allmänna anordning helt afviker från skjutsstadgan, för vinnande af en mera öfverskådlig och systematisk uppställning, därvid en uppdelning i särskilda kapitel äfven ansetts lämplig.

1 §.

Enligt nuvarande ordning skall i hvarje stad ovillkorligen finnas ordnad skjutsanstalt. För landsbygden äro i allmänhet också skjutsanstalternas tillvaro och förläggningsplatser faktiskt gifna därigenom att de hållas fästa vid sina respektive gästgifverihemman. Det är sålunda icke egentligen det större eller mindre behovet, som bestämmer, om en skjutsanstalt skall finnas å någon viss ort och hvar den därstädes lämpligen skall läggas. Att den nuvarande organisationen i detta afseende företer en betydande olägenhet genom sin brist på rörlighet och anpasslighet efter förändrade förhållanden torde vara ovedersägligt. Denna brist vill förslaget afhjälpa på det sätt, att enligt 1 § i hvarje fall behovet skall vara utslagsgifvande för frågan om skjutsanstalternas vara eller icke vara, likasom bestämmandet af den tjänliga platsen för densamma också skall blifva beroende på en lämplighetspröfning. Det är sålunda icke uteslutet, att skjutsanstalt i stad skall kunna helt och hållet undvaras, om nämligen lika lätt och säker tillgång på andra kommunikationsmöjligheter därstädes är för handen.

Med afseende å det närmare bestämmandet af tjänlig plats för skjutsanstalt å landsbygden torde böra tillses, att bestämningen i hvarje fall icke göres alltför trång, då härigenom entreprenads åstadkommande gifvetvis skulle kunna bli väsentligen försvåradt. Det bör sålunda icke komma i fråga, att anstaltens belägenhet skall behöfva hänföra sig till något visst hemman eller annat till lokaliteten lika inskränkt område. Fast hellre torde man ej sällan blifva nödgad att åt motsatta hållet gå något längre än af hänsyn till de resandes bekvämlighet egentligen vore önskligt. Jag föreställer mig sålunda, att skjutsanstaltens läge gärna kommer att bestämmas exempelvis så, att den skall falla inom en rayon af en kilometer från något centrum, en by, järnvägsstation, municipalsamhälle eller dylikt. Några närmare antydningar härutinnan torde emellertid icke behöfva i själfva stadgan meddelas.

2 §.

Beslutanderätten i fråga om inrättande, flyttning eller indragning af skjutanstalt eller om förändring af dess egenskap af gästgifveri eller skjutsstation skall enligt förslaget fortfarande liksom hittills tillkomma länsstyrelse. Till ledning för pröfningen bör tydligen i hvarje fall föreligga

någon utredning. Att länsstyrelsen därvid låter sig angeläget vara att infordra yttranden af närmaste magistrat eller kronobetjäning — understundom jämväl från länsstyrelse i angränsande län när nämligen frågan kan anses beröra förhållanden därstädes, — får väl tagas för gifvet utan att någon föreskrift därom behöfver i stadgan inrymmas. Däremot synes det kunna vara något tveksamt, hvilka vederbörande i öfrigt böra höras. För närvarande äger i dylika frågor, närmast med stöd af 3 och 18 §§ skjutsstadgan, undersökning rum genom vederbörandes hörande inför häradsrätt, men hvilka härvid äro att anse såsom rätta »vederbörande», lämnas i regel osagdt. Vanligen utses till sådana sammanträden kommunombud, och dessa anse sig främst representera de skjutskyldiga, när frågan kan beröra deras intresse såsom sådana. I analogi härmed skulle under den nya ordningen, då skjutsskyldigheten så att säga öfverflyttas på landstingen, dessa böra höras. Detta vore nog också både önskligt och i sin ordning, åtminstone vid fråga om inrättande af ny skjutsanstalt eller eljest om en sådan förändring, som kunde föranleda till ökning i skjutskostnaden. Ett sådant förfarande skulle emellertid blifva förenadt med alltför stor omgång och tidsutdräkt för att lämpligen böra ifrågakomma.

I själfva verket torde det också vara en annan synpunkt, som minst lika mycket bör betinga vederbörandes hörande, nämligen den afsedda åtgärdens behöflighet eller lämplighet för trafikanterna. Det är med andra ord trafikintresset, som här bör få tillfälle att göra sig hördt och framföra sina önskemål. I sådant syfte upptog förslaget tidigare en bestämmelse, att innevånarna inom den kommun, som frågan närmast rörde, så ock inom angränsande kommuner, skulle beredas tillfälle att yttra sig. Denna bestämmelse har visserligen från de flesta håll lämnats utan erinran, men å andra sidan har man velat göra gällande, att det trafikintresse, som man här ville träffa, ofta icke vore tillfinnandes inom de åsyftade kommunerna, hvilka hufvudsakligen kunde bestå af jordbrukare, som förfogade öfver egna hästar för sina resor och alltså hade ringa intresse af skjutsanstalten, utan måste sökas utom den närmaste orten, bland näringsidkare, tjänstemän och andra mera långväga trafikanter.

Med beaktande häraf och då emellertid äfven andra än trafikanter kunna hafva ett direkt intresse af hithörande frågor — exempelvis entreprenörerna vid närmaste skjutsanstalter — har förslaget nu jämkats därhän, att begreppet vederbörande bestämts såsom liktydigt med »trafikanter och andra, som saken kan röra».

Beträffande sättet för dessa vederbörandes hörande torde, på sätt

som redan skett i lagstiftningen om allmänna vägar, äfven här böra afskaffas den besvärliga och jämväl ur andra synpunkter olämpliga ordningen med undersökning inför häradsrätt. I stället anvisar förslaget ett sammanträde inför länsstyrelsen eller efter dess förordnande — alltefter som frågan gäller anstalt i stad eller på landet — inför resp. magistrat eller kronofogde.

3 §. Enligt nu gällande föreskrift skola vid gästgifveri finnas minst två rum för resandes härbärgerande. Häremot har anmärkts, att ett sådant rum kunde vid mindre gästgifverier vara tillfyllest, och då denna anmärkning synts befogad, är berörda föreskrift i enlighet härmed så ändrad, att det öfverlåtits åt länsstyrelse att bestämma antalet af ifrågavarande rum.

Tillika och med anledning af därom gjorda erinringar har ansetts böra föreskrifvas, att gästrummen skola vara försedda med nödigt lyse samt att de sängkläder, som tillhandahållas, skola vara vid behof uppvärmda.

5 §. Förslagets föreskrifter om antalet hästar m. m. som skola vid skjutsanstalt vara att tillgå och om tiden för deras inställande m. m. öfverensstämma väsentligen med motsvarande bestämmelser i den nu gällande skjutsstadgan. Till nödig komplettering hafva dock tillagts ett par detaljbestämmelser.

Sålunda har ansetts böra utsägas, att skjutsåkdon skall tillfredsställa fordran äfven på snygghet.

Vidare hafva angående farkoster för båtskjuts intagits föreskrifter, motsvarande hufvudsakligen hvad som i nu åsyftade hänseenden skall gälla om hästar och åkdon, med det ur trafiksäkerhetens synpunkt påkallade tillägg, att nödigt rodd- eller segelmanskap alltid skall medfölja farkost, samt att närmare föreskrifter om farkostens beskaffenhet, bemanning och högsta tillåtna belastning, såsom allt beroende af lokala omständigheter, ansetts böra i hvarje fall meddelas af länsstyrelse.

I detta sammanhang torde böra påpekas, att förslaget äfven räknar med användande af automobil eller motorbåt i skjutsningens tjänst. Särskildt hvad angår automobil har från flera håll här uttalats önskvärdheten af, att detta äfven på landsbygden redan nu ej ovanliga fortkomstmedel måtte vid den nu ifrågavarande omregleringen af skjutsväsendet uppmärksammas, och med afseende å den snabba utvecklingen på detta område har nämnda kraf synts böra vinna beaktande. Någon

skyldighet att skjutsa med så dyrbara och för våra vägförhållanden ingalunda alltid lämpliga fordon som automobiler lärer nu visserligen icke i något fall böra vederbörande åläggas. Men däremot bör man kunna räkna med möjligheten af, att en entreprenör är villig att för skjutsningen — till påtaglig fördel för denna — hålla sig med dylikt åkdon, och då bör han på lämpliga villkor medgifvas rätt därtill. Detsamma gäller om skjuts med motorbåt i stället för med vanlig farkost. I angifna syfte innehåller förslaget under kap. »särskilda bestämmelser», vissa föreskrifter, till hvilka jag anhåller få återkomma i det följande.

På sätt jag redan haft tillfälle utveckla, afser förslaget, att icke allenast skjutsningen utan äfven gästgifveri- eller stationshållningen skola ställas på entreprenad. Det skulle då kunna vara tänkbart, att hvardera prestationen för sig gjordes till föremål för särskild entreprenad. Fördelen härmed skulle vara, att fältet för täflan skulle vidgas och en liffigare konkurrens till godo för det allmänna vinnas, på det sätt nämligen, att antalet af dem, som ville och kunde åtaga sig den ena prestationen men icke den andra, i de flesta fall kunde tänkas vara större än antalet af dem, som vore hågade och i tillfälle att reflektera på bådadera på en gång. Jag förbiser icke, att häri kan ligga ett visst fog, men den därvid åsyftade tudelningen af entreprenaden har synts mig i praktiken knappast kunna utan alltför stora svårigheter genomföras. För närvarande har en spekulant valfrihet att åtaga sig enbart skjutsningen eller i förening därmed — så framt han förfogar öfver erforderlig och lämplig lägenhet — äfven gästgifveri- eller stationshållningen, under det entreprenad ensamt å den senare prestationen är utesluten. Men valet af det förra alternativet, entreprenad endast å skjutsningen, är nu praktiskt möjligt därigenom, att spekulanten för sådant fall kan räkna med den visshet, att anstalten, hvarifrån han har att utgöra skjutsningen, måste förblifva förlagd vid själfva gästgifverihemmanet såsom regleringens stödjepunkt. Under den nya ordningen åter, om gästgifveri- eller stationshållningen skulle göras till föremål för särskild entreprenad, skulle skjutsspekulanten ännu vid entreprenadauktionen å skjutsningen sväfva i ovisshet om hvar skjutsanstalten komme att blifva förlagd, och då denna omständighet ofta kunde vara af stor betydelse för honom, skulle han i sådant fall näppligen vara hugad att afgifva något anbud. Att återigen söka framskjuta åtgärderna för entreprenad å gäst- eller gästgifverihållningen så långt — minst ett år — att denna entreprenad vore ordnad, då entreprenad-

frågan om själfva skjutsningen skulle föreligga, kunde icke heller gärna gå för sig, då åtgärderna redan i det senare afseendet i förslaget måst utsträckas öfver en så lång tidrymd som inemot två år före entreprenadperiodens början. I allt fall vore det icke säkert, att den förra entreprenaden kunnat vid nyss antydda tidpunkt komma till stånd, utan gästgifveri- eller stationshållningen i följd däraf först sedermera måste på annat sätt ordnas, och entreprenadspekulanten alltså fortfarande stode inför ovisshet om anstaltens närmare förlägningsplats. Med det nu åsyftade förfarandet kunde jämväl inträffa, att en spekulant, som skulle vilja på billiga villkor åtaga sig skjutsningen om han därjämte finge anstalten förlagd till sin bostad, droge sig tillbaka därför att han i täflan om gästgifveri- eller stationshållningen gått miste om denna entreprenad för en annan spekulant, som underbjudit honom, men som icke deltog i täflan om skjutsentreprenaden, å hvilken antagligt anbud från annat håll möjligen icke stode att erhålla.

Under sådana förhållanden kan jag icke finna, att ett särskiljande af entreprenadens båda beståndsdelar, med särskilda af hvarandra oberoende entreprenader för hvardera, skulle vara lämpligt. I öfverensstämmelse härmed föreskrifver förslaget, att såväl gästgifveri- eller stationshållningen som skjutsningen skola sammanslås under en gemensam entreprenad.

Med afseende å uttrycket »entreprenad» i förslagets mening får jag i detta sammanhang påpeka, att därmed endast afses sådant beting, som åstadkommes genom länsstyrelsens och dess underlydande organs åtgärder i den därför af förslaget anvisade ordning, men icke de mera privata uppgörelser, som kunna träffas genom vederbörande landsting eller städer, när i brist af entreprenad i nyssnämnda mening skjutsanstalt måste genom landstingets eller stadens egen försorg uppehållas. Vid sådana uppgörelser skall det naturligtvis icke vara vederbörande förmenadt att, om så ske kan, träffa särskilda aftal om bestridande af gästgifveri- eller stationshållningen och skjutshållningen hvar för sig.

7 och 8 §§.

Liksom nu, skall enligt förslaget skjutsanstalt alltefter dess egenskap af gästgifveri eller skjutsstation förestås af särskild person, gästgifvare eller stationsföreståndare. Närmast till en sådan befattning står tydligen entreprenören. Förslaget uppdrager fördenskull befattningen åt honom, utan att han behöfver därtill särskildt antagas. Härmed sammanhänger ock, att förslaget fordrar samma personliga kvalifikationer för såväl den ena som den andra befattningen. Emel-

lertid har föreskriften, att entreprenören tillika skall vara gästgifvare eller stationsföreståndare, ansetts icke böra vara ovillkorlig. Det skulle nämligen kunna inträffa, att en person, som eljest gärna kunde vara villig att på nöjaktiga villkor åtaga sig entreprenaden, afhölle sig därifrån, om han såsom entreprenör i hvarje fall skulle vara pliktig att själf utöfva jämväl befattningen såsom gästgifvare eller stationsföreståndare, hvilken befattning rimligtvis måste kräfvat vederbörandes bosättning å själfva anstalten eller i dess omedelbara närhet. Med hänsyn härtill har det ansetts böra lämnas öppet för entreprenör att i sitt ställe till gästgifvare eller stationsföreståndare sätta annan person, som af länsstyrelsen godkännes. Undantag från den nyssnämnda regeln kan äfven äga rum på det sätt, att entreprenören, utan att eftersätta sina skyldigheter i denna sin egenskap, däremot såsom gästgifvare eller stationsföreståndare visar sig så försumlig eller olämplig, att han efter ty förslaget därom utsätter måste skiljas från den senare befattningen. I sådant fall måste annan person därtill antagas, och skall det enligt förslaget (37 §) åligga entreprenören att vidkännas kostnaden för befattningens uppehållande genom ett sådant substitut.

Där entreprenad i förslagets mening icke äger rum, måste naturligtvis en särskild person antagas till ifrågavarande befattning, såsom den där i hvarje fall måste uppehållas. I förslaget upptages jämväl uttrycklig föreskrift härom.

Enligt 5 § i nu gällande skjutsstadga antages och förordnas gästgifvare och föreståndare för skjutsstation endast å landet af länsstyrelse, men i stad af magistraten, likasom befogenheten att skilja vederbörande från befattningen är på motsvarande sätt ordnad. I förslaget är däremot, för likformighetens skull, både den ena och andra befogenheten utan undantag uppdragen åt länsstyrelse, utan hvars godkännande icke heller en entreprenör kan såsom sådan komma i fråga.

Den i 33 § skjutsstadgan gifna föreskrift, att vid skjutsanstalt skall genom föreståndarens försorg och på hans bekostnad finnas uppsatt en tafla, angifvande anstaltens namn och dess egenskap af gästgiveri eller skjutsstation har i förslaget bibehållits med tillägg, att tafelan bör, såsom redan nu allmänt torde brukas, utvisa jämväl namnen å de skjutsanstalter, till hvilka skjuts från anstalten i fråga utgöres, och afstånden till desamma.

Förslagets stadganden om gästgifvares och stationsföreståndares allmänna skyldigheter öfverensstämman väsentligen med motsvarande bestämmelser i 48 § skjutsstadgan.

Enligt 49 § skjutsstadgan skola gästgifvare och stationsföreståndare till sitt biträde för budning af skjuts och de resandes betjänande jämväl i öfrigt hafva en pålitlig, ärlig och nykter hållkarl, där icke med afseende å de resandes ringare antal länsstyrelsen finner ett sådant biträde kunna undvaras. Är hållkarlen frånvarande eller finnes sådan icke anställd, skall gästgifvaren eller stationsföreståndaren själf eller genom annan därtill tjänlig person fullgöra hållkarlens åliggande.

Då emellertid skyldigheten att hafva hållkarl ofta torde kunna ställa sig för en entreprenör afsevärdt betungande, och det biträde åt de resande, som här afses, väl i allmänhet torde kunna utan svårighet lämnas af entreprenören i egen person eller på annat sätt än genom en för ändamålet särskildt anställd person, har jag ansett nämnda skyldighet kunna utan olägenhet eftergifvas. Med förslaget affattning i 11 § blir det i allt fall gästgifvarens eller stationsföreståndarens skyldighet att sörja för, att de resande icke må sakna erforderlig handräckning i nu berörda hänseende. Hvad beträffar budning af skjuts torde sådan budning efter entreprenadsystemets införande mera sällan behöfva ifrågakomma.

12 §.

Ehuru fallande utom förslaget ram, torde här böra omnämnas, hurusom en länsstyrelse fäst uppmärksamhet på det, enligt dess mening, oegentliga förhållandet, att beloppet af skjutslega för parskjuts sättes till dubbelt mot enkelskjuts, ehuru kostnaden för tillhandahållande af körsven i båda fallen vore densamma. Enkelskjutsen borde enligt denna länsstyrelses åsikt rätteligen taxeras relativt högre.

Anmärkningen synes icke sakna fog, och antager jag, att förhållandet kommer att uppmärksammas vid blifvande frågor om förändringar i gällande taxesatser för skjutslegan inom de särskilda orterna.

14 §.

I fråga om förslaget bestämmelser rörande förutsättningarna för skjutslegans förhöjning i särskilda fall, tillåter jag mig åberopa hvad därom vid förslaget allmänna grunder redan anförts. Angående giltighetstiden för en dylik förhöjning innehåller förslaget, att densamma må beslutas antingen för viss tid eller tills vidare. Det förra alternativet hänför sig till regleringen för en bestämd entreprenadperiod, därvid förhöjningen betingas af entreprenadbidragets storlek. Kan för nästföljande period billigare anbud erhållas, kan skjutslegan sålunda åter nedgå till det vanliga maximum. En mera permanent förhöjning, hvarpå syftar uttrycket »tills vidare», torde däremot vara på sin plats i det fall, att fråga är om en skjutsanstalt, där i anseende till

särskilda svårigheter för skjutsningens utgörande den vanliga maximi-
legan måste anses afsevärdt understiga det verkliga skjutsvärdet.

Rättigheten att vid skjutsanstalt påkalla och erhålla skjuts har enligt äldre föreskrifter icke varit en hvar medgifven, utan underkastad vissa inskränkingar innefattande bland annat i allmänhet förbud att anlita skjutsanstalt för fortkomst i själfva hemtrakten. Alla dessa inskränkingar hade enligt motiven till skjutsstadgan ansetts böra bortfalla. Någon uttrycklig bestämmelse i detta syfte är emellertid icke i den nu gällande stadgan intagen. Då å andra sidan författningens föremål i 1 § angifves afse skjuts för *resandes* befordran, har man velat göra gällande, att rättigheten i fråga endast borde tillkomma verkliga resande; och i rättsskipningen saknas icke heller exempel på beslut i denna riktning. Om det ock i särskilda fall kan vara vanskligt att afgöra, huruvida en person skall anses vara resande eller ej, måste man dock i andra fall kunna bestämdt fränkänna honom en sådan egenskap. Det lär icke vara ovanligt, att personer t. o. m. just i samförstånd med en illojal entreprenör till men för ankommande verkliga resande upptingat hela antalet skjutshästar vid anstalten endast för utflykter i dess omedelbara närhet, och dessa personer böra rimligtvis icke kunna anses som resande. I syfte att såvidt möjligt förekomma dylika missbruk och tillika förhindra det äfvenledes oegentliga förhållande, att skjuts anlitas endast för godsbefordran, har i förslaget i denna del ansetts böra angifva, hurusom den allmänna rättigheten att påkalla och erhålla skjuts skall vara knuten vid rekvirentens egenskap af resande.

16 §.

I öfrigt har på grund af därutinnan gjord erinran ansetts nödigt att i berörda afseende stadga det af god ordning påkallade undantag, att skjuts skall kunna förvägras drucken eller vildsint person.

Förslagets bestämmelser om rätt att erhålla skjuts äfven från eller till annat ställe än skjutsanstalt öfverensstämma i hufvudsak med motsvarande föreskrifter i skjutsstadgan. Denna rätt har emellertid nu ansetts böra göras beroende af den förutsättning, att ordentlig, framkomlig väg finnes till det särskilda ställe, som skall utgöra resans begynnelse-, respektive slutpunkt. Däraf skall alltså följa å ena sidan, att entreprenören skall kunna vägra att skjutsa exempelvis på dåliga och svåra byvägar, men å andra sidan, att hans skjutsskyldighet icke, såsom i en del yttranden föreslagits, skall vara inskränkt till allenast allmänna vägar, en inskränking som uppenbarligen skulle i väsentlig mån förringa betydelsen af nämnda rättighet.

17 §.

Vidare har bibehållits den i 47 § skjutsstadgan gifna bestämmelse om rätt för resande, som med skjuts ankommer till stad, att utan särskild ersättning med skjutsen färdas till annat ställe inom staden än därvarande skjutsanstalt; dock att, när städer kunna hafva mycket vidsträckta områden, uttrycket »staden» i angifna sammanhang ansetts böra utbytas mot »stadens planlagda område».

Den i samma paragraf af skjutsstadgan bestämda särskilda ersättning af femtio öre för hvarje häst, som af resande begagnas för färd till uppsökande af härbärke inom stad, när sådant icke kan å uppgifna stället erhållas, har ansetts böra ökas till sjuttiofem öre.

I några yttranden har föreslagits, att resande skulle tillförsäkras ovillkorlig rättighet att begagna erhållen skjuts jämväl för återfärd. Enligt uppgift praktiseras i vissa orter allmänt så, att resande använder samma skjuts i retur mot hälften af belöpande lega.

Emellertid torde det knappast vara billigt, att en entreprenör i hvarje fall — om han t. ex. verkställt en skjutsning på ett långt, backigt skjutshåll under svårt väglag och med tung belastning på äkdonet — skall vara tvungen att omedelbart om igen fullgöra samma betungande prestation. Å andra sidan och under vanliga, lättare skjutsförhållanden torde man kunna förutsätta, att entreprenören gärna skall vara benägen att tillhandagå den resande med återskjuts, till och med mot en reducerad lega, hellre än att icke få någonting alls för återfärden. Under sådana omständigheter har det syntts mig lämpligen böra få bero på öfverenskommelse mellan vederbörande själfva, om och på hvilka villkor återskjutsen skall få begagnas. Någon anvisning härom lär icke behöfva i stadgan meddelas.

18 s.

Beställning af skjuts i förväg kan nu, jämlikt 34 § skjutsstadgan, icke med laga verkan göras på annat sätt än genom aflämnande af skriftlig beställningssedel, undertecknad af den resande själf eller annan person å hans vägnar, samt närmare angifvande den skjutsprestation som önskas.

Från många håll har man nu anmärkt, att denna ordning, hvilken i praktiken sällan iakttoges, vore både olämplig och otidsenlig. Den lämnade ett lätt tillfälle att trakassera de resande. Rekvisitionen uppsättande skriftligen och dess aflämnande — insändande med posten vore sålunda ej giltigt — vore alltför tunga formaliteter. I vissa fall vore det t. o. m. omöjligt för den resande att före sin ankomst få beställningssedeln »aflämnad».

Med afseende å sålunda anförda omständigheter har framhållits

önskvärdheten af, att skjuts finge beställas icke blott genom skriftlig rekvisition — hvilken i sådant fall borde få sändas med posten — utan äfven genom vare sig muntlig tillsägelse med bud eller telegram eller, såsom nu oftast skedde, telefon. Vid många skjutsanstalter funnos redan telefon, och det kunde t. o. m. ifrågasättas, om ej för nu ifrågavarande ändamål anstalterna i allmänhet borde på det allmännas bekostnad förses med sådan förbindelse.

Ett dylikt önskemål torde nu visserligen åtminstone för närvarande böra lämnas å sido, men i öfrigt hafva vissa lättnader i förevarande hänseende ansetts böra de resande medgifvas. Sålunda tillstodjer förslaget beställning af skjuts, förutom genom skriftlig rekvisition, jämväl, där så ske kan, genom telegram eller telefon. Rörande den skriftliga rekvisitionen lämnar förslaget tillika öppet, huru densamma skall ställas adressaten i händer, hvarvid det alltså icke skall vara uteslutet att härvid anlita allmänna posten. Beställning per telefon åter har, af skäl, som jag strax skall beröra, ansetts böra få ske endast från telefonstation, men icke från enskild abonnents apparat.

Strängt taget borde förfarandet i hvarje fall vara så ordnad, att beställningen därigenom blefve för båda parterna fullt bevislig. Af praktiska skäl är väl emellertid detta knappast möjligt. Hvad den resande beträffar, lär det alltså böra öfverlätas åt hans eget intresse att förskaffa sig den bevisning om gjord beställning, som eventuellt kan vara behöflig. Den nuvarande ordningen erbjuder ej heller någon garanti i detta afseende. Från motpartens, entreprenörens synpunkt, blir förhållandet i någon mån motsatt. Han bör nämligen, om han skall vara skyldig att taga beställningen till efterrättelse, med skäl kunna fordra, att densamma göres i sådan form, som gifver åtminstone en antaglig presumtion för en verklig, i god tro och ej af okynne eller eljest obehörigen gjord rekvisition. Det synes också vara ett dylikt betraktelsesätt, som förestafvat den nu gällande föreskriften, att beställningssedeln skall vara undertecknad af den resande själf eller annan person å hans vägnar. Också är denna föreskrift i förslaget bibehållen. En blott och bart muntlig tillsägelse, såsom väl oftast framförd af tredje man, hvilken icke vårdat sig om eller icke ens kunnat förskaffa sig tillförlitlig kännedom om beställarens identitet och hvilken dessutom ofta icke ens är vittnesgill, torde lika litet nu som hittills böra såsom giltig beställning godtagas. Vid beställning genom telegram eller telefon synes man till entreprenörens trygghet skäligen kunna fordra, att beställningen genom påskrift å telegrammet eller i sammanhang med telefonmeddelandet vitsordas af vederbörande tjänsteman å den

station, hvarifrån telegrammet expedieras eller telefonbudet sker. Af denna, i förslaget intagna föreskrift blir en gifven följd, att, såsom nyss nämnts, telefonbeställning från enskild apparat icke skall vara medgifven — något som naturligen icke hindrar, att rekvisitionen från sådan apparat intelefoneras till stationen, för att genom dess försorg vitsordas och fortskaffas till ort och ställe.

19 §.

Den så kallade väntningstiden utgör nu enligt 35 § skjutsstadgan fyra timmar och de så kallade väntningspenningarna femtio öre för hvarje häst för hvarje full timme som af väntningstiden förflyter efter det skjutsen å utsatt tid varit att tillgå.

I Riksdagens skrifvelse har ifrågasatts, huruvida väntningspenningarna möjligen kunde behöfva förhöjas. I flertalet af de öfver samma skrifvelse afgifna yttranden förordades ändring beträffande antingen väntningstiden eller väntningspenningarna, eller både i ena och andra afseendet på en gång. Väntningstiden ansågs sålunda från åtskilliga håll kunna mer eller mindre inskränkas, enligt olika förslag till en, två eller tre timmar. Såsom skäl härför anfördes, dels att resorna på skjuts numera till följd af de många järnvägs- och ångbåtsförbindelserna vanligen vore korta, så att det ginge lättare att närmare bestämma tiden för resandes ankomst till skjutsanstalt, dels att beställning af skjuts genom anlitan af telefon och telegraf numera ofta lätt kunde återkallas och dels att det numera torde vara lättare än förr att erhålla annan skjuts än från skjutsanstalt, i fall en landsvägsresa af oförutsedd anledning skulle fördröjas. I fråga om väntningspenningarna frambyros åtskilliga olika förslag till förhöjning eller förändrad beräkning, därvid jämväl ifrågasattes, att den nu stadgade tidsenheten hel timme skulle utbytas mot half- eller fjärdedels timme, att afgiften skulle vara antingen högre eller lägre för den första tidsenheten än för de följande eller att beräkningen skulle afse på börjad i stället för full timme etc., allt under mångahanda olika kombinationer.

Förslaget i dess ursprungliga skick innehöll i afseende å väntningstiden, att det skulle ankomma på länsstyrelsen att närmare bestämma denna tid efter lokala förhållanden inom en gräns af lägst två och högst fyra timmar; och beträffande väntningspenningarna gjordes ej annan ändring, än att det nu gällande beloppet af femtio öre per häst och full timme höjdes till sjuttiofem öre.

Nu har emellertid framhållits önskvärdheten af, att väntningstiden fortfarande vore i stadgan fastställd lika för hela landet. Vidare har

uttalats, att den föreslagna beräkningen af väntningspenningarna näppeligen vore rättvis. Utom det att en ersättning af sjuttiofem öre per timme för hvarje häst måste anses otillräcklig, innebure den antagna beräkningsgrunden, att en entreprenör finge låta skjuts stå i beredskap så länge som nära en hel timme utan någon som helst ersättning, hvilket icke kunde vara billigt.

Med beaktande af dessa erinringar och då väntningstiden synt mig kunna utan olägenhet nedsättas till två timmar, afser det nu föreliggande dels en sådan nedsättning, dels ock, beträffande väntningspenningarna, att dessa skola utgå med tjugofem öre per häst för hvarje full fjärdedels timme, som af den stadgade väntningstiden förflyter.

I hufvudsaklig öfverensstämmelse med innehållet i 32 § skjutsstadgan upptager förslaget stadganden om ansvar och skadeersättningskyldighet för underlåtenhet att lämna skjuts i behörig tid och i laggillt skick eller för vållande på annat sätt till uppehåll för den resande eller slutligen för affordrande af för hög betalning. 20 §.

Enligt 39 § skjutsstadgan skall, när skjutsbeställning återkallas senare än två timmar före den utsatta tiden, den resande betala för den skjutsandes besvär och tidspillan en särskild ersättning af femtio öre per häst. Nämnda tid har i förslaget ansetts kunna nedsättas till en timme, på samma gång som däremot ersättningen, likmätigt den förut antydda principen om skjutsafgifternas förhöjning i allmänhet, ökats till sjuttiofem öre. 21 §.

Enahanda förhöjning har äfven vidtagits med afseende å den minimiafgift, som jämlikt nyssberörda paragraf i skjutsstadgan skall utgå för tillhandahållande af skjuts vid särskildt hämtningsställe, när skjutsen icke af den resande begagnas.

Sker i någotdera af oförmälda båda fall återkallelse af skjutsbeställningen så sent, att väntningstid börjat löpa, böra äfven väntningspenningar enligt den allmänna regeln skäligen få beräknas, hvilket till undanröjande af tvekan härom ansetts böra särskildt utsägas.

I stället för de i 36 § skjutsstadgan meddelade, delvis kasuistiska och ej heller fullt rationella bestämmelser om antalet resande och maximivikt af resgoods för hvarje skjutshäst hafva motsvarande föreskrifter i förslaget, efter mönster af en främmande lagstiftning, grundats på regel om en viss angifven allmän maximibelastning af skjutsåtkdonet 23 §.

hvad beträffar personer och resgoods, likgiltigt sedan om denna belastning hänförs till personerna eller godset. Omförmälda maximum har därvid, i ungefärlig öfverensstämmelse med den beräkning, som synes ligga till grund för skjutsstadgans nyssberörda bestämmelser, ansetts höra sättas till respektive 160 och 240 kilogram för hvarje häst, allt eftersom skjutsare medföljer åkdonet eller ej, hvarvid man — såsom ock uttryckligen angifves — utgår från en antagen normal vikt af 80 kilogram för fullvuxen person. Såsom sådan räknas här, likasom nu, en hvar som fyllt tolf år. Viktsatsen för barn under tolf år har med hänsyn till den nuvarande bestämmelsen, att två sådana räknas lika med en person, ansetts kunna sättas till 40 kilogram. I öfrigt har det synts lämpligt att, i fråga om resgoods, medgifva en frivikt på det sätt att, när sådant gods ej utgör mer än 10 kilogram för hvarje häst, godset icke skall tagas i beräkning.

Med tillämpning af dessa bestämmelser vinner man bland annat och särskildt det från flera håll uttalade önskemål, att två resande, som ej medhafva något egentligen tyngande gods, skola äga rätt att åka tillsammans efter en skjutshäst. Enligt hvad som uppgifvits, skall i flera orter praxis vara den, att vid dylik samäkning betalas lega i banko mot den vanliga; men med nyss nämnda förbehåll i fråga om resgodset lär en sådan förhöjning väl få anses oberättigad.

Å häst, som användes till ridt, får nu ej läggas gods till större tyngd än 40 skålpund. Denna maximivikt är i förslaget något nedsatt nämligen till 15 kilogram.

24 §

Enligt 37 § skjutsstadgan skola för större heltäckt vagn med plats inuti för fyra personer eller därmed jämförligt åkdon begagnas tre hästar. Denna bestämmelse har ansetts saklöst kunna eftergifvas. Vagnar af detta slag, hvilka för öfrigt icke torde ofta förekomma i skjutstrafik, tillverkas numera så lätta, att de utan svårighet kunna dragas af två hästar. Med förslagets regler om åkdonets maximi-belastning torde någon fara ej heller behöfva förefinnas, att skjutsningen genom berörda förändring skulle blifva alltför betungande.

25 §.

Jämlikt 38 § skjutsstadgan äger resande rätt att själf eller genom medhafd betjäning köra det åkdon, han för resan begagnar. I Riksdagens skrivelse har ifrågasatts begränsning af denna rätt, och i flera yttranden har man påyrkat ett fullständigt borttagande af densamma. Ingen entreprenör, heter det, ville utsätta sig för möjligheten att på

detta sätt få sina hästar skadade eller förstörda med risk, i anseende till den resandes bristande vederhäftighet, att själf få bära förlusten; och då den resande påfordrade att själf få köra, skedde det vanligen under sådana omständigheter, att han ingalunda borde kunna påräkna lagens stöd.

För egen del föreställer jag mig, att ifrågavarande rättighet lämpligen skulle kunna begränsas till det fall, att den resande färdas med eget åkdon — då han naturligen bör hafva ett berättigadt intresse att detta åkdon icke må skadas eller förstöras genom vårdslös framfart.

I öfverensstämmelse härmed är förslaget i denna del affattadt.

Nyss åberopade paragraf i skjutsstadgan förbjuder användning af minderårig såsom skjutsare, om ej den resande det medgifver.

Då emellertid begreppet »minderårig» i olika författningar har olika betydelse, torde detsamma här böra närmare bestämmas. I detta afseende och då skjutsaren, med hänsyn till egen ansvarsskyldighet, synes böra vara helt underkastad dithörande bestämmelser och sålunda bör hafva uppnått den för straffbarhetens fulla inträdande i allmänhet stadgade åldersgräns af aderton år, har denna åldersgräns nu jämväl ansetts böra antagas. Detta så mycket hellre som en blott femtonåring icke i regel torde kunna anses innehafva nödiga förutsättningar för att vara en säker och pålitlig körsven i all synnerhet nu, då vägarna börjat befaras med automobiler, hvaraf mötande hästar lätt skrämmas. Härtill kommer, att skjutsaren ju måste, i entreprenörens frånvaro, representera honom gentemot den resande, något som tydligen bör betinga en viss större mognad hos den förstnämnde.

Frånsedt åldersbegränsningen, uppställer skjutsstadgan icke någon särskild fordran på skjutsarens kvalifikation. Ur synpunkten af den resandes trygghet bör dock billigtvis kunna fordras, att ingen, som af annan än nu berörda anledning uppenbarligen — t. ex. en onykter, orkeslös eller mindre vetande person — är för ändamålet olämplig eller oduglig, må såsom skjutsare godtagas. Detta har fördenskull förslaget utsagts.

Enligt 42 § skjutsstadgan äger resande icke fordra skyndsammare fortkomst än efter en och en half timme på milen. Med hänsyn till, att hästmaterialet numera i allmänhet torde vara af bättre och kraftigare beskaffenhet än vid tiden för skjutsstadgans tillkomst, har nämnda bestämmelse till de resandes förmån ansetts kunna ändras till en och en fjärdedels timme på milen.

Samma paragraf i skjutsstadgan medger den resande rätt att göra

uppehåll under färden endast en fjärdedels timme. Detta har ansetts olägligt för t. ex. läkare vid sjukbesök, tjänstemän vid förrättning o. s. v. Med hänsyn härtill har i förslaget uppehållstiden blifvit utsträckt ända till tre timmar, men mot skyldighet å andra sidan för den resande att erlægga väntningspenningar för den tid som öfverskjuter en fjärdedels timme.

29 §.

Föreskriften i 43 § andra stycket skjutsstadgan om resandes skyldighet att ersätta af honom eller »hans körsven» — en mindre lycklig formulering, eftersom uttrycket ju kan afse äfven entreprenörens skjutsare — vållad skada å häst eller åkdon synes egentligen afse det fall, att skadan uppkommer därigenom att körningen verkställes af den resande själf eller hans betjäning. Med hänsyn likväl därtill, att skadan kan vållas af den resande eller hans folk äfven på annat sätt och för öfrigt kan afse äfven seltyg och ridsadel, har stadgandet i förslaget erhållit en häraf påkallad förändrad affattning.

Hvad samma paragraf i skjutsstadgan utsätter om bestämmande, i brist på öfverenskommelse, af ersättningsens belopp genom särskildt tillkallade gode män har ur förslaget uteslutits. Det har nämligen anmärkts och påvisats, att stadgandet — i praktiken högst sällan anlitadt — innebär en allt för omständlig och tidsödande procedur, som icke ens alltid är möjlig, om nämligen, såsom fallet lätt kan vara, skadan inträffar ute på skjutshället eller eljest på en mindre bebyggd trakt, där några personer, lämpliga att fullgöra godemansuppdraget, icke stå att finna. Dessutom har såsom en oegentlighet påpekats, att valet af gode män i ingen mån vore förbehållet den resande, utan endast andra parten. Härtill kan läggas, att den nuvarande bestämmelsen lämnar oafgjordt, huru förfaras skall, då gode männen stanna i olika meningar, en brist som rätteligen skulle påkalla ännu mer ingående bestämmelser och en ökning af gode männens antal, hvarigenom apparaten blefve ännu tyngre.

I betraktande häraf och då hela förfarandet endast ingår såsom ett villkor för den resandes rätt att erhålla skjuts till resans fortsättande, har det synts mig som om man i detta afseende, utan att praktiskt taget alltför mycket blottställa den resande, skulle kunna uppställa fordran på, att vederbörande åsämjas om ersättningsens belopp. I öfrigt torde förutsättningarna för nyssnämnda rätt böra vara desamma som nu, nämligen att ersättningsbeloppet bör vara erlagdt eller säkerhet därför ställd.

Enligt 46 §, jämförd med 51 §, skjutsstadgan är anteckning i dagboken nu i regel den enda tillåtna formen för anförande af klagomål öfver gästgifyvares, stationsföreståndares eller skjutsares förhållande. Då det likväl torde böra lämnas den resande öppet att, om han hellre vill, i särskild skrift omedelbart hos vederbörande — magistraten eller länsmanen — anmäla sitt klagomål, hvarigenom jämväl en snabbare undersökning möjliggöres, är det enligt förslaget öfverlämnadt åt den resande att välja hvilketdera förfaringssättet han vill. Det låter tänka sig, att anlitaandet af den särskilda anmälningsformen skall falla sig mera tilltalande för den resande ur den synpunkt, att han därigenom undgår de trakasserier, för hvilka en anteckning i dagboken skulle kunna för tillfället utsätta honom från entreprenören eller hans personal.

34 §.

I händelse af gästgifyvares eller stationsföreståndares vägran att tillhandahålla dagboken för klagomåls antecknande är den resande nu, jämlikt 51 § skjutsstadgan, berättigad att införa klagomålet i dagboken vid nästa skjutsanstalt eller ock skriftligen anmäla detsamma hos länsstyrelsen. Då emellertid den nästa skjutsanstalten kan lyda under annan magistrat eller länsman än den anstalt, till hvilken klagomålet hänför sig, och häraf skulle kunna föranledas tvekan eller omgång med afseende å rätt vederbörande för hållande af den undersökning, som af klagomålet skall följa, samt den resande i hvarje fall enligt förslaget har sig öppet att med klagomålet vända sig direkt till vederbörande magistrat eller länsman, har nämnda bestämmelse i skjutsstadgan ansetts kunna ur förslaget uteslutas.

I 53 § skjutsstadgan föreskrifves, att länsman skall för inspektion minst en gång i hvarje månad besöka de inom hans tjänstgöringsdistrikt varande skjutsanstalter. Det har anmärkts, att dessa täta inspektionsresor, hvilka icke vore förenade med ersättning, vore för länsmanen alltför betungande, helst i de norra orterna med deras långa afstånd. De kunde ej heller medföra åsyftadt gagn. Hvad som därvid kunde utrönas vore vanligen det minsta, och sin egentliga erfarenhet om förhållandena hämtade länsmanen ur dagböckerna eller genom sin beröring med den trafikerande allmänheten. Också hade på flera orter de nämnda resorna alldeles kommit ur bruk. De kunde gärna helt slopas eller åtminstone betydligt inskränkas.

36 §.

I allmänhet har man dock uttalat sig för bibehållandet, om än med lämplig inskränkning, af ifrågavarande inspektion såsom väl

behöflig. Därvid har äfven ifrågasatts, att länsmännen skulle beredas ersättning af allmänna medel för omförmälda resor.

För egen del har jag icke funnit skäl att frångå den nuvarande ordningen i vidare mån än att de obligatoriska besöken synts mig kunna såsom regel inskränkas till ett i hvarje kvartal. Där likväl de lokala förhållandena icke erbjuda någon afsevärd svårighet och kostnad för länsmannen att fortfarande såsom hittills en gång i månaden besöka vederbörande skjutsanstalter, torde det lämpligen kunna öfverlätas åt länsstyrelsen att meddela förordnande härom. I öfverensstämmelse härmed är förslaget i denna del nu affattadt.

Någon ersättning åt länsmannen för meranämnda resor har jag icke trott mig böra föreslå, då besöken väl i allmänhet torde kunna göras i samband med förefallande resor i andra tjänsteärenden, utan att sålunda några extra resor annat än i undantagsfall må behöfva för ändamålet företagas.

37 §.

Förutsättningarna för gästgifvares eller stationsföreståndares skiljande från befattningen äro enligt förslaget desamma som i motsvarande afseende återfinnas i 54 § skjutsstadgan. För närvarande äger i stad magistraten meddela beslut om dylik åtgärd, men enligt förslaget skall sådant tillkomma länsstyrelse. Förslaget utgår nämligen från den regel, att entreprenören tillika skall vara gästgifvare eller stationsföreståndare; och då entreprenörens antagande såsom sådan skall tillhöra länsstyrelsen, lärer frågan om hans aflägsnande från den särskilda befattningen såsom gästgifvare eller stationsföreståndare jämväl böra öfverlämnas åt länsstyrelsens pröfning. På sätt redan vid förslagets 7 § är omnämndt, kan härvid inträffa, att entreprenören skiljes från den nyssnämnda särskilda befattningen, men kvarstår såsom entreprenör, då han nämligen såsom sådan icke låtit komma sig någon försumlighet till last. Underlåtenhet att fullgöra entreprenörsskyldigheten i inskränkt mening, likasom entreprenörens dödsfall eller befunna olämplighet, måste däremot naturligen föranleda hela entreprenadens öfverflyttande på annan person, eventuellt på den förre entreprenörens eller hans dödsbos eller löftesmäns bekostnad.

Här måste man emellertid räkna med det fall, att skjutsanstalten icke kan på detta sätt uppehållas. För sådan händelse har man nu, jämlikt 20 § skjutsstadgan, att anlita skjutsskyldigheten och är därigenom säkerställd. Med skjutsskyldighetens afskaffande enligt förslaget är denna garanti utesluten. Icke heller synes man lämpligen här, då frågan kan gälla endast ett kort provisorium medan jämförelsevis

lång tid kan återstå till nästa landstingssammanträde, kunna öfverflytta skyldigheten på landstinget. Det återstår då knappast någon annan utväg än att indraga anstalten för återstående entreprenadtiden. Till undanröjande af all tvekan utsäger också förslaget detta. Anordningen kan synas något betänkelig, men den sammanhänger med förslagets allmänna grundsats om indragning af skjutsanstalter såsom en nödfallsutväg. För öfrigt torde saken i praktiken näppeligen kunna få någon afsevärd betydelse, då det åsyftade fallet väl endast under sällsynt ogynnsamma förhållanden kan inträffa.

Förslagets bestämmelser om åstadkommande af entreprenader äro i vissa afseenden mera fullständiga än skjutsstadgans och förete i öfrigt en del afvikelser från dessa, beroende hufvudsakligen på förslagets allmänna grunder och särskildt landstingens förändrade ställning till skjutsregleringen. 38—50 §§.

Beträffande entreprenadtiden gäller nu enligt skjutsstadgan den treåriga perioden såsom regel, och räknas tiden från och med den 1 november, med rätt för länsstyrelse att om så anses lämpligare utsträcka perioden till fem år, så ock att bestämma dess början till den 1 januari. Faktiskt har emellertid undantaget så i ena som andra afseende blifvit regel, i det att inom de allra flesta län perioden är bestämd till fem kalenderår. Och då några olägenheter af en sådan anordning icke försports, men påtaglig fördel däraf synes vara att vinna såväl ur budgetsynpunkt som med afseende å det minskade besväret särskildt för landstingen med mindre täta skjutsregleringar, är nämnda anordning i förslaget upptagen såsom regel utan annan modifikation än att länsstyrelsen må kunna, om så anses lämpligare — för att möjligen underlätta åstadkommande af entreprenader —, inskränka perioden till tre år, hvarjämte, då fråga är om inrättande af ny skjutsanstalt utan afvaktan på utgången af den för länet löpande perioden, entreprenaden vid sådan anstalt kan afse endast tiden till periodens utgång, oberoende af om denna tid är kortare eller längre. 38 §.

Rörande förfarandet vid entreprenadauktionernas utlysande och hållande lämnar skjutsstadgan anvisningar endast i afseende å den första eller, som den i förslaget benämnes, »ordinarie» auktionen, som skall hållas för hvarje skjutsanstalt i och för tillvägabringandet af entreprenad för ny period. Förslaget upptager däremot regler äfven för den eller de »nya» auktioner, som skola hållas, när den första auktionen icke 39 §.

ledt till önskad resultat. Hithörande bestämmelser äro i vissa afseenden gemensamma för båda slagen af auktioner.

Skjutsstadgan lämnar ofafgjordt, hvem bestyret med auktionernas utlysande skall åligga. Emellertid lærer därmed så tillgå, att länsstyrelsen, efter att hos auktionsförrättarna hafva förhört sig om lämpliga tider och ställen, själf verkställer utlysningen, och förslaget bibehåller denna ordning.

Tillkännagifvande om auktion publiceras nu endast i länskungörelserna. Detta torde icke vara tillfyllest med den nya ordningen, då uppsamlande af all öfver hufvud påräknelig konkurrens är mera angeläget. För sådant ändamål har varit ifrågasatt att jämväl låta uppläsa auktionskungörelserna i ortens kyrkor, och förslaget upptog ursprungligen bestämmelse därom. Enär likväl, på sätt däremot anmärkts, detta publikationssätt torde vara mindre ändamålsenligt, har i stället, på flera länsstyrelser tillstyrkan, föreskrifvits offentliggörande i tidning, »åtminstone en af ortens tidningar», såsom det tvifvelsutan verksammaste sätt för spridning af ifrågavarande meddelanden. Kostnaden härför lærer visserligen ej blifva ringa, men torde väl få anses uppvägas genom en motsvarande ökad utsikt till gynnsammare auktionsresultat. Tilläfventyrs vore det mest i sin ordning, att denna kostnad bestredes på samma sätt som entreprenadbidragen; men i likhet med hvad som redan nu äger rum beträffande auktionernas utlysande i länskungörelserna, har kostnaden äfven i nu berörda afseendet ansetts skäligen kunna läggas på statsverket, hvarom bestämmelse i förslaget (64 §) influtit.

För närvarande är ej bestämdt föreskrifvet, att auktionskungörelsen skall meddela upplysning om de för vederbörande anstalt gällande entreprenadvillkoren. Sådant är emellertid tydligen lämpligt eller till och med nödvändigt, och förslaget upptager fördenskull uttrycklig föreskrift därom. Därjämte och till ledning för spekulanternas beräkningar har det ansetts nyttigt att i kungörelsen intaga uppgift å antalet skjuthästar, som vid anstalten i fråga under de senaste tre åren i medeltal utgått. För denna uppgift finnes material i de hos länsstyrelsen förvarade dagböckerna.

Vid auktion skall enligt uttrycklig bestämmelse i förslaget föras protokoll, upptagande bland annat samtliga anbudsgifvares vid förrättningen afgifna lägsta anbud. Detta senare, som icke har någon motsvarighet i nu gällande bestämmelser, enligt hvilka endast det eller de öfverhufvud taget lägsta anbuden behöfva i protokollet antecknas, är betingadt af hänsyn till två olika omständigheter. Dels skall nämligen

i vissa fall ett anbud kunna antagas äfven om det icke är det lägsta, och dels måste det, när auktionen eller auktionerna icke ledt till resultat, men entreprenaden möjligen kan ordnas genom efterföljande underhandlingar, vara till påtagligt gagn, om man genom auktionsprotokollet äger kunskap om hvilka som öfverhufvud uppträdt såsom spekulanter och till hvilka det sålunda kan vara skäl att närmast vända sig med underhandlingsförsök.

Att åtgärderna för åstadkommande af entreprenader måst i förslaget framskjutas till ett år tidigare än enligt nuvarande ordning, likasom anledningen härtill, har jag redan i det föregående haft tillfälle framhålla. Förfarandet skall, likasom nu, inledas med en allmän undersökning och länsstyrelsens beslut om möjligen behöfliga förändringar i de stadgade entreprenadvillkoren för någon eller några af länets skjutsanstalter, hvarefter följer länsstyrelsens förordnande om de ordinarie entreprenadauktionernas hållande. Dessa auktioner skola enligt förslaget hållas sist före maj månads utgång det år, då perioden utlöper. Motsvarande termin är nu slutet af juni, men för att i hvarje fall kunna medhinna alla vidare förberedelser, förnyade auktioner o. s. v., som kunna erfordras i de fall då ärendena skola behandlas af årets landsting, hvars sammanträde kan infalla redan den 15 september, har det ansetts lämpligt att inskränka auktionsterminen redan till maj.

40 §.

I afseende å ärendets behandling hos länsstyrelsen efter den första auktionen gäller för närvarande, att, om det eller de lägsta anbudena med afseende å anbudsgifvares person eller ur andra angifna synpunkter finnes icke kunna godkännas, länsstyrelsen skall skyndsamt ombesörja förrättande af ny auktion.

42 och
43 §§.

Förslaget följer häruti en annan ordning. Berörda stadgande synes egentligen bero därpå, att auktionsprotokollet icke lämnar upplysning om flera anbud än det eller de öfverhufvud lägsta, och när dessa måste förkastas, är det en ganska naturlig sak, att vederbörande lämnas tillfälle att täfla vid ny auktion. Med den nya anordningen åter, då samtliga anbudsgifvares lägsta anbud skola i protokollet antecknas, blir situationen för länsstyrelsen genast fullt klar. Och försåvidt härvid visar sig, att äfven andra anbud föreligga, mot hvilka anmärkning ej förekommer, synes ingen betänklighet behöfva möta att omedelbart upptaga dessa till slutlig pröfning sålunda, att det lägsta, allteftersom det endast afser skjutslega eller därjämte bidrag, antages eller hänskjutes till landsting, respektive stadsfullmäktige. En omgång med ny auktion skulle kunna medföra, att de spekulanter, som afgifvit de antagliga

anbud, icke vid ny auktion läte sig afhöra, utan att man i öfrigt hade någon säkerhet för ett gynnsammare eller ens lika godt resultat af den nya auktionen. Den eller de anbudsgifvare åter, hvilka vid den första auktionen bjudit lägst, men hvilkas anbud på grund af förefintliga brister underkänts, synas icke kunna äga berättigadt anspråk att erhålla förnyadt tillfälle till täflan. På nu anförda skäl bör den ordinarie auktionen blifva grundläggande allenast därvid afgifvits *något* anbud, mot hvilket anmärkning ej förekommer; och bör ett sådant äfven kunna antagas, äfven om det icke är det allra lägsta. I sammanhang härmed bör erinras, att, såsom i det föregående blifvit nämndt, länsstyrelsen icke såsom hittills skall äga befogenhet att förkasta ett anbud af det skäl, att det fordrade entreprenadbidraget anses vara för högt.

Men man måste äfven räkna med det fall, att vid ifrågavarande auktion icke alls afgifvits något anbud, som finnes kunna godkännas. I detta fall synes man icke böra underlåta att, såsom förslaget jämväl stadgar, göra försök med en ny auktion. I afseende därå förfares på samma sätt som vid den första, och man har äfven här att fästa sig vid de anbud, mot hvilka anmärkning ej förekommer.

Afgifves vare sig vid den första eller andra auktionen anbud, som af länsstyrelsen finnes antagligt men hvarvid fästats villkor om entreprenadbidrag, skall i öfverensstämmelse med den nu gällande ordningen frågan om bidraget hänskjutas till landstingets eller stadsfullmäktiges pröfning. Göres ej vid någondera auktionen antagligt anbud, skall enligt förslaget jämväl ett sådant förhållande anmälas hos landstinget eller stadsfullmäktige. För närvarande gäller i sådant fall, att entreprenadförfarandet helt afstannar och entreprenadfrågan för vidkommande period förfaller, med skyldighet för skjutslaget att ansvara för anstaltens uppehållande. Då emellertid denna skyldighet enligt förslaget ytterst skall påhvila landstinget eller stadsfullmäktige, är det af vikt, att dessa korporationer i hvarje fall erhålla kännedom om utfallet af de redan gjorda försöken till entreprenad för att därefter kunna träffa sina förfoganden.

44 s.

På sätt af förslagets 44 § inhämtas, skola nämnda förfoganden i detta sammanhang afse i första hand ordnandet af frågan om entreprenadbidrag och vidare, där förhållandena därtill kunna gifva anledning, d. v. s. när antingen betingadt bidrag icke beviljas till fulla beloppet eller något anbud icke alls föreligger, upptagande af frågor om förhöjning i skjutslegan och om skjutsanstalts indragning. Den senare åtgärden kan därvid beslutas antingen villkorligt, för den

händelse entreprenad med tillämpning af de beslutade villkoren i afseende å skjutslega och bidrag visar sig ej kunna åstadkommas, eller ock ovillkorligt, hvilket senare beslut naturligen innebär omedelbart inställande af vidare dispositioner för anstaltens uppehållande. Den villkorliga indragningen torde emellertid lämpligen böra afse endast den period, hvarom fråga är, då nämligen förhållandena för en annan period ju kunna ställa sig väsentligt gynnsammare för anstaltens uppehållande. Å andra sidan är det icke uteslutet, att anstalten kan af stadsfullmäktige eller landstinget finnas vara under alla förhållanden obehöfelig, då beslutet naturligen bör gå ut på dess indragning för alltid.

Då landstingets eller stadsfullmäktiges beslut i nyssberörda frågor skola blifva grundläggande för skjutsfrågans vidare behandling närmast hos länsstyrelsen, böra naturligen dessa beslut utan dröjsmål i hvarje fall hos länsstyrelsen anmälas. På sätt jag i det föregående, i fråga om förslaget allmänna grunder, haft tillfälle framhålla, skola emellertid nämnda korporationers beslut i frågor om skjutslegans höjning eller skjutsanstalts indragning icke blifva slutgiltiga utan tillhöra länsstyrelsens afgörande. Förslaget kräfer fördenskull, att sådana beslut alltid underställas länsstyrelsens pröfning. Hvad beträffar entreprenadbidragen är redan förut anfördt, hurusom länsstyrelsens hittillsvarande befogenhet att af hänsyn till statens utgifter omintetgöra beslut om anvisande af bidrag, som tilläfsventyrs af densamma skulle finnas oskäligt höga, med den nya ordningen synts böra upphöra. Detta är ock i förslaget uttryckligen utsagdt. Vid sådant förhållande lærer hvarje anledning saknas att fordra underställning af stadsfullmäktiges beslut om anvisande af bidrag. Med landstings beslut i sådant afseende är förhållandet i någon mån ett annat. Visserligen är länsstyrelsens bestämmanderätt i fråga om bidragets storlek enligt förslaget fullständigt utesluten, men det återstår dock alltid den formella pröfningen, huruvida landstingets beslut tillkommit i laga ordning, och ur denna synpunkt torde landstingsförordningens grundsats om länsstyrelsens godkännande såsom villkor i allmänhet för landstingsbeslutens bindande kraft äfven här böra upprätthållas. I öfrigt torde knappast behöfva påpekas, att, på sätt förslaget jämväl antyder, underställningsskyldigheten i nu åsyftade hänseendet endast bör hänföra sig ett landstingets positiva beslut — hvarigenom bidrag beviljats — och alltså ingalunda jämväl till det fall, att bidrag vägrats. Har bidrag anvisats, men endast till ringare belopp än länsstyrelsen tilläfsventyrs skulle anse skäligt och gagneligt, är det visserligen med förslaget formulering icke uteslutet, att länsstyrelsen

45 §.

på sådan grund skulle kunna vägra beslutets godkännande, men med den redan angifna uppfattningen af det endast formella i länsstyrelsens pröfningsrätt på detta område finner jag en sådan eventualitet icke böra komma i fråga, helst därmed för öfrigt någon praktisk fördel väl icke stode att vinna.

Att, såsom förslaget föreskrifver, länsstyrelsen i här omhandlade underställningsmål skall godkänna eller ogilla det underställda beslutet oförändradt, är i öfverensstämmelse med motsvarande bestämmelser i kommunallagarna. Visserligen torde häri kunna göras en viss modifikation, nämligen vid fråga om skjutslegans höjning, så till vida, att länsstyrelsen, i händelse den skulle finna en dylik förhöjning befogad men icke till så högt belopp som landstinget eller stadsfullmäktige för sin del beslutat, skulle vara oförhindrad att begränsa förhöjningen till det mindre beloppet. I praktiken torde emellertid en sådan anordning icke kunna spela den roll, att den synts behöfva i förslaget särskildt uppmärksammas.

46 §.

När, efter ärendets behandling hos landsting eller stadsfullmäktige och länsstyrelsen, entreprenadvillkoren i afseende å bidrag och skjutslega, eventuellt i sammanhang med villkorligt beslut om anstaltens indragning, blifvit bestämda, vidtager enligt förslaget, delvis i enlighet med nu gällande ordning, ett nytt förfarande i syfte att få till stånd entreprenad på basis af de sålunda fastslagna villkoren. Är betingadt bidrag därvid medgifvet, eller nöjer sig anbudsgifvare med nämnda villkor, i hvad de afvika från hans anbud, bör naturligen entreprenaden öfverlämnas till honom. Emellertid kan här uppstå konkurrens mellan två eller flera anbudsgifvare. Med »anbudsgifvare» synes här böra förstås endast sådana, som vid auktionen afgifvit anbud, mot hvilka anmärkning ej förekommit. De åter, hvilkas anbud på grund af brister i ett eller annat hänseende underkänts, torde fortfarande böra lämnas ur räkningen vid underhandling som nu kan komma i fråga. Äro de vid auktionen afgifna godkända anbuden olika i fråga om bidragets belopp, bör naturligtvis den minstbjudande ha företrädet. Men där det af honom fordrade bidraget icke fullt beviljats, och han icke vill ingå på någon nedsättning, torde lämpligheten bjuda, att man vänder sig till den som kommit närmast det lägsta budet och, om äfven han vägrar, till den närmaste i ordningen o. s. v. Men det kan äfven inträffa, att två eller flera anbud äro lika låga. Entreprenaden lär då böra på en gång hembjudas båda eller alla dem, som afgifvit dessa anbud, med företräde sedermera för den, som i denna konkurrens vill

gå under de öfriga. Då emellertid medgifvanden i detta afseende kunna hänföra sig antingen till bidragets eller till skjutslegans belopp eller till både det ena och det andra, kunna sådana olika kombinationer uppstå, att tvekan kan råda, hvilkendera bör anses innefatta de billigaste villkoren. A och B hafva t. ex. vid auktionen hvar för sig afgifvit anbud, lydande å 400 kronors bidrag. Emellertid anvisas endast 300 kronor men medgifves i stället en förhöjning af skjutslegan från vanliga maximumbeloppet 2 kronor till 3 kronor. Om nu A underhandlingsvis nöjer sig med 200 kronor och en skjutslega af 3 kronor, B däremot fordrar hela det anvisade bidraget 300 kronor men medger skjutslegans bibehållande vid det vanliga maximum — hvilken bör då hafva företräde? Då principen synes böra vara, att skjutskostnaden så långt skäligt är lägges på de resande och icke på det allmänna, torde företrädet böra tillerkännas A, såsom kräfvande minsta bidraget. Där ej något bidrag anvisats, eller ingendera af likberättigade anbudsgifvare vill medgifva nedsättning i anvisadt bidrag, bör den, som tilläfventyrs nöjes med mindre skjutslega än den eller de andra, tydligen hafva försteget. Skulle till sist ingendera vilja gå in på någon modifikation af vare sig bidrag eller skjutslega, sådana dessa blifvit efter ärendets behandling hos stadsfullmäktige eller landstingen och länsstyrelsen bestämda, lär den böra komma i åtanke, hvars antagande finnes erbjuda största säkerhet för entreprenadens behöriga fullgörande.

Till vägledning för vederbörande hafva nu antydda regler ansetts böra i förslaget upptagas.

Det skulle visserligen kunna ifrågasättas, huruvida ej, för det fall att förhöjning i skjutslegan blifvit medgifven, ny auktion borde hållas för att lämna alla hugade spekulanter tillfälle att täfla under den sålunda uppkomna nya förutsättningen. Sådant kunde vara i sin ordning, om en förhöjning i skjutslegan vore att betrakta som en mera lockande förmån än ett entreprenadbidrag. Men detta är helt visst icke händelsen, och jag kan fördenskull icke finna, att hänsynstagande till dem, som uteblifvit med bud vid den redan hållna auktionen, bör stå i vägen för en eljest förefintlig möjlighet att, utan omgång och besvär med ny auktion, få till stånd entreprenad genom underhandling med någon af de redan framträdde spekulanterna.

Om nu alla föregående entreprenadförsöken blifva utan resultat, vare sig nu detta beror på att nyssnämnda underhandlingar misslyckas eller därpå, att öfverhufvud taget ingen godkänd anbudsgifvare förut låtit sig afhöra, skall enligt förslaget ännu en auktion hållas med

utrop enligt de nu bestämda villkoren i afseende å bidrag och skjuts-lega. Om därvid afgifves anbud, mot hvilket anmärkning ej förekommer, bör det naturligtvis antagas. Föreligga flera sådana anbud, bestämmes företrädet dem emellan efter samma grunder, som jag nyss haft tillfälle angifva.

52 §.

I fråga om proportionen mellan statens och skjutsdistriktets andelar i entreprenadbidrag gäller enligt 22 § skjutsstadgan, att bidrag intill belopp, som motsvarar hälften af den för länet eller landstingsområdet senast fastställda bevillning: »enligt andra artikeln bevillningsstadgan», skola gäldas med lika andel af staten och länet eller landstingsområdet, hvaremot den del af erforderligt bidrag, som öfver-skjuter nämnda hälft, skall gäldas af parterna med respektive två tredjedelar och en tredjedel. Betydelsen af denna bestämmelse sammanhänger gifvetvis på det närmaste med grunderna för själfva bevillingens utgörande. Vid tiden för skjutsstadgans tillkomst utgjorde bevillingen af jordbruksfastighet endast tre öre för hvarje fulla etthundra kronor af taxeringsvärdet. När sedermera denna bevillning höjdes till dubbla beloppet, måste denna förändring verka till förmån för staten jämväl i det hänseende, hvarom nu är fråga. I motsatt riktning, nämligen till nackdel för statsverket, måste däremot skjutsstadgans bestämmelse, om den oförändrad bibehålles, komma att göra sig gällande nu, sedan bevillingen upphört att intaga sin tidigare framskjutna plats i skattesystemet och reducerats till en obetydlighet mot förr. Jag syftar härvid på de förändringar i detta afseende, som blifvit införda genom nåd. förordningarna den 28 sistlidne oktober och enligt hvilka bland annat bevillingen skall utgå med endast sextiondels öre för hvarje fulla hundra kronor af taxeringsvärdet å jordbruksfastighet och med proportionsvis samma nedsättning för öfriga beskattningsföremål.

Påtagligen måste vid sådant förhållande skjutsstadgans regel om statens bidragsskyldighet till skjutsväsendet under alla omständigheter revideras. Därvid förmenar jag, att denna bidragsskyldighet lämpligen bör bibehållas vid samma omfattning som under större delen af skjutsstadgans giltighetstid varit gällande. I sådant syfte inrymmer nu förslaget, jämte upptagande af den åberopade bestämmelsen ur skjutsstadgan, ett tillägg af innehåll att i afseende å beräkningen enligt denna bestämmelse bevillingen fortfarande skall anses utgå med de förutvarande normala beloppen af sex öre för hvarje fulla etthundra kronor af taxeringsvärdet å jordbruksfastighet, fem öre för hvarje fulla

etthundra kronor af taxeringsvärdet å annan fastighet och frälseränta samt en för hundra af taxerad inkomst. Förslaget följer härutinnan alltså samma anordning, som fått sitt uttryck i förordningen den 28 nästlidne oktober angående särskild grund för beräkning af rösträtt och utgörande af utskyld eller annan afgift i förhållande till bevillning.

Af anförda skäl torde en provisorisk ändring i skjutsstadgan i afbidan på den nu ifrågasvarande stadgans trädande i kraft — enligt förslaget skulle detta ske den 1 januari 1914 — blifva nödig, och utbeder jag mig härom få i sinom tid anmäla ett särskildt förslag.

Vidare och hvad beträffar skjutsdistriktens andelar utsäger förslaget, att bidrag från stad, som ej hör till landsting, skall utbetalas ur stadens kassa. Däraf läres utan vidare följa, att bidraget skall utgöras efter den vanliga kommunala skattegrunden. 53 §.

Rörande andel, som skall utgå från län eller landstingsområde, gäller för närvarande enligt 22 § andra stycket skjutsstadgan bevillningen såsom skattegrund. 55 §.

Så har tidigare varit förhållandet med landstingsskatten. Emellertid äro vissa skiljaktigheter mellan det ena och andra slaget af utskyld att uppmärksamma. Sålunda äro de skjutsskyldiga — städer och skjutslag —, när de själfva måste utgöra besväret, fria från bidrag till skjutsentreprenaderna. Vidare påföres landstingsskatt äfven jordbruksfastighet, för hvilken bevillning ej erlägges, och gäller detta äfven vissa kronoparker samt kronodomänera. För dessa beskattningsföremål utgöres däremot ingen skjutsafgift. Motsatt är förhållandet med inkomst af arrende utaf de jordbruksfastigheter, för hvilka bevillning ej utgöres. Denna inkomst drabbas sålunda af skjutsafgift men ej af landstingsskatt. Ytterligare har genom lagen den 26 maj 1909 angående ändring i vissa delar af landstingsförordningen grunden för landstingsskatten blifvit formellt en annan än bevillningen. Slutligen utgår till vederbörande debiterings- och uppbörsprovision för landstingsskatten, men icke för bidragen till skjutsentreprenaderna.

Det kan nu ifrågasättas och har äfven i några yttranden blifvit ifrågasatt, huruvida ej, särskildt i betraktande af, att enligt förslaget den nuvarande skjutsskyldigheten skall upphöra, och i öfrigt för enkelhetens skull, skjutsafgiften lämpligen borde såsom särskild utskyld afskaffas och utan vidare sammanslås med landstingsskatten. I öfverensstämmelse med det stora flertalets mening har jag dock trott mig böra bibehålla den nuvarande åtskillnaden, så att bevillningen

bör kvarstå såsom grund för skjutsafgiften, dock att, med hänsyn till den förut omnämnda nyligen företagna förändringen med bevillningen, här bör iakttagas den särskilda grund, som för utgörande af de på bevillning beroende utskylder är eller kan vara stadgad.

Enligt 23 § skjutsstadgan, sådan paragrafen lyder genom förordningen den 13 september 1907, debiteras och uppbäres ifrågavarande utskyld i sammanhang med kronoskatterna för nästföljande år efter det landstinget anvisat entreprenadbidragen. Med den föreslagna nya ordningen kommer landstinget att besluta entreprenadbidragen ett år tidigare än förut, sålunda mera än ett år innan bidragen skola utbetalas. Det skulle då vara oegentligt att redan »nästföljande år» d. v. s. första gången det år, som närmast föregår den nya periodens början, och så vidare i förskott, upptaga afgiften i fråga. Med afseende härå har i förslaget stadgats, att utskyldens debitering och uppbörd skall i hvarje fall äga rum det år, bidragen afse.

56 §.

Såsom förut är anfördt, lägger förslaget på vederbörande landsting eller stadsfullmäktige skyldigheten att ansvara för skjutsningens uppehållande, när entreprenad i förslagets mening icke kunnat åstadkommas och anstalten ej heller funnits kunna indragas. Det skall då åligga länsstyrelsen att bringa till landstingets eller fullmäktiges kännedom, att entreprenadförsöken varit fruktlösa. Huru sedermera landstinget eller fullmäktige skola förfara för anstaltens vidmakthållande, är deras ensak. Gifvetvis får dock därvid icke, med mindre länsstyrelsen pröfvar skäligt sådant besluta, ändring göras i de för anstalten redan fastställda organisatoriska bestämmelser, såsom angående dess egenskap af gästgifveri eller skjutsstation, antalet skjutshästar och tiden för deras inställande m. m., likasom ej heller beträffande skjutslegan. Rörande denna senare medgifver förslaget emellertid möjlighet till en förhöjning äfven på detta stadium af skjutsfrågans ordnande, då det ju lätt låter tänka sig, att detta hjälpmedel för skjutsregleringen tidigare under frågans behandling antingen alldeles icke eller åtminstone endast i ringare mån begagnats.

Att i Stockholm — så framt skjutsanstalt härstädes öfverhufvud skall finnas — den nuvarande ordningen skall vid uteblifven entreprenad bibehållas, är förut omförmäldt.

57 §.

Förut är jämväl vidrördt, att staten enligt förslaget skall i lika omfattning och efter samma grund som eljest bidraga till skjutskostnaden äfven när i brist af entreprenad anstalt måste uppehållas genom lands-

tingets eller stadsfullmäktiges omedelbara försorg. Deras utgift för ändamålet blir då enligt förslaget likställd med entreprenadbidrag, endast med den skillnad, att, som i detta fall någon entreprenör ej finnes, till hvilken utbetalning kan ske, likviden i stället äger rum till lands-tingets eller stadens kassa. Tillika och då det i förevarande fall torde vara lämpligt och nödigt, att skjutskostnadens belopp för statens vidkommande på något officiellt sätt kontrolleras, afser förslaget, att kostnadsbeloppet skall vara hos länsstyrelsen styrkt innan bestämmelserna om entreprenadbidrag därå blifva tillämpliga.

Förslagets bestämmelser om ansvar för förseelser och om rättegången äro väsentligen desamma som skjutsstadgans. Angående ordningen för fullföljd af talan emot länsstyrelsens beslut har emellertid gjorts den ändring, att sådan talan undantagslöst skall fullföljas omedelbart hos Kungl. Maj:t i den för ekonomimål stadgade ordning. Ändringen, hufvudsakligen motiverad af upphörandet utaf kammarkollegiets tidigare befattning med besvärsmål i vissa skjutsärenden, innebär i öfrigt upphäfvande af kungl. brefvet den 31 maj 1763, hvarigenom stadgats, att mål om ansvar för gästgivare m. fl. för förseelser mot skjutsförfattningarna skola fullföljas i vederbörande hofrätt. 59—61 §§.

På sätt jag förut omnämnt, afser förslaget att skjuts skall få utgöras äfven med automobil eller motorbåt, därest vederbörande entreprenör sådant åstundar, i stället för med häst, resp. vanlig farkost vid båtskjuts. I afseende å skjutsning med nämnda nyare slag af fortkomstmedel torde bestämmelserna om annan skjutsning i allmänhet och i tillämpliga delar böra få gälla till efterrättelse. Vissa afvikelser blifva emellertid här nödiga. Om en entreprenör utgör skjutsning med automobil eller motorbåt, bör han rimligtvis icke behöfva hålla så många hästar med åkdon eller vanliga farkoster som eljest, eller till och med icke några alls, om han bestrider all honom åliggande skjutsning på detta sätt. Entreprenadvillkoren i berörda hänseende böra alltså för angifna fall på lämpligt sätt jämkas. Vidare är det skäligt, att skjutslegan i ifrågavarande fall får beräknas till högre belopp än vid vanlig skjutsning, och detta jämväl ur den resandes synpunkt, eftersom den större uppoffringen å hans sida ju motväges genom förmånen af den snabbare fortkomsten. 63 §.

Enligt förslaget är det öfverlämnadt åt länsstyrelsen att meddela erforderliga bestämmelser så i ena som i andra af nu berörda hänseenden. Detta skall nu kunna ske antingen på framställning af en-

entreprenör eller där förhållandena eljest kunna påkalla sådant, såsom t. ex. i sammanhang med bestämmande af entreprenadvillkoren för ny period vid skjutsanstalt, där skjuts med automobil eller motorbåt förut utgjorts eller eljest anses kunna hafva särskildt gynnsamma förutsättningar.

Under alla förhållanden skall emellertid entreprenören i afseende å rättigheten att använda automobil vara underkastad de särskilda villkor och föreskrifter, som innefattas i nu gällande eller blifvande ny förordning om automobiltrafik.

Upphävande
af 28 kap.
bygg-
ningabalken
m. m.

Vid en omreglering af skjutsväsendet i förslagets allmänna syfte lära såväl 28 kap. byggningabalken som 1734 års gästgifvareordning och 1766 års förklaring, i den mån dessa lagrum och författningar ännu kunna äga giltighet, böra likasom skjutsstadgan och alla öfriga mot förslagets bestämmelser stridande föreskrifter upphävas. En klausul härom är ock i förslaget intagen. I fråga om gästgifvareordningen har dock synts böra göras ett visst undantag — som emellertid icke berör skjutsväsendet utan väghållningsbesväret. I § 7 af sistnämnda författning stadgas, att smärre buskar på ömse sidor om landsväg skola borthuggas. Denna föreskrift är nu visserligen hvad landsbygden beträffar ersatt genom stadgandet i 24 § väglagen, men torde fortfarande gälla och i brist af annan motsvarande bestämmelse böra få gälla i fråga om sådana områden som höra till stad. Detta med afseende därå, att flera städer hafva utanför sina planlagda områden vidsträckta marker, öfver hvilka allmänna vägar äro framdragna.

Den före-
slagna lagens
plats i
systemet.

Rörande frågan om den plats i systemet, som rätteligen bör tillkomma en lagstiftning af förslagets innehåll, håller jag före, att, då frågan här väsentligen gäller utvidgande af skattskyldigheten för ett allmänt ändamål utan att medborgarnas civila allmänna skyldigheter i andra afseenden däraf beröras, ifrågavarande lagstiftning icke är att hänföra till allmän civillag, hvaröfver lagrådets yttrande behöfver inhämtas i annat afseende än såvidt angår upphävandet af 28 kap. byggningabalken. Däremot kräfver förslagets karaktär af skatteförordning uppenbarligen Riksdagens godkännande.

För riktigheten af min sålunda angifna uppfattning hämtar jag stöd af förfarandet vid tillkomsten af den nu gällande skjutsstadgan. Öfver förslaget därtill hördes högsta domstolen endast i hvad angick upphävande af nämnda kap. i byggningabalken, hvaremot förslaget i sin helhet hänsköts till Riksdagens pröfning och antagande.

Hvad beträffar tiden för den föreslagna stadgans trädande i kraft, får jag erinra, att länsstyrelserna genom särskilda nådiga cirkulär den 23 april 1909 och den 4 mars 1910 med anledning af ifrågasatt förändrad lagstiftning angående skjutsväsendet anmodats att, i den mån åtgärder skulle under motsvarande år vidtagas för skjutsningens ordnande för ny entreprenadperiod, icke bestämma den nya perioden till längre tid än tre år. Af samtliga nu löpande entreprenadkontrakt skola alltså de längst gällande utlöpa först med den 31 december 1913. Att bestämma den allmänna terminen för den nya stadgans ikraftträdande till någon viss dag tidigare än den 1 januari 1914 läser af hänsyn till enskild rätt icke kunna komma i fråga; att återigen låta ikraftträdandet äga rum för hvarje län vid den tidpunkt då perioden inom samma län utlöper är helt enkelt omöjligt beträffande de län, där perioden redan i år går till ända. Med antagande alltså af terminen den 1 januari 1914 såsom lämplig tidpunkt i förevarande afseende, måste emellertid tillses, att, där perioden utgår tidigare än den 31 december 1913, hvilket nu har betydelse endast i fråga om de perioder som utgå den 31 oktober eller 31 december åren 1911 eller 1912 — under år 1913 inträffar intet periodskifte —, nya entreprenadkontrakt icke avslutas för längre tid än som återstår till den 1 januari 1914. Ett öfvergångsstadgande i detta syfte är ock i förslaget intaget. Detta stadgande innebär jämväl positivt, att öfvergångsperioden *skall* omfatta, där den räknas från och med 1 november, tiden 1 november 1911 eller 1912—31 december 1913 och, där den är ställd på kalenderår, jämt två, respektive ett år.

I ett visst afseende synes den nya stadgan böra få verka redan tidigare än den i öfrigt skulle träda i kraft. Åtgärder för skjutsningens ordnande för den nya period, som samtidigt med stadgans ikraftträdande skall börja löpa, böra tydligen anpassas efter de nya föreskrifterna och måste då taga sin början redan under år 1912. I öfverensstämmelse härmed är jämväl förslaget affattadt. Med denna anordning måste visserligen i ett och annat län inträffa, att under nämnda år åtgärder måste vidtagas för två särskilda, af hvarandra oberoende skjutsregleringar för samma anstalter, den ena, enligt de äldre bestämmelserna, ensamt eller hufvudsakligen endast för år 1913 och den andra, på grund af nya stadgan, för åren 1914—1918, eller, där perioden bestämmes till allenast tre år, 1914—1916, men någon svårighet eller olägenhet häraf läser icke behöfva befaras.

Tid för
stadgans
trädande i
kraft.

Gäst-
gifvarnes ut-
skänknings-
rättigheter.

Slutligen anser jag mig böra påpeka, att förslaget, i olikhet med skjutsstadgan, ingenting antyder i fråga om gästgifvares rätt att sälja öl eller brännvin. En sådan antydning synes vara så mycket mindre nödig som hithörande förhållanden äro reglerade genom vederbörande näringsförfattningar. Af dessa berör förslaget endast förordningen den 9 juni 1905 angående försäljning af vin och öl, på det sätt nämligen, att en i 6 § 2 mom. andra stycket af denna författning förekommande hänvisning till skjutsstadgan om gästgifverirättighetens öfvergång till entreprenör bör, vid bifall till förslaget, förfalla såsom ej vidare tillämplig. I fråga om de få brännvinsutskänkningsrättigheter vid gästgifverierna, som ännu kunna äga bestånd, vill jag endast påpeka, huru- som den förutsättning, hvilken enligt brännvinsförordningen är ställd såsom villkor för rättighetens fortvaro, nämligen att vederbörande besörja gästgifverihållningen, kan under den nya stadgan af dem uppfyllas på det sätt, att de på entreprenad öfvertaga motsvarande skjutsanstalter.

Departementschefen uppläste härefter ifrågavarande förslag och hemställde i underdånighet, att lagrådets yttrande öfver förslaget, i hvad anginge upphäfvande af 28 kapitlet byggningsbalken, måtte, för det ändamål § 87 regeringsformen omförmäler, genom utdrag af detta protokoll inhämtas.

Till hvad föredragande departementschefen sålunda hemställt och hvori statsrådets öfriga ledamöter instämde behagade Hans Majestät Konungen i nåder lämna bifall.

Ur protokollet:

Ernst Öberg.

Förslag

till

Stadga

om skjutsväsendet.

I Kap.

Om skjutsanstalt.

1 §.

Skjutsanstalt för resandes befordran skall å tjänlig plats finnas för hvarje ort, där behovet sådant kräfver och anstalten enligt denna stadga kan uppehållas.

2 §.

Om inrättande, flyttning eller indragning af skjutsanstalt eller om förändring af sådan anstalts egenskap enligt 3 § förordnar Konungens befallningshafvande. Innan sådant förordnande meddelas, skola trafikanter och andra, som saken kan röra, i ärendet höras vid sammanträde, som efter tillkännagifvande i länskungörelserna och i ortstidning hålles antingen inför Konungens befallningshafvande eller, efter dess bestämmande, inför magistrat eller kronofogde.

3 §.

Skjutsanstalt skall, efter ty Konungens befallningshafvande bestämmer, vara antingen *gästgifveri* eller *skjutsstation*.

Vid skjutsstation tillhandahålles resande, förutom skjutsning, gäst- och stallrum samt vagnbod, hvilka lägenheter skola hållas i fullgodt stånd, äfvensom hästfoder.

Vid gästgifveri skola dessutom för de resande vara att tillgå nödig förplägning och upppassning samt, till det antal Konungens befallningshafvande bestämmer, ett eller flera rum för härberge. Dessa rum skola vara städade, försedda med snygga möbler och i mån af behof uppvärmda sängkläder, så ock med nödigt lyse, samt, när årstid eller väderlek så fordrar, vara uppeldade.

4 §.

För begagnande af husrum, förplägning eller annan förmån, som jämlikt 3 § skall vid skjutsanstalt vara för resande att tillgå, skall resande erlägga skäligen betalning. Dock äge resande, som ankommer till skjutsanstalt, under afvaktan på anskaffandet af därstädes beställd skjuts uppehålla sig i gästrummet utan betalning.

Visar sig behof af taxa å de förnödenheter, för hvilka enligt hvad nu är sagdt betalning skall erläggas, ankomme på Konungens befallningshafvande att fastställa sådan taxa. Är för skjutsanstalt dylik taxa utfärdad, skall densamma vara i gästrummet anslagen.

5 §.

För resandes befordran skola vid skjutsanstalt hållas fullt dugliga hästar med selyg samt snygga åkdon och, där så nödigt finnes, rid-sadlar, eller, där båtskjuts äger rum, farkoster, till det antal för hvarje dygn räknadt, som Konungens befallningshafvande bestämmer. Härvid bör iakttagas, att skjutsåtgången lägges till grund för bestämmandet af hästarnas eller farkosternas antal, samt att, där betydligt olika antal under olika tider af året utgår, bestämmelserna därefter lämpas.

Skjutsdygnet räknas från klockan sex eftermiddagen det ena dygnet till samma tid det andra.

Om tiden för hästars eller farkosters inställande skall Konungens befallningshafvande jämväl meddela föreskrift. Ej må därvid stadgas,

att häst eller farkost skall inställas genast vid anfordran, eller att inom kortare tid än en timme efter anfordran skall tillhandahållas större antal hästar eller farkoster än det, som under nästföregående år dagligen i medeltal vid skjutsanstalten utgått.

Är skjuts beställd före den resandes ankomst, skola de hästar eller farkoster, hvilka för skjutsen utlämnas, afräknas å antalet af de hästar eller farkoster, hvilka inom den längsta tiden skola tillhandahållas.

Om olika slag af åkdon, som skola vid skjutsanstalt vara att tillgå, och deras beskaffenhet skall gälla hvad Konungen vid fastställande af afgift för begagnande af sådana åkdon bestämmer.

Jämte farkost skall tillhandahållas nödigt rodd- eller segelmanskap; och skall Konungens befallningshafvande meddela föreskrift såväl härom som angående farkostens beskaffenhet och det högsta antal personer eller största last, som vid hvarje tillfälle må med farkosten befordras.

Om skjuts med automobil eller motorbåt stadgas i 63 §.

6 §.

Vid skjutsanstalt skola såväl gästgifveri- eller stationshållningen, hvarmed förstås tillhandahållandet af de i 3 § härofvän omförmälda förnödenheter och förmåner, som skjutsningen gemensamt upplåtas på entreprenad efter ty i V kap. därom bestämmes.

Om uppehållande af skjutsanstalt annorledes än genom sådan entreprenad skils i VII kap.

7 §.

Gästgifveri skall förestås af gästgifvare, skjutsstation af stationsföreståndare.

Där entreprenad, som i V kap. afses, vid skjutsanstalt äger rum, skall entreprenören vara gästgifvare eller stationsföreståndare; honom dock obetaget att till sådan befattning i sitt ställe på egen bekostnad sätta annan person, som af Konungens befallningshafvande godkännes.

Upphålls skjutsanstalt annorledes än genom entreprenad hvarom nyss är nämndt, skall särskild person till gästgifvare eller stationsföreståndare af Konungens befallningshafvande antagas.

8 §.

Till entreprenör eller eljest till gästgifvare eller stationsföreståndare må ej antagas annan än den, som äger medborgerligt förtroende, gjort

sig känd för ordentlighet och redbarhet samt jämväl i öfrigt finnes för befattningen lämplig. Entreprenör skall ock, för att kunna såsom sådan godkännas, ställa antaglig borgen för fullgörande af de förbindelser han genom entreprenaden åtager sig. Denna borgen skall vara ingången af minst två personer, en för båda och båda för en såsom för egen skuld, och försedd med vederbörligt intyg om deras vederhäftighet samt innefatta ansvarighet för gäldande af alla de kostnader, som, i händelse entreprenören jämlikt 37 § varder skild från entreprenaden eller under entreprenadtiden aflider, kunna föranledas af entreprenadens uppehållande genom annan.

9 §.

Vid skjutsanstalt skall genom gästgifvarens eller stationsföreståndarens försorg och på hans bekostnad finnas uppsatt en tafel, tydligen angifvande namnet å skjutsanstalten samt dess egenskap af gästgifveri eller skjutsstation, så ock namnen å och afstånden till de skjutsanstalter, till hvilka skjuts från ifrågavarande anstalt utgöres.

10 §.

Entreprenör vare pliktig att underkasta sig den förändring i skjutsskyldigheten, som genom flyttning eller indragning af närbelägen skjutsanstalt eller tillkomsten af ny sådan göres nödvändig.

11 §.

Jämte iakttagande af hvad denna stadga i öfrigt för gästgifvare eller stationsföreståndare utsätter, skall honom åligga:

att med höflighet bemöta samt själf eller genom sina tjänare med beredvillighet tillhandaga resande;

att städse hålla anstaltens gästrum och öfriga lägenheter i behörigt skick;

att vårda det, som i hans förvar af resande lämnas;

att tillse, att häst jämte selyg äfvensom åkdon eller farkost, som för skjuts tillhandahålles, är i fullt behörigt skick samt i motsatt fall anskaffa duglig skjuts;

att vidmakthålla ordning bland skjutsare under det de uppehålla sig vid skjutsanstalten; samt

att vaka öfver, att resande hvarken genom förvällande af någon, som med skjutsningen har befattning, uppehålles eller för skjutsen affordras betalning: utöfver hvad i fastställd lega eller andra afgifter bör erläggas eller på annat sätt tillskyndas olägenhet eller förfång af skjutsare eller andra vid skjutsanstalten sig uppehållande personer.

Aflägsnar sig gästgifvare eller stationsföreståndare från skjutsanstalten, skall han dessförinnan draga försorg, att hans åligganden vid anstalten under hans frånvaro fullgöras af annan lämplig person.

II Kap.

Om skjuts- och åkdonslega.

12 §.

Maximibeloppet af lega, som i allmänhet må uppbäras för skjuts efter häst, fastställes för hvarje stad, som ej hör till landsting, samt i öfrigt för hvarje län eller, där län är fördeladt i särskilda landstingsområden, hvarje sådant område af Konungen på förslag af vederbörande stadsfullmäktige eller landsting samt Konungens befallningshafvande. Beloppet kan sättas olika för olika delar af samma län.

13 §.

Maximilegan för båtskjuts vid anstalt, där sådan utgöres, bestämmes genom taxa, som för den anstalt fastställes af Konungen på dess befallningshafvandes förslag.

14 §.

Finnes i anseende till särskilda svårigheter för skjutsningens utgörande vid viss skjutsanstalt den enligt 12 § bestämda maximilega mera afsevärdt understiga skjutsens verkliga värde; eller skulle för vidmakthållande af viss skjutsanstalt erfordras utöfver rättigheten till uppbärande af maximilega enligt 12 eller 13 §§ större bidrag af allmänna medel än att anstaltens nytta och behöflighet kan anses däremot svara; då må, i den ordning som i V och VII kap. sägs, skjutslegan för sådan

anstalt kunna antingen för viss tid eller tills vidare förhöjas utöfver maximilegan efter ty skäligt pröfvas.

15 §.

Åkdonslega, hvarunder här förstås jämväl afgift för sadel och betsel till ridhäst, som af resande begagnas, så ock för sele, när den resande medför eget åkdon, bestämmes af Konungen.

III Kap.

Om begagnande af skjuts.

16 §.

Vid skjutsanstalt äge en hvar resande påkalla och erhålla skjuts i enlighet med denna stadgas bestämmelser. Drucken eller vildsint person, som begär skjuts, må dock afvisas.

17 §.

Skjuts utgöres i allmänhet från och till skjutsanstalt. Dock skall skjuts lämnas äfven från eller till annat ställe dit farbar väg finnes, under förutsättning, att den skjutsande icke därigenom kommer att färdas längre väg än som motsvarar afståndet från skjutsanstalten, där skjutsen erhållits, till det längst därifrån belägna ombytesställe, dit skjuts från anstalten utgöres.

Där skjuts sålunda begagnas från annat ställe än skjutsanstalt, och den resandes färd ej går tillbaka till den anstalt, där skjutsen erhållits, skall den resande erlægga utöfver skjutslega efter den af honom därvid tillryggalagda väglängd jämväl särskild skjutslega för hämtningen. Denna lega beräknas efter vägens längd från anstalten till hämtningsstället.

Resande, som med skjuts ankommer till stad, vare jämväl berättigad att utan särskild ersättning med skjutsen färdas till annat ställe inom stadens planlagda område än därvarande skjutsanstalt. Kan ej härberge å det uppgifna stället erhållas, må den resande icke förvägras

att, för sökande af härbärke annorstädes, ytterligare begagna skjutsen mot särskild ersättning, beräknad efter sjuttiofem öre hästen för hvarje full halftimme, som skjutsen för detta ändamål tages i anspråk.

18 §.

Skjuts må före den resandes ankomst beställas antingen skriftligen eller, där så ske kan, genom telegram eller ock genom telefon från telefonstation.

Skriftlig beställning skall vara undertecknad af den resande själf eller annan person å hans vägnar. Beställning genom telegram eller telefon skall vara vitsordad af tjänsteman vid den telegraf- eller telefonstation, från hvilken beställningen göres.

Vid beställning skall uppgifvas, förutom den resandes namn, titel eller yrke samt hemvist, jämväl det antal hästar eller farkoster, som påfordras, tid och ort för skjutsens tillhandahållande samt namnet å det ställe, till hvilket skjutsen skall utgöras.

Har ej vid beställning iakttagits hvad sålunda är stadgadt, må densamma lämnas utan afseende.

19 §.

Entreprenör skall vara skyldig att under högst två timmar från den för skjutsens tillhandahållande bestämda tid låta skjuts afvakta att resan anträdes eller skjutsbeställningen återkallas. För hvarje full fjärdedels timme, som af den sålunda stadgade väntningstiden förflyter efter det skjutsen å utsatt tid varit att tillgå, skall entreprenören vara berättigad att i väntningspenningar af den resande erhålla tjugofem öre för hvarje häst.

20 §.

Lämnas ej skjuts inom behörig tid; eller är häst, seltyg, åkdon eller farkost, som utlämnas för skjuts, ej i laggillt skick; eller varder resande genom förvållande af gästgifvare, stationsföreståndare, entreprenör eller skjutsare eljest uppehållen eller affordras honom af sådan person betalning utöfver hvad i fastställd skjutslega och andra afgifter bör erläggas, skall den felande vara underkastad bötesansvar enligt 59 §; vare ock skyldig att ersätta all skada, som af förseelsen kommit.

Varder resande till följd däraf att honom lämnats oduglig häst förhindrad att med erhållen skjuts fortsätta resan, skall skjutsaren vara honom behjälplig att genom beting anskaffa annan skjuts.

21 §.

Återkallar resande skjutsbeställning senare än en timme innan skjutsen skall lämnas, skall entreprenören vara berättigad att af den resande för besvär och tidsspillan erhålla ersättning med sjuttiofem öre för hvarje häst.

Tillhandahålles betingad skjuts vid särskildt hämtningsställe utan att sedermera af den resande begagnas, äge entreprenören att för färden dit åtnjuta lega i förhållande till väglängden däremellan och skjutsanstalten, från hvilken skjutsen utgått, dock minst sjuttiofem öre för hvarje häst.

Utöfver ersättning eller lega, hvarom nu är sagdt, skola jämväl erläggas väntningspenningar, där sådana enligt 19 § böra utgå.

22 §.

Då gästgifvare, stationsföreståndare eller entreprenör därom tillsäger, skall resande innan färden anträdes erlägga, jämte väntningspenningar, där sådana böra utgå, belöpande skjutslega för resan till det ställe, dit skjutsen skall utgöras.

Har resande vid skjutsanstalt, hvarifrån färden anträdes, åtnjutit förmån, för hvilken enligt 4 § betalning skall gäldas, skall sådan betalning erläggas innan afresa får ske.

23 §.

Åkdon må ej, med mindre entreprenören det medgifver, belastas med större tyngd af resande och resgods än etthundrasextio eller, där skjutsaren ej å åkdonet färdas, tvåhundrafyrtio kilogram för hvarje häst. Person som fyllt tolf år anses härvid motsvara åttio samt barn under tolf år fyrtio kilograms vikt. Utgör resgods, som å åkdonet medföres, ej mer än 10 kilogram för hvarje häst, varde det gods ej beräknadt.

På häst, som af resande användes till ridt, må ej läggas gods till större tyngd än femton kilogram.

24 §.

För schäs, kärra, trilla eller därmed jämförligt åkdon med eller utan sufflett vare resande ej skyldig att använda flera än en häst. För större åkdon skola begagnas två hästar.

25 §.

Resande, som färdas med eget åkdon, vare berättigad att, med iakttagande af stadgad körningstid, själf eller genom honom åtföljande person köra åkdonet. När två eller tre hästar begagnas för två åkdon, vare den resande icke skyldig att medhafva flera än en skjutsare. Är antalet hästar eller åkdon större, må så många skjutsare medfölja, som erfordras för hästarnas återhämtning.

Till skjutsare må ej användas person under aderton år, om ej den resande det medgifver; ej heller någon, som eljest uppenbarligen är för ändamålet olämplig eller oduglig.

26 §.

Begagnar resande ridhäst, skall han såsom godtgörelse för hästens återhämtande erlägga hälften af den för skjutsen belöpande lega.

27 §.

Skjuts intill en half mil betalas såsom för en half mil. Vid skjuts utöfver en half mil beräknas betalningen efter den tillryggalagda väglängden, dock att som full tiondedels mil räknas öferskjutande del af sådan.

28 §.

Resande äge icke att fordra skyndsammare fortkomst än efter en och en fjärdedels timme på milen. Är afståndet mellan två skjutsanstalter ovanligt långt, eller är vägen af svårare beskaffenhet eller af backar i hög grad besvärad, ankomme på Konungens befallningshafvande att för sådant skjutshåll bestämma ställe, hvarest entreprenören må vara berättigad att låta hästen hvila högst en half timme.

Under färden må af resande göras uppehåll högst tre timmar. För den tid skjutsen sålunda uppehålles öfver en fjärdedels timme skall den resande erlægga väntningspenningar efter den i 19 § stadgade beräkningsgrund.

29 §.

Sker genom resandes eller honom åtföljande persons förvällande skada å häst, åkdon, seltyg eller sadel, vare den resande skyldig att härför utgifva ersättning. Innan öfverenskommelse om ersättningens belopp blifvit träffad och betalning erlagts eller säkerhet därför ställts, må skjuts till resans fortsättande icke lämnas den resande, med mindre den till ersättning berättigade det medgifver.

30 §.

Hvad i detta kapitel stadgas om entreprenör skall, där skjutsanstalt uppehålles annorledes än genom entreprenad, gälla om annan person, af hvilken skjuts vid den anstalt utgöres.

IV Kap.

Om tillsyn öfver skjutsanstalt.

31 §.

För kontroll öfver gästgifveri- eller stationshållningens och skjutsningens ordentliga besörjande skall vid skjutsanstalt finnas *dagbok*, som före hvarje månads början tillställes gästgifvaren eller stationsföreståndaren, i stad genom magistratens och på landet genom länsmannens försorg.

Gästgifvare eller stationsföreståndare skall vårda dagboken och opåmint tillhandahålla resande densamma för behöriga anteckningar efter ty nedan sägs.

32 §.

Dagboken, som bör bestå af erforderligt antal blad, uppdelade i särskilda kolumner för de anteckningar, hvilka böra däri införas, skall å första sidan innehålla uppgift å

de särskilda skjutsanstalter, till hvilka skjuts från anstalten utgöres; väglängden till berörda ställen; den lega, som bör erläggas för resa till hvartdera af dessa ställen; det antal hästar eller farkoster, som vid skjutsanstalten skall för de resande tillhandahållas, samt de tider, inom hvilka skjuts efter tillsägelse skall inställas. Riktigheten af dessa uppgifter skall genom vederbörande polismyndighets underskrift bestyrkas.

33 §.

Resande åligger att, innan han lämnar skjutsanstalt, hvarest skjuts tages, i dagboken anteckna sitt namn, titel eller yrke, dagen då resan äger rum, den ort, hvarifrån resan företages, och den, till hvilken resan ställes, äfvensom det antal hästar, som begagnas.

Lämnas skjuts vid särskildt hämtningsställe, eller underlåter resande att verkställa nämnda anteckningar, skola dessa göras af gästgifvaren eller stationsföreståndaren. Betingas skjuts genom beställning, som i 18 § afses, skall gästgifvaren eller stationsföreståndaren genast i dagboken anteckna tiden, då beställningen ingått.

34 §.

Vill resande anföra klagomål i ett eller annat hänseende öfver förhållande vid skjutsanstalt eller eljest vid skjutsningen, göra det antingen i särskild skrift, i stad till magistraten och å landet till vederbörande länsman, eller ock genom anteckning i därtill afsedd kolumn i dagboken. Resande skall därvid jämväl uppgifva de skäl och bevis, som för styrkande af klagomålets befogenhet må förefinnas, äfvensom sitt namn, titel eller yrke och postadress. Sker annorlunda, må klagomålet lämnas utan afseende.

Resande, som anför obefogadt klagomål, skall vara pliktig att ersätta alla de besvär och kostnader, som däraf föranledas för den, mot hvilken klagomålet riktats.

35 §.

För hvarje månad skall, inom åtta dagar efter utgången däraf, dagboken, försedd med gästgifvarens eller stationsföreståndarens underskrift, af honom aflämnas eller insändas, i stad till magistraten och å landet till länsmannen.

Förekommer i dagboken klagomål, eller är sådant i särskild skrift anfördt, skall magistraten eller länsmannen ofördröjligen verkställa noggrann undersökning rörande det öfverklagade förhållandet samt därefter till Konungens befallningshafvande insända dagboken eller klagoskriften jämte undersökningsprotokollet och vederbörandes förklaring.

Dagbok, i hvilken klagomål icke finnes antecknad, skall ofördröjligen öfverlämnas till Konungens befallningshafvande.

36 §.

För hvarje skjutsanstalt skall i stad magistraten samt å landet kronobetjäningen öfva särskild tillsyn å, att ordning och skick äro vid anstalten rådande, samt att gästgifvare eller stationsföreståndare äfvensom entreprenör, där sådan finnes, behörigen fullgöra sina skyldigheter.

Å landet skall för nämnda ändamål länsmannen minst en gång i kvartalet eller, om Konungens befallningshafvande så förordnar, minst en gång i månaden besöka hvarje skjutsanstalt inom sitt tjänstgöringsområde och därvid med sorgfällighet undersöka anstaltens skötsel. Härom skall anteckning göras i dagboken.

Förekommer vid tillsyn, hvarom nu är sagdt, anmärkning, som finnes påkalla anmälan hos Konungens befallningshafvande, skall sådan anmälan ofördröjligen aflåtas.

37 §.

Visar gästgifvare eller stationsföreståndare gång efter annan försumlighet med fullgörande af sina skyldigheter, eller förekomma å skjutsanstalt vid särskilda tillfällen oordningar af den art, att gästgifvaren eller stationsföreståndaren icke kan anses fortfarande äga de för befattningens utöfvande erforderliga egenskaper, vare han, utom det bötesansvar, hvartill han i hvarje fall må hafva gjort sig skyldig, underkastad påföljden att från befattningen skiljas, och skall densamma i sådant fall öfverlämnas till annan person. Beslut härom meddelas af Konungens befallningshafvande, på anmälan af magistrat eller kronobetjäning. Entreprenör, som sålunda skiljes från befattning såsom gästgifvare eller stationsföreståndare, skall vara pliktig att gälda kostnaden för befattningens uppehållande genom annan.

Underlåter eljest entreprenör att behörigen fullgöra sina skyldigheter, eller förekomma andra sådana omständigheter att entreprenaden icke vidare kan honom anförtros, skall han från densamma skiljas.

Konungens befallningshafvande skall därom på anmälan af magistrat eller kronobetjäning meddela beslut. Varder entreprenör sålunda skild från entreprenaden eller afider han under entreprenadtiden, och finnes ej annan lämplig person villig att för den återstående tiden öfvertaga entreprenaden på stadgade villkor, skall det åligga i stad magistraten och på landet länsmanen att skyndsamt ombesörja entreprenadens uppehållande på entreprenörens eller hans dödsbos och löftesmäns bekostnad. Kan det ej ske, varde förhållandet anmaldt hos Konungens befallningshafvande, och äge den myndighet förordna, att anstalten skall för den återstående entreprenadtiden indragas.

V Kap.

Om åstadkommande af entreprenad.

38 §.

Entreprenadtiden skall i allmänhet omfatta en period af fem kalenderår. Konungens befallningshafvande äge dock, om så anses lämpligare, inskränka perioden till tre år. I hvarje fall skall emellertid perioden utlöpa vid samma tidpunkt för alla skjutsanstalter inom ett och samma län.

Huru i visst fall entreprenadperiod må afse kortare tid än nu är sagdt stadgas i 49 §.

39 §.

För upplåtande på entreprenad af skjutsningen och i förening därmed af gästgifveri- eller stationshållningen vid skjutsanstalt skola anställas auktioner, en eller flera, efter ty i detta kapitel därom närmare bestämmes.

Auktion utlyses af Konungens befallningshafvande genom tillkännagifvande i länskungörelserna och i åtminstone en af ortens tidningar, ordinarie auktion minst en månad och ny auktion minst fjorton dagar före auktionsdagen. Därvid skall för den anstalt, auktionen afser, jämväl meddelas uppgift å de bestämda entreprenadvillkoren, så ock å antalet hästar som under sistförflutna tre år, där anstalten så länge ägt bestånd, i medeltal vid densamma utgått.

Där så lämpligt finnes, må auktioner för flera skjutsanstalter å landet hållas vid samma tillfälle.

Auktion förrättas för skjutsanstalt i stad af magistraten samt för sådan anstalt å landet af kronofogden eller, där Konungens befallningshafvande så förordnar, länsmannen i orten.

Vid auktion skall föras protokoll, upptagande gjorda utrop och samtliga anbudsgifvares därvid afgifna lägsta anbud.

Efter auktionens slut skall protokollet jämte anbudsgifvares därvid aflämnade bevis, intyg och borgen skyndsamt insändas till Konungens befallningshafvande.

40 §.

I början af året näst före det, med hvilket den löpande entreprenadperioden inom länet går till ända, skall Konungens befallningshafvande efter vederbörande magistraters och länsmäns hörande taga under ompröfning, huruvida för någon eller några skjutsanstalter inom länet någon förändring af de stadgade entreprenadvillkoren må vara behöflig, samt, i den mån anledning därtill förekommer, meddela beslut om sådan ändring.

Härefter skall Konungens befallningshafvande ombesörja, att ordinarie entreprenadauktion före näst infallande maj månads utgång hålles för tillvägbringande af nytt beting för en hvar skjutsanstalt inom länet.

41 §.

Vid ordinarie auktion skall skjutsningen och i sammanhang därmed gästgifveri- eller stationshållningen utropas emot rättighet att af de resande i skjutslega uppbära den för orten fastställda maximilega utan villkor af bidrag. Varder därvid icke något anbud afgifvet, skall utrop anställas med villkor af bidrag jämte rättighet att uppbära nämnda maximilega.

42 §.

Nu har vid ordinarie auktion afgifvits anbud, mot hvilket med afseende å anbudsgifvares person eller borgen eller beskaffenheten af den för gästgifveri- eller stationshållningen erbjudna lägenhet anmärkning ej förekommer; är sådant anbud afgifvet utan anspråk på entreprenadbidrag, skall det af Konungens befallningshafvande antagas. Äro två eller flera sådana anbud, skall det antagas, som innefattar erbjudande att besörja skjutsningen för lägsta legan. Äro två eller flera anbud därutinnan lika, hafve det företräde, som finnes erbjuda största säkerhet för entreprenadens behöriga fullgörande.

Är åter vid det eller de lägsta godkända anbuden fäst förbehåll om entreprenadbidrag, skall auktionsprotokollet för det ändamål, som afses i 44 §, af Konungens befallningshafvande öfverlämnas, för skjutsanstalt i stad, som ej deltager i landsting, till stadsfullmäktige och för annan skjutsanstalt till årets lagtima landsting för det län eller landstingsområde, där skjutsanstalten är belägen.

43 §.

Är vid ordinarie auktion icke afgifvet något anbud, som Konungens befallningshafvande finner kunna godkännas, skall Konungens befallningshafvande skyndsamt låta förrätta ny auktion.

I afseende å denna auktion och därvid gjorda anbud, mot hvilka anmärkning ej förekommer, skola stadgandena i 41 och 42 §§ äga motsvarande tillämpning.

Göres vid auktion, hvarom nu är sagdt, ej anbud, som finnes kunna godkännas, gifve Konungens befallningshafvande stadsfullmäktige eller landstinget därom underrättelse för den åtgärd, som jämlikt 44 § däraf må föranledas.

44 §.

Stadsfullmäktige eller landstinget beslute, huruvida och till hvilket belopp entreprenadbidrag för skjutsanstalt må böra anvisas.

I sammanhang härmed må stadsfullmäktige eller landstinget, där anledning därtill förekommer, taga under öfvervägande och för sin del besluta, ej mindre huruvida någon förhöjning af skjutslegan utöfver maximilegan må kunna enligt 14 § medgifvas, än äfven huruvida, för den händelse entreprenad vid anstalten ej kan åstadkommas med tillämpning af sålunda bestämda villkor i afseende å bidrag och skjutslega, anstalten må indragas för den period, hvarom fråga är. Finnes anstalten böra, utan vidare åtgärd för entreprenad, för alltid indragas, må ock därom beslutas.

45 §.

Stadsfullmäktiges eller landstingets beslut skall ofördröjligen hos Konungens befallningshafvande anmälas.

Afser beslutet indragning af skjutsanstalt eller förhöjning af skjutslegan för sådan anstalt, skall beslutet därutinnan underställas Konungens befallningshafvandes pröfning. Sådan underställning skall ock äga rum beträffande landstings beslut, hvarigenom entreprenadbidrag beviljats.

Beslut, som sålunda underställes, skall af Konungens befallningshafvande oförändradt antingen godkännas eller ogillas. Ej må godkännande af landstings beslut om entreprenadbidrag vägras på den grund, att beviljadt dylikt bidrag anses vara för högt.

Hvad sålunda efter underställning från landsting beslutas skall delgifvas landstinget, så framt tinget ännu är samladt. Eljest skall underrättelse om beslutet införas i länskungörelserna.

46 §.

Är betingadt bidrag medgifvet, skall motsvarande anbud antagas. Har bidrag antingen alldeles icke eller ock endast till nedsatt belopp beviljats, med eller utan förhöjning af skjutslegan, och åtnöjes godkänd anbudsgifvare med sålunda bestämda villkor, skall ock entreprenaden till honom öfverlämnas. Hafva två eller flera afgifvit godkända anbud, skall med iakttagande af nämnda villkor entreprenaden hembjudas dessa anbudsgifvare i ordning efter deras anbud, så att den, som gjort lägre anbud, skall hafva företräde framför den, som högre bjudit.

Äro på grund af hvad sålunda stadgats två eller flera anbudsgifvare lika berättigade till entreprenadens öfvertagande, skall företrädet tillkomma den, som nöjes i främsta rummet med lägsta bidrag men eljest med lägsta skjutslega. Kan ej på sådant sätt dem emellan skiljas, skall entreprenaden lämnas till den, hvars antagande finnes erbjuda största säkerhet för entreprenadens behöriga fullgörande.

47 §.

Kan ej efter ty ofvan är sagdt entreprenad åstadkommas, skall Konungens befallningshafvande så snart ske kan föranstalta om förrättande af ny auktion.

Vid denna auktion skall utrop anställas med de villkor i afseende å bidrag och skjutslega, hvarom jämlikt 44 och 45 §§ blifvit bestämdt.

48 §.

Har vid auktion enligt föregående paragraf afgifvits anbud, mot hvilket anmärkning ej förekommer, varde det anbud antaget. Föreligga flera sådana anbud, skola i fråga om företrädet dem emellan de i 46 § stadgade grunder äga motsvarande tillämpning.

49 §.

Finnes under den för länet löpande entreprenadperiod ny skjutsanstalt böra utan afbidan på periodens slut inrättas och kan efter föregående auktion, hvarom Konungens befallningshafvande förordnar, entreprenad vid den anstalt åstadkommas för periodens återstående del utan entreprenadbidrag eller förhöjning i skjutslegan, äge Konungens befallningshafvande till den minstbjudande öfverlämna denna entreprenad. Kan ej sådant beting tillvägabringas, vare frågan om anstaltens uppehållande för nämnda tid förfallen.

Auktion enligt denna paragraf må hållas så snart ske kan och tillkännagifves på sätt om ordinarie entreprenadauktion är ofvan stadgadt.

50 §.

Med den person, till hvilken entreprenad skall öfverlämnas, skall afslutas entreprenadkontrakt, för skjutsanstalt i stad genom magistraten och för anstalt på landet genom kronofogden. Kontraktet skall upprättas i tre exemplar, af hvilka det ena tillika med borgensförbindelsen för entreprenadvillkorens behöriga fullgörande förvaras hos magistraten eller länsmannen, det andra tillställes entreprenören och det tredje insändes till Konungens befallningshafvande.

Bestyrkt afskrift af kontraktet skall jämte ett exemplar af denna stadga genom entreprenörens försorg finnas anslaget i skjutsanstaltens gästrum.

VI Kap.

Om utgörande af entreprenadbidrag.

51 §.

I fråga om gäldande af fastställda entreprenadbidrag utgör hvarje stad, som ej hör till landsting, och i öfrigt hvarje län eller landstingsområde ett distrikt för sig.

52 §.

Bidrag för distriktets samtliga vederbörande skjutsanstalter intill belopp, som motsvarar hälften af den för distriktet senast fastställda

bevillning af fast egendom samt för inkomst af kapital eller arbete, skola gäldas med lika andel af staten och distriktet. Öfverskjuta bidragen nämnda hälft, skall öfverskottet gäldas med två tredjedelar af staten och en tredjedel af distriktet.

Vid beräkning efter ty nu är sagdt skall så anses som om bevillingen vore bestämd att utgå med sex öre för hvarje fulla etthundra kronor af taxeringsvärdet å jordbruksfastighet, fem öre för hvarje fulla etthundra kronor af taxeringsvärdet å annan fastighet och frälseränta samt en för hundra af taxerad inkomst.

53 §.

I fråga om statens andel i bidragen åligger Konungens befallningshafvande att, så snart denna andel blifvit till beloppet uttrönt, ofördröjligen till Konungen insända förteckning öfver de ifrågavarande särskilda skjutsanstalterna tillika med uppgift å det för hvarje sådan anstalt bestämda bidrag samt den däraf på staten belöpande andel. Konungens befallningshafvande äger emellertid att af under händer hafvande statsmedel efter hvarje halft års utgång utanordna och i landskontorets specialräkning afföra samt till entreprenörerna utbetala hvad en hvar af dem i statsbidrag tillkommer.

54 §.

För stad, som ej hör till landsting, utbetalas distriktets andel i bidrag halfårsvis ur stadens kassa till vederbörande entreprenör.

55 §.

För län eller landstingsområde skall distriktets andel i bidragen utgöras medelst en särskild afgift, hvilken skall utgå i förhållande till bevillning af fast egendom eller för inkomst af kapital eller arbete, med iakttagande af den särskilda grund, som för utgörande af de på bevillning beroende utskylder är eller varder i allmänhet stadgad.

Konungens befallningshafvande åligger att i sammanhang med kronoskatterna för det år, bidragen afse, låta hos de skattskyldiga uttaga ifrågavarande afgift. För sådant ändamål har Konungens befallningshafvande att, efter det taxeringsförrättningarna för nämnda år blifvit afslutade, med tillämpning af ofvan stadgade debiteringsgrund, låta verkställa uträkning å det öretal, som för distriktet belöper på hvarje

krona bevillning af fast egendom samt af inkomst. Härefter skall afgiften genom Konungens befallningshafvande försorg af vederbörande under benämning *bidrag till skjutsentreprenaderna* debiteras och indrifvas samt hos Konungens befallningshafvande insättas inom den tid och med det ansvar, som är för kronans uppbörd stadgad.

Af de härvid influtna medel eller, i den mån sådana ej finnas hos Konungens befallningshafvande innestående, förskottsvis af under händer hafvande statsmedel skall Konungens befallningshafvande efter hvarje halft års utgång låta utbetala till entreprenörerna hvad dem i bidrag från distriktet tillkommer.

För hvarje år bör en hos Konungens befallningshafvande upprättad och af verifikationer åtföljd redovisning öfver uppbörden af de skattskyldigas afgifter inom den 1 april nästföljande år tillställas landstingets revisorer för granskning och yttrande till nästa landsting.

VII Kap.

Om uppehållande af skjutsanstalt när entreprenad ej kan åstadkommas.

56 §.

Kan ej i den ordning, hvarom i V kap. är stadgad, entreprenad åstadkommas vid skjutsanstalt, om hvars indragning för sådant fall beslut ej heller meddelats, skall Konungens befallningshafvande om förhållandet underrätta, för skjutsanstalt i stad, som ej hör till landsting, stadsfullmäktige och för annan sådan anstalt nästa lagtima landsting för det län eller landstingsområde, där anstalten är belägen.

Stadsfullmäktige eller landstinget åligge därefter att, på sätt tjänligast finnes, låta draga försorg om anstaltens uppehållande för den period, hvarom fråga är. Finnes därvid skjutslegan för anstalten kunna jämlikt 14 § förhöjas utöfver hvad tillföre är för anstalten bestämdt, må dylik förhöjning beslutas i enahanda ordning som i 44 och 45 §§ är stadgad.

I Stockholm skall i ofvannämnda fall skjutsningen, intill dess den kan enligt denna stadgas bestämmelser varda af entreprenör öfvertagen, uppehållas på sätt hittills skett.

57 §.

Årlig kostnad för uppehållande af skjutsanstalt i fall, som afses i föregående paragraf, skall, sedan densamma blifvit hos Konungens be-

fallningshafvande till beloppet styrkt, anses såsom entreprenadbidrag, hvarå bestämmelserna i VI kap. skola äga motsvarande tillämpning, med iakttagande att de medel, som jämlikt nämnda bestämmelser eljest skolat utbetalas till entreprenör, i stället skola af Konungens befallningshafvande öfverlämnas till vederbörande stads eller landstings kassa.

58 §.

Kan ej i fall, hvarom i 56 § är sagdt, skjutsanstalt utan oskäligen kostnad uppehållas, må anstalten indragas. Om ordningen för beslut därom gälle hvad i 44 och 45 §§ är stadgad.

VIII Kap.

Ansvarsbestämmelser m. m.

59 §.

Öfverträder gästgifvare eller stationsföreståndare, entreprenör eller annan, af hvilken skjuts vid anstalt utgöres, eller skjutsare hvad honom enligt denna stadga åligger iakttaga, straffes med böter från och med fem till och med femtio kronor.

Fråga om ådömande af sådan bestraffning, så ock om åläggande af skyldighet att gälda skadestånd enligt denna stadga, där framställt yrkande om sådant skadestånd icke blifvit bestridt, upptages och afgöres af Konungens befallningshafvande i anledning af klagomål eller anmälan enligt 34—36 §§.

Har i sammanhang med förseelse, hvarom nu är sagdt, den felande jämväl begått gärning, som är straffbar enligt strafflagen, eller har framställt yrkande om skadestånd blifvit bestridt, skall dock målet i hela dess vidd tillhöra allmän domstols pröfning och förty af Konungens befallningshafvande öfverlämnas till vederbörande åklagare för talans utförande vid sådan domstol.

60 §.

Böter, som enligt denna stadga ådömas, tillfalla kronan. Saknas tillgång till böternas fulla gäldande, skola de förvandlas enligt allmän strafflag.

61 §.

Öfver landstings i laga ordning fattade beslut, hvarigenom bidrag till skjutsentreprenads åstadkommande blifvit beviljadt eller eljest anslag till uppehållande af skjutsanstalt anvisadt, må ej besvär anföras; ej heller öfver beslut, hvarigenom Konungens befallningshafvande förklarat sig icke kunna godkänna gjordt entreprenadanbud.

Beträffande annat af Konungens befallningshafvande enligt denna stadga meddeladt beslut må klagan hos Konungen i vederbörande statsdepartement föras i den ordning, som för ekonomimål i allmänhet är stadgad.

IX Kap.

Särskilda bestämmelser.

62 §.

Hvad i denna stadga föreskrifves om magistrat skall gälla i Stockholm i tillämpliga delar för öfverståthållareämbetet och i stad, där magistrat ej finnes, för den stadsstyrelse, som i stället är tillsatt.

63 §.

De i denna stadga gifna bestämmelser om skjuts efter häst eller om båtskjuts skola i tillämpliga delar gälla om skjuts med automobil eller motorbåt. Dock skola, för den händelse sådan skjuts utgöres, entreprenadvillkoren i afseende å antal hästar och åkdon eller farkoster, som skola vid skjutsanstalt tillhandahållas, därefter lämpas, och må skjutslegan jämväl utgå med skälig förhöjning, allt efter ty Konungens befallningshafvande på framställning af entreprenör eller där förhållandena eljest därtill gifva anledning äger närmare bestämma.

I öfrigt skall, i fråga om automobilskjuts, lända till efterrättelse hvad om automobiltrafik är eller varder särskildt stadgadt.

64 §.

Kostnaden för tillkännagifvanden enligt 2, 39 och 49 §§ gäldas af statsverket.

Genom denna stadga upphävas:

28 kapitlet byggningsbalken;

Kungl. gästgivarordningen den 12 december 1734; dock att hvad § 7 innehåller angående borthuggande af smärre buskar på ömse sidor om landsväg skall, i fråga om stads område, fortfarande gälla;

Kungl. förklaringen angående gästgifveriskjuts m. m. den 11 december 1766;

Kungl. Maj:ts nådiga stadga angående skjutsväsendet den 31 maj 1878

samt allt hvad öfriga tid efter annan meddelade föreskrifter innehålla mot den nya stadgan stridande.

Denna stadga skall träda i kraft den 1 januari 1914. I fråga om skjutsväsendets ordnande för den period, som samtidigt med stadgans ikraftträdande skall taga sin början, skola dock föreskrifterna i denna stadga tillämpas.

Där enligt nu gällande ordning ny entreprenadperiod skall taga sin början tidigare än den 1 januari 1914, skall denna period omfatta allenast den tid, som återstår till dess stadgan träder i kraft.

*Utdrag af protokollet, hållet i Kungl. Maj:ts lagråd fredagen
den 24 mars 1911.*

Närvarande:

Justitieråden SUNDBERG,
 BORGSTRÖM,
 SKARSTEDT,
Regeringsrådet ERNBERG.

Enligt lagrådet tillhandakommet utdrag af protokollet öfver jordbruksärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet den 3 mars 1911, hade Kungl. Maj:t förordnat, att öfver ett inom jordbruksdepartementet utarbetadt förslag till stadga om skjutsväsendet skulle inhämtas lagrådets yttrande, i hvad anginge upphäfvande af 28 kap. byggningabalken.

Förslaget, som finnes bilagdt detta protokoll, hade i erforderliga delar föredragits inför lagrådet af kammarrådet Hjalmar Nehrman; och blef ärendet nu företaget till slutlig behandling.

Justitieråden *Sundberg* och *Borgström* samt regeringsrådet *Ernberg* förenade sig om det yttrande, att de, som icke hade något att erinra mot att stadgandena i 28 kap. byggningabalken i den mån desamma ännu ägde gällande kraft, blefve upphäfda, lämnade utan anmärkning det remitterade förslaget, så vidt det utgjorde föremål för lagrådets granskning.

Justitierådet *Skarstedt* anförde:

»De bestämmelser, som innefattas i 28 kap. byggningsbalken, äro till största delen af beskaffenhet att tillhöra den s. k. ekonomiska lagstiftningen. Till vissa af dessa ekonomiska föreskrifter ansluta sig omedelbart straffbestämmelser, afsedda att utgöra korrektiv mot åsidosättandet af särskilda skyldigheter, hvilka just på grund af gästgifverihållningen åligga gästgifvaren eller annan. Men dessutom förekomma här bestämmelser om ansvar och skadestånd för brottsligt förhållande af annan art. Slutligen innehåller kapitlet i 3 § — och måhända äfven i 12 § — civilrättsliga stadganden angående vårdnadsplikt och skadeståndsskyldighet för gästgifvare i vissa hänseenden; och jämväl innehållet i 11 § är i viss mån af civilrättslig natur.

Hvad i förevarande kapitel stadgas om ansvar och skadestånd för brottsligt förhållande af annan art än öfverträdelse af där meddelad ekonomisk föreskrift har vid allmänna strafflagens ikraftträdande upphört att gälla. Af de ekonomiska föreskrifterna torde en del redan vara definitivt satta ur gällande kraft genom stadgan om skjutsväsendet den 31 maj 1878. Hvad kapitlet innehåller i 4 § angående gästgifvare tillkommande rätt till försäljning af vin och öl lärer — sedan förordningen angående försäljning af vin och öl den 9 juni 1905 trädt i kraft — icke vidare kunna under några förhållanden komma att äga tillämpning; och hvad i samma § äfvensom i 8 § är stadgadt i syfte att lämna stöd och skydd åt gästgifvarens näring torde genom efteråt inträdda förändringar i näringslagstiftningen hafva förlorat all betydelse.

Beträffande de föreskrifter af ekonomisk natur, som kunna anses fortfarande gällande, kan mot deras nu ifrågasatta uteslutande ur allmänna lagen icke vara något att anmärka.

Hvad ofvan angifna civilrättsliga stadganden vidkommer synas de fortfarande gälla för det i stadgan angående skjutsväsendet förutsatta fall, att vid gästgifveri icke finnes ordnad skjutsentreprenad i enlighet med nämnda stadga. Mot det nu ifrågasatta definitiva uteslutandet ur byggningsbalken af dessa bestämmelser finnes enligt min mening intet att erinra, såvidt angår 11 § och såvidt genom 3 och 12 §§ gästgifvaren ålagts vårdnadsplikt och skyldighet att svara för skada, som af honom själf vållas; i nu förevarande hänseenden torde såväl vissa lagbud i handelsbalken som allmänna rättsregler göra hvarje särskild bestämmelse härutinnan öfverflödig. Till den del åter i sistnämnda båda lagrum kan anses hafva blifvit för gästgifvare fastslagen en af allmänna rättsgrundsatser icke omedelbart härflytande ansvarighet för

annan persons handlingssätt, kunde måhända lämpligheten af samma lagrums upphäfvande dragas i tvifvel. Det vill emellertid synas, som om fog icke förefinnes för att nu bibehålla dessa till ett helt annat område af lagstiftningen än den förevarande hörande bestämmelser, hvilka på grund af föreskrift i 60 § af stadgan angående skjutsväsendet sedan länge varit satta ur kraft för största delen af gästgifverierna i riket och dessutom, trots de likartade förhållandena, aldrig kommit att gälla för de s. k. skjutsstationerna.

På grund af hvad sålunda anförts har jag mot det föreslagna stadgandet angående upphäfvande af 28 kap. byggningabalken intet annat att erinra, än att samma stadgande synes böra på lämpligt sätt modifieras med hänsyn därtill, att nämnda kapitel i åtskilliga delar är att anse såsom redan upphäfdt.»

Ur protokollet:

Erik Ölander.

*Utdrag af protokollet öfver jordbruksärenden hållet inför Hans
Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 31
mars 1911.*

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern LINDMAN,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena grefve TAUBE,
Statsråden: PETERSSON,
 HEDERSTIERNA,
 SWARTZ,
 grefve HAMILTON,
 MALM,
 LINDSTRÖM,
 NYLANDER,
 VON SYDOW,
 VON KRUSENSTIERNA.

Departementschefen, statsrådet Nylander anmälde, efter gemensam beredning med cheferna för justitie- och civildepartementen, i underdånighet lagrådets den 24 innevarande mars afgifna yttrande öfver det jämlikt nådigt beslut den 3 i samma månad till lagrådet i viss del remitterade förslag till stadga om skjutsväsendet.

Efter att hafva erinrat om förslaget och redogjort för innehållet af lagrådets yttrande anförde departementschefen vidare.

Då lagrådet icke haft något att erinra emot ett upphäfvande af bestämmelserna i 28 kap. byggningabalken i den mån de ännu äga gällande kraft, torde förslaget i denna del nu icke påkalla något vidare yttrande å min sida.

Beträffande förslaget i öfrigt har jag, vid slutligt öfverseende af detsamma, fäst min uppmärksamhet vid, att i 20 och 29 §§ kommit att inrymmas vissa, med motsvarande föreskrifter i skjutsstadgan i hufvudsak öfverensstämmande stadganden om skadeståndsskyldighet, hvilka såsom varande af civilrättslig natur icke lämpligen torde böra ingå i den föreslagna nya författningen. Dessa stadganden hafva fördenskull synts mig nu böra ur förslaget uteslutas. De torde för öfrigt, såsom hufvudsakligen endast innebärande skyldighet att ersätta skada, som vederbörande själfva vållat, så mycket hellre kunna undvaras som en dylik skyldighet lär framgå redan ur allmänna rättsregler.

Af nu berörda anledning hafva de åsyftade paragraferna underkastats omarbetning. Därvid har jämväl, beträffande 20 §, till 59 § förflyttats den i den förra paragrafen upptagna men i sådant sammanhang ej så lämpligt placerade ansvarsbestämmelsen, och i stället i paragrafens första stycke inrymts ett positivt stadgande i syfte att uttryckligen och direkt fastslå hvad förslaget eljest icke omedelbarligen utsäger därom, att ansvarigheten för tillhandahållandet af skjuts inom behörig tid och i fullt dugligt skick skall åligga vederbörande entreprenör.

I 59 § af det remitterade förslaget upptogs bland annat stadgande om befogenhet för länsstyrelse att under viss förutsättning ådöma »skadestånd enligt denna stadga». Då förslaget efter omarbetningen af 20 och 29 §§ icke vidare i något fall utsätter någon skadeståndsskyldighet, har jämväl 59 § i hithörande del måst revideras. Därvid skulle visserligen kunnat ligga närmast till hands att helt slopa länsstyrelsens behörighet att taga befattning med några af skjutsärenden härflytande skadestandsfrågor. Då emellertid sådana frågor, änskönt materiella bestämmelser därom i skjutsförfattningen komma att saknas, gifvetvis kunna uppkomma, har jag, med hänsyn till den praktiska fördelen af dessa frågor behandling med minsta möjliga omgång, trots mig böra bibehålla förslagets — såväl som den nu gällande skjutsstadgans — princip, att omförmälda frågor, i de fall då stridighet om skadeståndet ej förekommer, böra få af länsstyrelsen upptagas och afgöras. I enlighet härmed är 59 § i dess reviderade skick affattad, jämte det, på sätt nyss omförmäls, ansvarsbestämmelsen i 20 § af det remitterade förslaget blifvit hitflyttad.

Slutligen har vidtagits en mindre ändring i förslagets 11 §.

Beträffande frågan om proportionen mellan statens och skjutsdistriktens andelar i entreprenadbidrag har jag förut i ärendet haft tillfälle fästa Eders Kungl. Maj:ts uppmärksamhet på det förhållandet, att

den allmänna bevillningen numera blifvit bestämd att utgå med endast en tiondedel emot förr. Jag framhöll därvid, att denna förändring måste komma att i nu förevarande hänseendet verka till nackdel för statsverket, så framt man bibehölle orubbad den enligt 22 § skjutsstadgan nu gällande regeln om entreprenadbidragans fördelning mellan staten och skjutsdistrikten. Vidare och jämte påvisande, att förslaget i denna del (52 §) innehölle bestämmelse till korrektiv för framtiden mot antydda olägenhet, yttrade jag, att af samma skäl en provisorisk ändring i skjutsstadgan i afbidan på den nya stadgans trädande i kraft torde blifva nödig, och utbad jag mig att härom få i sinom tid anmäla ett särskildt förslag.

Anställda beräkningar hafva emellertid gifvit vid handen, att den antydda förändringen med bevillningen skulle, med bibehållande af 22 § skjutsstadgan i oförändradt skick, komma att föranleda en ökad statsutgift till entreprenadbidragens gäldande endast för några län, hufvudsakligen i Norrland, där summorna af entreprenadbidragen äro anmärkningsvärdt höga i förhållande till respektive bevillningssummor. Såvidt af tillgängliga uppgifter kunnat utrönas, skulle nämnda ökning för statsverket komma att belöpa sig till omkring 41,000 kronor per år för alla länen tillsammansantagna. Häraf skulle icke mindre än omkring 34,000 kronor komma på de fyra nordligaste länen — hvaraf omkring 12,000 kronor ensamt på Jämtlands län. Under sådana omständigheter har det nu synts mig som om vägande skäl för ändring af skjutsstadgan i här afsedda riktning knappast vore för handen. Frågan har, under förutsättning att det nu föreliggande förslaget till ny skjutsstadga varder antaget, betydelse endast för en kort mellantid. Och om därunder några af de i allmänhet och i förhållande till sin bärkraft mera betungade orterna få vara i åtnjutande af ett, visserligen oafsiktligt lämnadt men säkerligen väl behöfligt understöd i förevarande hänseende, synes detta förhållande i sig själf t ingalunda olämpligt.

Återkommande till hufvudfrågan, får jag, beträffande slutligen det spörsmål, i hvad mån Riksdageus medverkan till antagande af det nu föreliggande förslaget erfordras, i underdanighet erinra, hurusom förslaget till den nu gällande skjutsstadgan på sin tid hänsköts »till Riksdagens pröfning och antagande» i hela dess vidd. När den nådiga propositionen härom till Riksdagen beslöts, yttrade föredragande departementschefen, till stöd för sin hemställan om ett sådant tillvägagångssätt, att i det då föreliggande förslaget, utom åtskilliga anordningar, de där vore af beskaffenhet att röra rikets allmänna hushållning,

tillika innefattades frågor dels om upphörande af i allmän lag förekommande stadganden, dels om lindring i ett med innehafvande af vissa jordbruksfastigheter förenadt åliggande, dels ock angående skyldighet såväl för staten som för i detta hänseende dittills undantagna samhällsklasser att deltaga i utgifter för samfärdselns underlättande.

Väsentligen samma eller liknande synpunkter kunna sägas göra sig gällande med afseende å det nu föreliggande förslaget, såsom afseende bland annat dels upphäfvande af i allmän lag gifna stadganden, dels ett fullständigt afskaffande af det vissa jordbruksfastigheter åliggande skjutsbesväret, dels ock, reelt taget, en utvidgad skyldighet för staten och alla beskattningsföremål att deltaga i skjutskostnaden.

Vid sålunda angifna förhållanden synes förslaget i dess helhet böra underställas Riksdagens godkännande.

Departementschefen uppläste härefter ifrågavarande förslag i dess öfversedda skick och hemställde, att förslaget måtte Riksdagen till antagande föreläggas.

Statsrådet öfriga ledamöter instämde med föredragande departementschefen.

Och behagade Hans Maj:t Konungen besluta, att nådig proposition af den lydelse bilaga... till detta protokoll utvisar, skulle till Riksdagen aflåtas.

Ur protokollet:
Herman Schlytern.